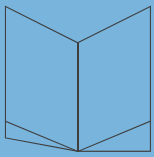

Få hele historien
VIA Socialrådgiveruddannelsen

VIA University College

Refleksioner over kvalifi- cering af socialt arbejde

- udvalgte bachelorprojekter fra
VIA Socialrådgiveruddannelsen Aarhus

VIA SOCIALRÅDGIVERUDDANNELSEN AARHUS' SKRIFTSERIE NR. 10 - 2014

Kolofon

Udgivet af:

VIA Socialrådgiveruddannelsen Aarhus

ISBN:

EAN 9788785200969

Denne udgave kan downloades på

<http://www.via.dk/uddannelser/samfund-og-sociale-forhold/socialraadgiver/aarhus/bachelorprojekter>

Publikationen kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden

INDHOLD

Forord.....	1
Indledning.....	2
Unge etniske minoritetsmænd med tvangsægteskabsproblematikker <i>Af Asja Turalic - professionsbachelor i socialt arbejde, januar 2014</i>	5
Tripelmandatet - en introduktion..... <i>Af Alexandra Kelch Fashakin og Fika Nielsen - professionsbachelor i socialt arbejde, januar 2014</i>	17
Reformpres og faglige normer i det etiske øjeblik..... <i>Af Søren Ludvig Barslev, Kirsten Valentiner-Branth og Jonatan Jonsson - professionsbachelor i socialt arbejde, januar 2014</i>	25
Kultur-socialt arbejde i Danmark. En undersøgelse af aktiveringstilbuddet Opgang2 Ungdomsspor..... <i>Af Lise Hedegaard Schiølin og Kathrine Sonne Kristensen - professionsbachelor i socialt arbejde, januar 2014</i>	35
Udfordringer i det tværfaglige samarbejde med dobbeltdiagnosticerede klienter - generative mekanismer og helhedssyn <i>Af Liesanth Nirmalarajan - professionsbachelor i socialt arbejde, juni 2014</i>	43
Virkningsevaluering af Center for Misbrugsbehandlings helhedsorienterede behandling..... <i>Af Tina Christensen og Siff Harlung - professionsbachelor i socialt arbejde, juni 2014</i>	57
Oversigt over Bachelorprojekter i UC Viden fra januar 2014 og juni 2014.....	67

FORORD

Det er en stor glæde, at vi hermed kan udgive og præsentere den 10. årgang af den sociale skriftserie vedrørende bachelorprojekter i 2014. Med nærværende skriftserie præsenteres en række udvalgte projekter med analyser, undersøgelser og bud på tackling af en række sociale og beskæftigelsesmæssige problemer i nationalt og internationalt perspektiv.

Det er af mange grunde vigtigt, at socialrådgiveruddannelsen, de studerende og skolen samarbejder tæt med praksis om at udvikle, forbedre, analysere og debattere de sociale og beskæftigelsesmæssige problemer og deres løsning - nu og for fremtiden, ikke mindst så vi sammen bidrager til at fremme gode og relevante forandringer for udsatte borgere.

Vi håber, at denne skriftserie vil være med til at rejse debat og vil inspirere til nytænkning og handling både for den enkelte socialrådgiver i dennes refleksioner og eget arbejde samt også vil kunne inspirere offentlige og private institutioner og forvaltninger. Endelig håber vi, at skriftserien og præsentationen af disse spændende bachelorprojekter vil kunne inspirere de kommende 7. semester-studerende i deres arbejde med bachelorprojektet.

En stor tak til alle jer fra praksis, der så velvilligt er indgået og har stillet jer til rådighed for vore dygtige og ihærdige studerende i deres undersøgelser. Vi håber med denne skriftserie at kunne give lidt tilbage til jer for dette.

God læselyst!

Bente V. Lauridsen
Uddannelsesleder

INDLEDNING

Formål med udgivelsen

VIA University College, Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus har valgt at udgive nummer 10 i denne skriftserie – om refleksioner over kvalificering af socialt arbejde. Artiklerne er skrevet på baggrund af og med større eller mindre uddrag fra bachelorprojekter, som skolens studerende har udarbejdet i 2014.

Faget socialt arbejde er i disse år inde i en hurtig udviklingsproces. Vi har fået en professionsuddannelse. Uddannelsen stiller krav til de studerende om ikke blot at kvalificere sig inden for faget som udøvende socialrådgivere, de skal også kvalificere sig til at kunne bidrage til fagets udvikling. Det at kunne bidrage til fortsat faglig udvikling er afgørende for socialrådgiverne i praksis, hvis faget skal kunne modsvare udviklingen i de sociale problemer og behovene for socialfaglige indsatser og ikke skal stagnere.

Vi ser en række fagligt meget spændende bachelorprojekter og finder, at det er oplagt, at de faglige tanker heri kommer længere ud end eksamensbordet. Vi har derfor fortsat denne skriftserie i håb om at udbrede de faglige indsigter og udviklinger fra bachelorprojekterne også til praktikerne i socialt arbejde. Vi håber, at I vil tage vel mod bidragene fra de tidligere studerende og jeres nye kollegaer. Samtidig håber vi med denne skriftserie at give andre studerende inspiration til egne kommende bachelorprojekter.

Redaktionens rolle

Redaktionen har kontaktet et udsnit af de udførte bachelorprojekter og foreslået de tidligere studerende at bidrage til denne skriftserie. Udvælgelsen er sket ud fra redaktionsmedlemmernes og kollegaers kendskab til de udfærdigede projekter som vejledere og eksaminatorer.

Vi har udvalgt de deltagende projekter efter deres grad af bidrag til faglig debat, nuancering og for nogles vedkommende egentlig nyudvikling inden for socialt arbejde. Også projekter, som beskæftiger sig med mere "ukendte" eller utraditionelle sider af socialt arbejde eller typer af socialt arbejde, som ikke behandles skriftligt så ofte, peger vi på som bidragsydere, ligesom på projekter, som tager nogle spændende metoder i brug, eller behandler disse godt og inspirerende.

Redaktionens opgave har været at yde faglig sparring til bidragene fra de nyuddannede bachelorer med hensyn til formidlingen af deres arbejde. Redaktionen har i varierende omfang været inde og redigere, udvælge, sammenstykke og sprogligt bearbejde nogle af de præsenterede bidrag.

De præsenterede analyser, værdier og holdninger i bidragene er de nyuddannede bacheloreres egne og deles ikke nødvendigvis af Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus eller af redaktionen.

Dette nummer

I dette tiende nummer af skriftserien præsenterer vi artikler fra seks forskellige bachelorprojekter.

De antyder og fastholder den spændvidde, vi ser i bachelorprojekterne. Typemæssigt kan bachelorprojekterne variere fra de mere traditionelle problemorienterede undersøgelsesprojekter over evalueringprojekter og/eller udformes som udviklingsprojekter.

I dette nummer af skriftserien er artiklerne skrevet af de professionsbachelorer, der afsluttede deres uddannelse i januar og juni 2014. Der har været bred opbakning om skriftserien. Ganske mange indvilgede i at ville bidrage. Desværre havde ikke alle, der gerne ville bidrage med en artikel, tiden til at

skrive den færdig på grund af de ofte meget pressede arbejdsvilkår, der aktuelt hersker i det danske sociale arbejde. Som redaktion er vi glade for interessen og siger et stort tak til de 6 grupper, som på trods af stor travlhed som nyuddannet socialrådgiver i praksis kunne prioritere at skrive artiklerne her i nummer 10.

Kort om de enkelte artikler

Den første artikel sætter fokus tvangsægteskabsproblemer for minoritetsmænd og indsatsen i relation til tvangsægteskabsproblemstillingen. Bachelorprojektet identificerer de strukturer, som fastholder det historisk magtfulde køn i en overset afmagtsposition og frembringer på denne baggrund forslag til kvalificering af indsatser over målgruppen. Den indsamlede empiri består af interviews med praktikere på området og suppleres med eksisterende data, som analyseres ved brug af udvalgte teorier.

Den anden artikel præsenterer kort et bachelorprojekt, som behandler socialt arbejde med handlede kvinder. Vores forforståelse var, at der er et spændingsfelt mellem forståelsen af kvinderne som kriminelle og som ofre, og at denne spænding giver sig udslag i problematikker af både etisk og politisk karakter i socialt arbejde med handlede kvinder. Derpå præsenterer artiklen begrebet tripelmandat i socialt arbejde og argumenter for, at socialt arbejde også i Danmark må tage dette tripelmandat til sig som en del af forståelsen af socialrådgiverens faglige etiske fordringer.

Den tredje artikel omhandler det aktuelle reformpres, der hviler på de danske forvaltninger, og projektet har undersøgt konsekvensen heraf for de embedsmænd, der skal forvalte reformerne. Reformpresset er en udløber af det neoliberalistiske paradigme, der forstår statens selvopretholdelse som betinget af øget konkurrence, og som konsekvens heraf lægges der store fordringer på individet om udnyttelse af sin egennytte til et nationalt fælles bedste. Rapporten undersøger håndteringen af dette pres blandt embedsmænd og faglige medarbejdere i en social- og beskæftigelsesforvaltning.

Den fjerde artikel præsenterer og undersøger, hvordan unge fra Opgang2 Ungdomsspor oplever, at det kultur-sociale arbejde er relevant for deres udvikling hen imod et liv, som har uddannelse og beskæftigelse som omdrejningspunktet. Med afsæt i Ulrich Bechs teori om den institutionelle individualisering anlægges et makroperspektiv på Opgang2 Ungdomsspor som aktiveringstilbud. Derpå fokuseres der på de unges arbejde med identitetsdannelse med afsæt i Thomas Ziehes mere individorienterede teori om den kulturelle frisættelse samt med udgangspunkt i Erving Goffman og George Herbert Meads teorier om selvet og samhandling. Løbende inddrages teori om æstetikken og afslutningsvis undersøges muligheden for transfereffekt og de unges mulighed for at anvende arbejdet med identitetsdannelse i forhold til fremtidig uddannelse og beskæftigelse.

Den femte artikel omhandler det tværfaglige samarbejde i relation til mennesker med dobbeltdiagnoser. Bachelorprojektet har arbejdet med teori om helhedssyn og tværfagligt samarbejde for at kunne forklare årsager til, at det tværfaglige samarbejde fungerer som det gør, og at der opstår en række udfordringer i samarbejdet omkring dobbeltdiagnosticerede. Der peges i bachelorprojektet på en række mekanismer, der ikke umiddelbart er synlige, men som påvirker det tværfaglige samarbejde. Målet er at forebygge, at målgruppen falder mellem to stole. En indsigt er, at helhedssynet er præget af to forskellige paradigmer.

Den sjette artikel undersøger de generative mekanismer og kontekster, der bidrager til eller begrænser Center for Misbrugsbehandlings (CFM) helhedsorienterede stofmisbrugsbehandling for opiat- og CNS-misbrugere. De generative mekanismer og kontekster er frembragt via en virkningsevaluering. Der analyseres ud fra et givent helhedssyn med udvalgte centrale begreber og yderligere relevant teori. Empirien består af tre interviews med to socialrådgivere og en borger, CFM's virksomhedsplan og anden relevant forskning. Ud fra de blotlagte generative mekanismer og kontekster, der udmøntes

i en programteori, gives der forslag, som kan bidrage til en opkvalificering af CMF's helhedsorienterede stofmisbrugsbehandling.

I dette tiende nummer af skriftserien er det lykkedes at få nyuddannede bachelorer fra 6 projektgrupper til at omarbejde deres projekter til artikelform, selvom de er kommet ud i en travl hverdag som udøvende praktikere. Som redaktion takker vi dem alle for indsatsen.

Vi ser gerne en fortsat tradition for formidling af bachelorprojekternes faglige indsigter og udviklinger her ved Socialrådgiveruddannelsen og håber, at denne skriftserie kan bidrage til at fremme faglig nysgerrighed og debat.

Samtidig håber vi, at skriftserien kan være med til at vække en yderligere interesse hos praktikere til at indgå i praksisforskningssamarbejder med Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus og her medtænke de studerendes bachelorprojekter som et meget relevant aktiv.

Redaktionen
VIA Socialrådgiveruddannelsen Aarhus
Kirsten Henriksen og Per Westersø
Februar 2015

UNGE ETNISKE MINORITETSMÆND MED TVANGSÆGTESKABSPROBLEMATIKKER

Af Asja Turalic - professionsbachelor i socialt arbejde, januar 2014

Resumé

Nærværende artikel er fremstillet på baggrund af mit bachelorprojekt omhandlende minoritetsmænd med tvangsægteskabsproblemer og indsatsen i relation til tvangsægteskabsproblemstillingen. Bachelorprojektet identificerer de strukturer, som fastholder det historisk magtfulde køn i en overset afmagtsposition og frembringer på denne baggrund forslag til kvalificering af indsatser over målgruppen. Den indsamlede empiri består af interviews med praktikere på området og suppleres med eksisterende data, som analyseres ved brug af udvalgte teorier.

Projektet indeholder en løbende international perspektivering og konkluderer, at en række strukturer på mikro-, meso- samt makroniveau medfører symbolsk vold som fastholder unge minoritetsmænd i en position mellem magt og afmagt. Grundet det manglende fokus på de unge mænds vilkår, mestres denne vold ved en stiltiende accept og kompromisløs tilpasning til minoritetsfeltets undertrykkende doxa, interne opgør i parallelsamfund eller et liv under jorden.

Indledning

Det har længe været til offentlighedens kendskab, at tvangs- og gråzone-ægteskaber finder sted blandt etniske minoriteter på trods af, at dette er i strid med internationale konventioner samt FN's Menneskerettighedserklæring¹. Den nuværende mediediskurs præsenterer danskerne for adskillige historier om unge kvinder med minoritetsbaggrund, der flygter fra deres familier i et desperat forsøg på at undgå et tvangsægteskab eller en æresrelateret konflikt. Vi hører dog sjældent om den anden side af sagen – om de unge mænd og drenge, som i lige så høj grad som kvinderne, lever i patriarkalske familier, der forsøger at begå sig i et spændingsfelt mellem tradition og modernitet. At vi ikke hører om de unge mænd, er dog ikke ensbetydende med, at problemstillingen ikke eksisterer.

Problemfelt

Unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk har i de senere år i stigende grad kontaktet rådgivningsenheder og krisecentre. Rapporter viser, at et mindre overtal af drenge sammenlignet med piger frygter tvangsægteskab². Dog konstaterer Landsorganisation af Kvindekrisecentre (LOKK), som har ekspertise på dette område, at kun 20 pct. af det samlede antal henvendelser kommer fra unge mænd³. Misforholdet undrer eksperter på området og tyder på, at der eksisterer uanfægtede strukturer, som fastholder målgruppen i en position, der hindrer dem i at søge rådgivning eller hjælp. Ligeledes har der internationalt også været bekymring over et stigende antal henvendelser fra mænd med tvangsægteskabsproblematikker⁴.

¹ Jævnfør De Forenede Nationers Verdenserklæring om Menneskerettigheder, Artikel 16, stk. 1-2.

² Als Research (2011): 46.

³ Dansk Socialrådgiverforening (01.12.2011): *Unge mænd udsættes også for tvangsægteskab*. www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=5557

⁴ The Guardian (01.07.2010): *More Men Seek Help with Forced Marriages*. www.theguardian.com/world/2010/jul/01/men-help-forced-marriages-rise

Projektet identificerer et behov for en nuancering af det kønsparadoks, som i ringe grad bliver anfægtet i det senmoderne samfund: Mens kvinder historisk set aldrig har klaret sig bedre, udgør mænd i skrivende stund en polariseret og heterogen gruppe, som er i større risiko for at ende i en social de-route⁵. Mænd i krise er dog ikke omfattet af de samme tilbud som kvinder. En historisk maskulin dominans har resulteret i en socialpolitisk sympati, som i lang tid har hvilet hos kvinderne. I denne kønskamp står minoritetsmænd i en overset position grundet tilslørede kulturelle og strukturelle udfordringer. Der konstateres således et stort behov for tilbud til minoritetsmænd med sociale problemer af ikke-kriminalpræventiv karakter⁶. Leder for Rådgivningsteamet for Æresrelaterede Konflikter under LOKK, Susanne Fabricius, anerkender, at unge mænd med tvangsægteskabsproblematikker er "et overset problem", hvortil der findes "et behov for mere oplysning."⁷. Susanne Fabricius uddyber problemstillingen:

*"I mange år har de unge mænd ikke fået den opmærksomhed, de fortjener. De bliver ofte betragtet som undertrykkere i familien, men de er også ofre (...) De har brug for lige så meget hjælp som pigerne."*⁸

Problemformulering

Hvilke sociale vilkår og strukturer udgør et problem for unge mænd af anden etnisk herkomst end dansk med tvangsægteskabsproblematikker, og hvorledes kan den socialfaglige indsats overfor målgruppen kvalificeres?

Afgræsning

Studiet afgrænser sig til mænd af anden etnisk herkomst end dansk over 18 år, som er opvokset i traditionelt orienterede minoritetsfamilier. De unge mænd vil typisk være indvandrere, efterkommere eller flygtninge og have biologiske rødder i områder i Nordafrika, Mellemøsten og Asien⁹.

Kontekstforståelse

Da tvangsægteskabsproblematikken ikke er enestående for Danmark, er det væsentligt at have en forståelse for både den nationale og internationale kontekst, som sætter rammerne for aktørernes handlerum. I en international kontekst behandler projektet FN's menneskerettigheds- og ægteskabskonvention, som ikke er juridisk bindende, men udgør en slags moralsk rettesnor. Projektet diskuterer, hvorvidt disse konventioner udgør kulturimperialistiske projiceringer af vestlige livssyn frem for at forstå en given kultur i lyset af dennes egen logik. Ydermere præsenterer projektet statistik fra internationale organisationer omkring omfanget af tvangsægteskaber. Data påpeger, at praksissen er udbredt i bestemte etniske grupper og dele af Asien, Mellemøsten samt Afrika¹⁰. Det må dog ikke misforstås som værende del af en bestemt religion¹¹.

⁵ Manu Sareen (R) til Kristeligt Dagblad (26.09.2013): *Sareen: Stop Kønskampen og Hjælp Både Mænd og Kvinder*. www.kristeligt-dagblad.dk/artikel/526811:Danmark--Sareen--Stop-koenskampen-og-hjaelp-baade-maend-og-kvinder

⁶ Dansk Socialrådgiverforening (12.01.2012): *Mænd Skal på Dagsordenen i Socialt Arbejde*. <http://socialrdg.dk/Default.aspx?ID=5636>

⁷ Dansk Socialrådgiverforening (01.12.2011): *Unge Mænd Udsættes også for Tvangsægteskab*. www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=5557

⁸ Ibid.

⁹ Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen: *Tvangsægteskaber*. www.familiestyrelsen.dk/samliv/aegteskab/tvangsaegteskab/

¹⁰ Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen: *Tvangsægteskaber*.

www.familiestyrelsen.dk/samliv/aegteskab/tvangsaegteskab/

¹¹ Larsen, Marianne Nøhr (2004): 51.

I en dansk kontekst forbydes tvangsægteskaber i Ægteskabslovgivningens § 24, stk. 1 og medvirkende kan dømmes efter Straffelovens § 260, stk. 2. Dog bliver denne paragraf uhyre sjældent benyttet¹². Jurister påpeger svagheder ved loven, idet tvang ikke altid kan påvises i fysisk form, men ofte praktiseres som symbolsk vold. Kapitlet frembringer i øvrigt statistisk data omkring minoritetsunges oplevelse af social kontrol¹³ og beskriver de vigtigste danske organisationer på området, bl.a. LOKK¹⁴. Rehabiliteringscenter for Etniske Unge i Danmark (RED), Etnisk Konsulentteam m.fl.

Metodologi

Mit studie anvender en abduktiv forskningsstrategi, som drager fordel af et vekselvirkende samspil mellem deduktion og induktion. Dataindsamlingsmetoden har været hermeneutisk inspireret og bestået af en række kvalitative interviews med fagpersoner fra interesseorganisationer, som længe har beskæftiget sig inden for projektets problemfelt. Ideelt set havde jeg ønsket at indsamle empiri fra selve målgruppen, men dette har været forbundet med stort besvær og fare for de involverede grundet tabuisering. Tabuiseringen af de unge mænds problemstilling er dog netop projektets vigtigste omdrejningspunkt, idet jeg finder det afgørende, at socialarbejdere agerer sociale aktører og påpeger oversete problemstillinger i samfundet¹⁵.

Min analysetilgang har været af induktiv karakter og benyttet sig af konfliktteori og udvalgte sociologiske teorier af bl.a. Marianne Skytte, Pierre Bourdieu og Raewyn Connell. Jeg forholder mig kritisk til min forskningsstrategi samt for forståelse og påpeger svagheder og styrker ved studiets metodologi.

UP1: Analyse

Min analyse er kronologisk opbygget, således at denne tager sit udgangspunkt i de unge mænds tidligere internaliseringsprocesser på meso-niveau, som har stor betydning for dannelsen af habitus på mikro-niveau, hvorefter makro-niveauets indflydelse analyseres.

Analysen indledes med at anskue vilkårene for den kollektivistiske familie i det individualistiske samfund og påpeger således de faktorer, som præger forældre-generationens forældreevne og mulighed for navigation i et fremmed, vestligt samfund. Mens nogle minoriteter gennemgår en proces af integration, finder andre traditionens opløsning faretruende og værner om en idealiseret, statisk kulturarv¹⁶. Isolerede minoriteter i diaspora kan således forstærke traditioner i eksil, som er ukendte for gennemsnitspersonen i deres hjemland. Minoritetsunge kan således opleve et identitets-dilemma og en loyalitetskonflikt, idet de skal passe ind i to modsatrettede felter: det kollektivistiske familiefelt i det individualistiske samfundsfelt.

Forældre-generationens forsøg på at værne om deres kulturarv kan afstedkomme en ekstrem grad af social kontrol, vold og repressalier. I små, lukkede minoritetsfelter med skrøbelige netværk er æren exceptionel vigtig som feltets adgangsgivende kapital. Æren hindrer den frygtede doxiske udstødelse¹⁷, hvilket medfører en særdeles streng, men dobbeltmoralisk opdragelsesskik, hvor drenge ofte er mere privilegerede end piger. Mine informanter fortæller, hvorledes målgruppen forventes at udvikle en patriarkalsk maskulinitet, hvorfor de i en periode er fredet for æreskodekset, indtil de skal pryde familiens ære ved at ægte en dydig kvinde. Praktikere oplever ofte de unge mænd som værende naive og uselvstændige, hvorfor de har en tendens til at skubbe udtale problemstillinger til en ikke-defineret fremtid, indtil en krise er uundgåelig.

¹² Danmarks Radio (01.08.2012): *Lov mod Tvangsægteskaber Bruges Ikke*. www.dr.dk/Nyheder/Indland/2012/08/01/0801060444.htm

¹³ Als Research (2011): *Ung i 2011- Nydanske Unges Oplevelse af Social Kontrol, Frihed og Grænser*.

¹⁴ Herunder Etnisk Ung og Rådgivningsteamet for Æreskonflikter.

¹⁵ Halvorsen, Knut (1989): 3.

¹⁶ Larsen, Marianne Nøhr (2004): 27.

¹⁷ Larsen, Marianne Nøhr (2004): 77.

Mænds ære hænger traditionelt også sammen med evnen som forsørger og beskytter¹⁸, hvorfor unge mænd med forældre på sociale overførselsindkomster kan blive pålagt et enormt pres for at forsørge deres ofte store familier, opnå en høj uddannelse for at kompensere for forældrenes statustab og gifte sig med en ærefuld kvinde. Et yderligere pres, som de unge mænd kan opleve, er, at befinde sig i et krydspres mellem den kontrol, som forældre udøver overfor dem, og den kontrol som de presses til at udøve overfor deres søskende¹⁹. Dette kan medføre, at målgruppen kan lide af Stockholmssyndromet. De unge mestrer ofte dette pres ved at benytte sig af copingstrategier såsom løgne og dobbeltliv, der internaliseres som en naturlig del af deres habitus, hvilket kan påvirke deres sociale virkelighedsforståelse.

Det traditionsbundne og kønsdeterminerede doxa legitimerer udøvelse af symbolsk vold overfor både piger og drenge. Mens familiefeltet i barndomsårene udgør det vigtigste felt for dannelsen af habitus, har uddannelsesfeltet samt andre sociale felter, såsom klubber, stor betydning for de unges internalisering af moderne værdier, normer og bevidstgørelse omkring demokrati og rettigheder. Uddannelsesfeltets skjulte pensum fjerner på denne måde de unge fra den sociale arv. De erhverver en kulturel kapital som er ukendt for forældregenerationen og udvikler en hybrid identitet, der medfører en unik evne til at agere kulturelle brobyggere. Forældregenerationen mangler ofte de faglige og sproglige kompetencer for at kunne forstå de unges tværkulturelle mobilitet. Forældre kan således føle sig splittede mellem at tillade deres børn en prestigefyldt uddannelse, som giver anseelse i minoritetsfeltet, og en angst for at miste deres børn til danskheden.

Når de unge mænd oplever, at deres indre habitus ikke er forenelig med den ydre, sociale verden, gør de sig sekundære erfaringer udenfor primærfeltet. Grundet deres position i kønshierarkiet besidder de særlige frihedsgrader i forhold til at kunne føre sig i et moderne ungdomsliv, hvor de er mere disponerede for vestlige normer. Dette kan afstedkomme latente uenigheder i minoritetsfeltet, som forældrene typisk ignorerer eller forsøger at bekæmpe med vold eller psykisk pres. Der er dog ofte tradition for drama blandt de ofte anti-dialogiske forældre, hvorfor trusler opfattes som en del af et spil²⁰.

Mine informanter fortæller, hvorledes mandens hierarkiske placering i patriarkalske samfund ikke alene medfører friheder, men også stereotype forventninger. Drengébørn opdrages således ikke til at tale om deres køn, men at tage det på sig i en grad, hvor alt følelsesliv undertrykkes. Der efterstræbes i høj grad en hegemonisk maskulinitet, da den patriarkalske logiks polariserede enten/eller-tankegang²¹ ikke anerkender maskulinitet som værende et pluralistisk begreb. Enten har individet ære eller skam, og enten er man mand eller kvinde. Den ikke-mandige mands kapital er dermed ikke gyldig for optagelse i det patriarkalske mandefelt, hvorfor denne mand bringes i en frygtet, udstødt position. En informant oplever tilmed, at minoritetsmænd skal leve op til være mere mandige end danske mænd, hvilket kan søges forklaret med deres marginaliserede maskulinitets position i det danske samfund kombineret med ærens altafgørende rolle i minoritetssamfundet. Frygten for at blive marginaliseret i begge felter kan få nogle mænd til at undertrykke deres problemstillinger.

Patriarkatet har optimale eksistensvilkår i før-moderne samfund, hvor mandens indtægt indebærer magten til at opretholde kønssegregation. Denne tradition har dog vanskelige kår i en skandinavisk kontekst, hvor staten undergraver familiefeltet ved at have overtaget familiefeltets primæropgaver.

¹⁸ Mørck, Yvonne (1998): 51.

¹⁹ Als Research (2011): *Ung i 2011 – Nydanske Unges Oplevelse af Social Kontrol, Frihed og Grænser*.

²⁰ Larsen, Marianne Nøhr (2004): 53.

²¹ Bourdieu, Pierre (1998): 18-19.

Æren er således tabt til staten. Minoritetsmænds maskulinitet er derfor en tvunget, foranderlig størrelse²².

De unges komplicerede hybrididentitet tillader dem at have forståelse for to værdisæt. De forstår således forældrenes udsathed overfor minoritetsfeltet, da de ligeledes er gidsler i en loyalitetskonflikt mellem ønsket om at bevare æren og imødekomme deres børns ønsker. De unge befinder sig således i en pinefuld, indre kamp mellem, hvad der er rigtigt og forkert. Den stærkt internaliserede loyalitet overfor fællesskabet medfører et dybtfølt behov for at tilhøre kollektivet, hvorfor fravalget af familien ofte er den værst tænkelige løsning. Den uselvstændige unge mand værges sig ofte ved at spørge om hjælp, da dette bringer vanære over familien, hvilket står i slående kontrast til den lydig-hed, som er indlejret i deres habitus. De besidder typisk ikke mange forudsætninger for at ænse den doxiske eksklusionsmekanismes konsekvenser af aldrig at skulle se venner og familie igen, at flytte langt væk eller at blive forfulgt. De unge mænds frihed og opvækst gør dem således en bjørnetjeneste ved at stå i vejen for en erkendelse af deres problemer som værende reelle før, de når den giftemodne alder, og situationen er akut. Dette har ifølge en informant den konsekvens, at unge mænds problemstillinger ofte er særligt svære at løse. Valget skal dog tages, da de unge når et punkt, hvor de ikke længere kan anvende tidligere copingstrategier til at udskyde uønskede giftermål.

På makro-niveau påpeger bachelorprojektet, hvorledes der har eksisteret en negativ diskurs omkring minoritetsmænd som værende traditionens vogtere og småkriminelle individer, hvorfor samfundets sympati ofte har hvilet hos minoritetskvinderne²³. Denne stigmatisering har i værste fald ført til en selvopfyldende profeti for marginaliserede unge mænd. Den negative diskurs anerkender på ingen måde den brede minoritets-gruppens succesfulde integration og opnåelse af et stadigt højere uddannelsesniveau²⁴.

De mange tilbud til minoritetskvinder har indirekte sendt et signal om, at det er kvinder, der er værdigt trængende overfor sociale tilbud. Tvangsægteskabsproblematikken havde dermed implicit fået et køn som værende et *pigeproblem*²⁵. Det internaliserede behov for at leve op til normative forestillinger om den hegemoniske maskulinitet har bevirket, at unge mænd finder det truende for deres selvopfattelse at blive associeret med disse *pigeproblemer*²⁶.

Mine informanter hæfter sig ved, at et spirende minoritetsetnisk ungdomsoprør i de senere år har fået flere unge til at frasige sig undertrykkelse, og det har dermed også for første gang sat unge mænds behov på den socialpolitiske dagsorden. Moderne indstillede unge fra minoritetsmiljøerne, såsom Yahya Hassan, udgør rollemodeller for de resterende unge i feltet og akkumulerer bevidstgørelsesprocesser, der kan vise sig at være mere effektive end uddannelsesfeltets alene. Doxa kan problematiseres af etnisk danske aktører, men da deres kapital ikke anses for gyldig i minoritetsfeltet, har denne ikke samme gennemslagskraft som problematiseringer fra minoritetsaktører fra kernen af feltet.

Mine informanter har været enige om, at der er kommet mere opmærksomhed på æreskonflikter; men at vi endnu ikke har set hele isbjergene. Mange unge vokser fortsat op i parallelsamfund, hvor internaliseringen af en række kulturspecifikke forhold, såsom kønsegregation og tvangsægteskab, fortsat opfattes som værende naturlige. Vælger unge at bryde med undertrykkelsen, lader friheden sig dog ofte begrænse af egne gamle mønstre, og normerne kan dermed fortsat videreføres til nye

²² Connell, Raewyn (2005): 77.

²³ Larsen, Marianne Nøhr (2004): 13.

²⁴ Liversage, Anika og Jakobsen, Vibeke (2010): 19-20.

²⁵ Integrerings- og Mangfoldsdirektoratet (2011): 94.

²⁶ Ibid.: 94.

generationer. Der er derfor behov for en kvalificering af de nuværende indsatser, som ikke alene bør koncentrere sig om den akutte krise; men også det forebyggende og det fremadrettede arbejde.

UP2: Kvalificering af den socialfaglige indsats

I forlængelse af analysen vil dette afsnit fremlægge forslag til, hvorledes en kvalificering af indsatser er mulig. Mange initiativer fungerer sideløbende på forskellige niveauer, hvorfor kun en mindre del vil blive præsenteret i det følgende.

Under konferencen *Ære og Konflikt 2013* understregede eksperter på området, hvorledes den fremtidige indsats mod æreskonflikter bør være baseret på et etisk og metodisk empowerment princip, der skal søge at akkumulere holdningsændringer og dermed have en magtmobiliserende effekt. Det er nødvendigt at kvalificere den præventive indsats, da unge mænd oftest henvender sig for hjælp, når de er over myndighedsalderen, hvor hjælpen ofte er begrænset. Mine informanter påpeger, at skoler, institutioner og markarbejdere befinder sig i en unik position til at spotte, når en ung er i vanskeligheder. Desværre mangler de dog ofte de rette kompetencer til at gå ind i problemstillingen. Derfor findes det fordelagtigt, hvis skoler i multikulturelle områder aktivt søger at sikre de unge adgang til undervisning omkring demokrati, ligestilling, rettigheder og samliv ved eksempelvis at indføre projekter, hvor kulturel diversitet berøres på en respektfuld måde. Minoritetsunge skal have mulighed for at udnytte deres unikke kompetencer som kulturelle brobyggere, og forældregenerationen bør ideelt inddrages mest muligt for at skabe rum for mere gensidig forståelse og åbenhed blandt majoriteten og minoriteten. Det kan diskuteres, om der bør stilles særlige krav til muslimske friskoler og lignende.

En norsk rapport²⁷ understreger vigtigheden af skoleansattes opmærksomhed på, hvorvidt drenges ydre frustrationer kan skyldes indre pres. I Norge har man med succes erfaret, hvorledes minoritetsrådgivere er særligt gode til at komme i kontakt med minoritetsunge. Rådgiverne henviser unge til såkaldte *guttegrupper*, hvor de gennem dialog opbygger et værdifuldt tillidsbånd til målgruppen, bidrager til mere italesættelse samt bedre selv- og samfundsforståelse. Danske skolesocialrådgivere, SSP-konsulenter og studievejledere kan med fordel lade sig inspirere af minoritetsrådgivernes metoder.

Til konferencen *Ære og Konflikt* var der blandt andet enighed om, at gennemsnitsmark-arbejderen mangler viden om kulturelle problemstillinger og derfor ofte er berøringsangst eller handler for konsekvent²⁸. Det opleves ofte, at markarbejdere kan blive for ambitiøse på de unges vegne, fordi deres problemstillinger i høj grad handler om moral og værdier. Der er store følelser om kærlighed, angst og spænding indblandet, som kan appellere til, at man lader sig forføre af dramaet. Det stiller store krav til den professionelle handlemåde, da målgruppen ofte har et utroligt skrøbeligt fundament og står overfor alvorlige konsekvenser, såfremt der handles forkert. Eksperter understreger, at de unges selvstændighedskampe bør tages i små bidder og altid må involvere deres netværk i videst muligt omfang. En række værktøjer såsom konfliktmægling, konflikttrappen, kulturagrammet m.fl. findes særligt væsentlige at have kendskab til. Da flere organisationer i den tredje sektor har et indgående kendskab til disse problemstillinger, understreger eksperter vigtigheden af et tættere tværsektorielt samarbejde.

Som tidligere nævnt findes det også vigtigt, at der satses på holdningsbearbejdende arbejde på lokalplan ved eksempelvis et tættere samarbejde mellem lokale institutioner, boligforeninger, klubber, rådgivningsenheder og lignende, på samme måde som moderne indstillede minoritetsindivider kan gøre en forskel ved at tale udsatte unges sag. Der findes endvidere et generelt behov for mere oplysning og debat i minoritets-feltet, da også forældre og pårørende kan få behov for støtte og rådgiv-

²⁷ Integrerings- og Mangfoldsdirektoratet (2011): 94.

²⁸ Sareen, Manu (2003): 111-112.

ning, når en æreskonflikt opstår. Endvidere diskuteres imamers rolle, uddannelse og særlige muligheder for at gøre demokratiske værdisæt til eje for menigheder i minoritetsfeltet.

En væsentlig måde at forbedre de unges muligheder for at overkomme en æreskonflikt på tager udgangspunkt i deres juridiske rettigheder. Det diskuteres i bachelorprojektet, hvorvidt 24-års-reglen og formodningsreglen har haft en faktisk virkning eller blot givet unge mennesker mere betænkningstid. En anden central overvejelse, som eksperter og mandeforskere tilråder, omhandler, hvorvidt Servicelovens § 109 bør omformuleres og gøres kønsneutral, således at mænd i krise tilkendes samme juridiske rettigheder som kvinder. Indtil 2014 har RED, som det eneste specialiserede rehabiliteringstilbud til ofre for æreskonflikter, principielt kun taget imod kvinder og par. Centeret tager nu også imod mænd; men har ofte måtte henvise til mandekrisecentre grundet en eksplosiv stigning i antallet af henvendelser. Mandekrisecentre har derfor indtaget en mere betydelig rolle i arbejdet med målgruppen, dog uden at kunne tilbyde rehabilitering, krisebehandling eller ophold på op til to år. Mandekrisecentre anerkendes dog som værende gode alternativer for mænd, som kan klare sig uden rehabilitering, da de modsat RED er lokaliseret udenfor København og dermed tillader en større bevægelsesfrihed. Da de danske mandekrisecentrene ikke er omfattet af Serviceloven, på samme måde som kvindekrisecentrene, drives de via en årlig finansiering gennem satspuljer, fonde og beboernes egenbetaling. Konsekvensen af dette har været en særdeles stram økonomi, ulønnet personale, frygt for lukning og henvisninger af kriseramte mænd til forsorgshjem, hvilket forekommer højest kritisk. Projektet stiller spørgsmålstejn ved rimeligheden af denne forskelsbehandling af mande- og kvindekrisecentre - implicit kriseramte mænd og kvinder - når rapporter fastslår, at mindst 10.000 mænd årligt udsættes for vold²⁹. Og når vi samtidig er vel vidende om, at mænd er i større risiko for at ende i en social deroute end kvinder. Såfremt landets krisecentre var omfattet af Serviceloven, ville det være muligt at sikre mænd de samme juridiske rettigheder som kvinder, forbedre kvaliteten og adgangen til de nuværende centre, foruden at gøre Danmark til et forgangsland på et område som også internationalt fortjener mere opmærksomhed.

Et andet vigtigt fokusområde omhandler de unge mænds liv efter krisen. Efterværns-programmer til målgruppen har vidst sig fejlslagne³⁰, og der savnes generelt social nytænkning på området. Flere informanter taler om behovet for eksempelvis bofællesskaber i forlængelse af de unges ophold på krisecentre, som kunne sikre de unge et nyt netværk, indtil de er klar til at stå på egne ben. Der tales endvidere varmt om en udvidelse af RED med beliggenhed i Jylland.

Slutteligt påpeger bachelorprojektet, at der findes et stort behov for vidensproduktion for at kunne sætte ind med de bedst mulige indsatser. I skrivende stund er der begrænsede data tilgængeligt omkring minoritetsmænd i æreskonflikter og familiestyrede ægteskaber. Et tættere samarbejde mellem praktikere, forskere og det offentlige, og herunder forskellige stater findes hensigtsmæssigt. Sociolog Knut Halvorsen påpeger, hvorledes socialarbejdere har en særlig indsigt i sociale problemer og dermed også har et særligt ansvar for at agere sociale aktører ved at dokumentere disse overfor politikere og interessenter³¹.

²⁹ Helweg-Larsen, Karin (2012): *Vold i nære relationer*. Statens Institut for Folkesundhed.

³⁰ Eksempelvis mentorprogrammet Re-Connect under Ungdommens Røde Kors.

³¹ Halvorsen, Knut (1989): 3.

Konklusion

Mit studie konkluderer, at unge minoritetsmænd i patriarkalske familier befinder sig i en position mellem magt og afmagt. De unge mænd er ærens gidsler i et kompliceret samspil af faktorer, hvor det er vanskeligt at udpege én kausal årsag. De oplever et socialt problem, som de er mere eller mindre bevidste om, men ofte stiltiende accepterer. Dette kan være svært at forstå sig på for majoritetsindivider, der ikke er vokset op med to modsatrettede normalforståelser. For at hjælpe de unge er det nødvendigt at støtte det spirende ungdomsoprør, som mine informanter omtaler. Dette foregår på flere niveauer, hvor også en lang række andre aktører end de førnævnte spiller en central rolle, bl.a. ambassader, konsulater, ministerier m.fl.

Der i de senere år kommet mere fokus på æresrelaterede problemstillinger. Jeg ønsker dog at understrege, at alle kulturer og levemåder må anses for værende ligeværdige. Vi må aldrig plædere for, hvordan individet skal leve sit liv, men ruste de unge til *selv* at beslutte, hvad der er det gode liv eller ægteskab for dem. Kun derved omvendes afmagt til magt. I denne kamp er dialog og bevidstgørelse nøgleord. Kun gennem italesættelse kan vi agere socialpolitiske aktører og synliggøre urimelige strukturer. Vi må ikke diktere vestlige holdninger, men ej heller frygte, gennem dialog, at udfordre det, som svært kan forenes med grundlæggende menneskerettigheder.

Litteraturliste

Elektroniske artikler

- Ankestyrelsens Familieretsafdeling:** *Tvangsægteskaber*. Lokaliseret den 20.09.2013 på www.familiestyrelsen.dk/samliv/aegteskab/tvangsaegteskab/
- British Broadcasting Corporation, BBC News** (10.08.2013): *Forced Marriages – School Holidays Prompt Warning*. Lokaliseret den 26.10.2013 på www.bbc.co.uk/news/uk-23639070
- Danmarks Radio** (01.08.2012): *Lov mod Tvangsægteskaber Bruges Ikke*. Lokaliseret den 03.10.2013 på www.dr.dk/Nyheder/Indland/2012/08/01/0801060444.htm
- Danmarks Radio** (27.11.2012): *Minister: Stop for Religiøse Tvangsægteskaber*. Lokaliseret den 04.10.2013 på www.dr.dk/Nyheder/Politik/2012/11/27/073322.htm
- Danmarks Radio** (15.10.2013): *Domprovst vil Uddanne Imamer på Dansk*. Lokaliseret den 14.11.2013 på www.dr.dk/Nyheder/Regionale/Koebenhavn/2013/10/15/074952.htm
- Dansk Socialrådgiverforening** (december 2000): *Etikvejledning*. Lokaliseret den 16.11.2013 på http://socialrdg.dk/Default.aspx?ID=1009#Etitiske_principper_i_socialt_arbejde
- Dansk Socialrådgiverforening** (01.12.2011): *Unge Mænd Udsættes også for Tvangsægteskab*. Lokaliseret den 10.09.2013 på www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=5557
- Dansk Socialrådgiverforening** (12.01.2012): *Mænd Skal på Dagsordenen i Socialt Arbejde*. Dansk Socialrådgiverforening. Lokaliseret den 01.11.2013 på <http://socialrdg.dk/Default.aspx?ID=5636>
- Forced Marriage Unit** (13.03.2013): *Information and Practice Guidelines for Professionals Protecting, Advising and Supporting Victims*. Lokaliseret den 01.10.2013 på www.gov.uk/forced-marriage
- Guardian, The** (01.07.2010): *More Men Seek Help with Forced Marriages*. Lokaliseret den 10.09.2013 på www.theguardian.com/world/2010/jul/01/men-help-forced-marriages-rise
- Guardian, The** (09.10.2013): *Forced Marriage Unit Deals with 114 Cases Involving Mental Disability*. Lokaliseret den 14.11.2013 på www.theguardian.com/world/2013/aug/09/mentally-disabled-forced-marriages-parents
- Information** (21.01.2013): *Københavns Kommune: Unge Skal Oplyses om Social Kontrol*. Lokaliseret den 03.10.2013 på www.information.dk/telegram/448635
- Institut for Menneskerettigheder:** *FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder*. Lokaliseret den 10.09.2013 på www.menneskeret.dk/menneskerettigheder/historie/kilder+til+historen/fn's+verdenserkl%C3%A6ring+om+menneskerettigheder
- Plan United Kingdom** (2012): *Early and Forced Marriage – Facts, Figures and What You Can Do*. Lokaliseret den 26.10.2013 på www.plan-uk.org/early-and-forced-marriage/
- Sabaah** (13.10.2013): *Ingen Økonomiske Midler til Sabaah I 2014?* Lokaliseret den 02.11.2013 på <http://sabaah.dk/kobenhavns-kommune-bryder-lofte-til-homoseksuelle-ali-pa-norrebro/>
- SFI Det Nationale Forskningscenter for Velfærd:** *Tyrkiske Indvandrerægtespar Bliver Skilt Hyppigere End Tidligere*. Lokaliseret den 03.12.2013 på www.sfi.dk/Default.aspx?ID=11314
- United Nations Population Fund** (2000): *Chapter Three: A Human Rights and Health Priority*. Lokaliseret den 14.11.2013 på www.unfpa.org/swp/2000/english/ch03.html
- World Health Organization** (2012): *Child Marriages: 39.000 Every Day*. Lokaliseret den 26.10.2013 på www.who.int/mediacentre/news/releases/2013/child_marriage_20130307/en/

Elektroniske rapporter

- Als Research** (oktober 2011): *Ung i 2011 – Nydanske Unges Oplevelse af Social Kontrol, Frihed og Grænser*. Lokaliseret d. 06.10.2013 på www.sm.dk/data/Dokumentertilnyheder/2011/Ung%20i%202011_rapport.pdf
- Integrerings- og Mangfoldsdirektoratet** (2011): *Ikke Bare Jenter. I: Ikke Bare Tvangsekteskab*. Integrerings- og Mangfoldsdirektoratet. Oslo, Norge. Lokaliseret d. 05.10.2013 på www.regjeringen.no/upload/BLD/Tvangsekteskap/ikke_bare_tvangsekteskap_web.pdf
- Etnisk Konsulentteam** (2010): *Årsrapport for Etnisk Konsulentteam 2009*. Lokaliseret den 26.10.2013 på <http://etniskkonsulentteam.dk/andrekommuner//media/2009.pdf>

- Etnisk Konsulentteam** (2013): *Årsrapport for Etnisk Konsulentteam 2012*. Lokaliseret den 26.10.2013 på <http://etniskkonsulentteam.dk/andrekommuner/media/File/%C3%85rsrapport%202012.pdf>
- Helweg-Larsen, Karin** (2012): *Vold i Nære Relationer- Omfang, Karakter, Udvikling og Indsats*. Statens Institut for Folkesundhed. Lokaliseret den 15.11.2013 på [www.sifolkesundhed.dk/upload/vold_i_n%C3%A6re_relationer_\(2._udgave\).pdf](http://www.sifolkesundhed.dk/upload/vold_i_n%C3%A6re_relationer_(2._udgave).pdf)
- Landsorganisation af Kvindekrisecentre** (13.09.2013): *Rådgivning Hjælper Unge i Æresrelaterede Konflikter*. Lokaliseret den 26.10.2013 på www.lokk.dk/_files/rdgivninghjælperungealtinget.pdf
- Liversage Anika og Jakobsen, Vibeke** (2010): *Køn og Etnicitet i Uddannelsessystemet – Litteraturstudier og Registerdata*. København. SFI Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Lokaliseret den 17.11.2013 på <http://www.sfi.dk/Default.aspx?ID=4726&Action=1&NewsId=2816&PID=9422>
- Liversage, Anika og Jensen, Tina Gudrun** (2007): *Fædre, Sønner, Ægtemænd – om Maskulinitet og Manderoller Blandt Etniske Minoritetsmænd*. København. SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd. Lokaliseret den 06.10.2013 på www.sfi.dk/resultater-4726.aspx?Action=1&NewsId=42&PID=9422
- Mandecenteret København** (2010): *Mandekrisecentre i Danmark – en Undersøgelse af Tilbud til Mænd i Krise*. Mandecenteret København. Lokaliseret den 14.10.2013 på www.mandecentret.dk/wordpress/wp-content/uploads/2012/02/mc-rapport2010-printvenlig.pdf
- Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration** (2010): *Kortlægning af Indsatsen mod Tvangsægteskaber og Lignende Undertrykkelse*. Lokaliseret den 15.09.2013 på www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/B9E34E6D-3FF1-450D-935D-72A09FE32B74/0/kortlaegning_indsats_tvangsaegteskaber.pdf
- Schmidt, Garbi, et al** (2007): *Tvangsægteskaber – Henvendelser om Tvangsægteskab ved Offentlige og Ikke-Statslige Instanser. I: Ændrede Familiesammenføringsregler – Hvad har de Nye Regler Betydet for Pardannelsesmønsteret Blandt Etniske Minoriteter?* SFI – det nationale forskningscenter for velfærd. Lokaliseret d. 12.10.2013 på www.sfi.dk/rapportoplysninger-4681.aspx?Action=1&NewsId=2337&PID=9267
- Social-, Børne- og Integrationsministeriet** (06.07.2012): *National Strategi mod Æresrelaterede Konflikter*. Lokaliseret den 15.10.2013 på www.sm.dk/data/Dokumentertilnyheder/2012/national_strategi_mod_%C3%A6resrelaterede_konflikter_6juli2012.pdf
- Socialstyrelsen** (oktober 2013): *Årsstatistik 2012: Mænd på Mandecenter og Mandekrisecentre*. Lokaliseret den 01.12.2013 på <http://shop.socialstyrelsen.dk/products/arsstatistik-2012-maend-pa-mandecenter-og-mandekrisecentre>

Faglitteratur

- Bourdieu, Pierre** (1998): *Den Maskuline Dominans*. Tiderne Skifter.
- Castells, Manuel** (2010): *Communal Heavens: Identity and Meaning in the Network Society – The Construction of Identity. I: The Power of Identity*. Hoboken, NJ, USA. Wiley-Blackwell.
- Connell, Raewyn** (2005): *The Social Organization of Masculinity – Relations Among Masculinities: Hegemony, Subordination, Complicity, Marginalization. I: Masculinities*. Cambridge, England. Polity Press.
- Halvorsen, Knut** (1989): *Helse- og Sosialarbejdere som Sosialpolitiske Aktører*. NSKH-notat nr. 89:6. Oslo, Norge. Norges Kommunal- og Sosialhøgskole.
- Holm, Andreas Beck** (2011): *Videnskab i Virkeligheden*. Frederiksberg C. Samfundslitteratur.
- Hutchinson, Gunn Strand og Oltedal, Siv** (2006): *Konfliktteoretiske Modeller i Socialt Arbejde. I: Modeller i Socialt Arbejde*. København. Hans Reitzels Forlag.
- Larsen, Marianne Nøhr** (2002): *De Små Oprør – Tanker og Metoder i Arbejdet med Minoritetspiger*. Aarhus. Aarhus Universitetsforlag.
- Larsen, Steen Nepper og Pedersen, Inge Kryger** (2011): *Sociologisk Leksikon*. Hans Reitzels Forlag.
- Madsen, Diana** (2003): *Aktører i Indsatsen mod Tvangsægteskaber. I: Tvangsægteskaber i en Europæisk Kontekst*. Roskilde. Center for Ligestillingsforskning ved Roskilde Universitetscenter.
- Mørck, Yvonne** (1998): *Bindestregsdanskere – Fortællinger om Køn, Generation og Etnicitet*. Frederiksberg C. Forlaget Sociologi.

Nielsen, Elof Nellemann, et al (2012): *Bourdieu. I: Teori i Socialfaglig Praksis*. Aarhus. VIA Systime.
Olsen, Poul Bitch og Fuglsang, Lars (2004): *Videnskabsteori i Samfundsvidenskaberne*. Roskilde. Roskilde Universitetsforlag.
Sareen, Manu (2003): *Nær Kærlighed Bliver Tvang – Generationskonflikter og Tvangsægteskaber i Danmark*. People's Press.
Skytte, Marianne (2007): *Etniske Minoritetsfamilier og Socialt Arbejde*. Hans Reitzels Forlag.
Thagaard, Tove (2008): *Systematik og Indlevelse. En Indføring i Kvalitativ Metode*. Akademisk Forlag.

Hjemmesider

Rehabiliteringscenter for Etniske Unge i Danmark: Lokaliseret den 15.09.2013 på www.r-e-d.dk
Landsorganisations af Kvindekrisecentre: Dilemmaspillet: Ære på Spil: Lokaliseret den. 01.10.2013 på www.aerepaaspil.dk

Lovregister

Forslag til lov om Ændring af Lov om Det Centrale Personregister (Tildeling af Nyt Personnummer i Særlige Tilfælde samt Ophævelse af Markeringer i CPR om Forskerbeskyttelse) Folketinget. Lokaliseret den 16.11.2013 på <http://www.ft.dk/samling/20121/almdel/kou/bilag/162/1279924/index.htm>
Forslag til lov om Ændring af Lov om Social Service (Rådgivning og Handleplaner til Voksne Udsat for Æresrelaterede Konflikter) (02.10.2013): Folketinget. Fremsat af Social-, Børne- og Integrationsminister, Annette Vilhelmsen (F). Lokaliseret den 26.10.2013 på www.ft.dk/samling/20131/lovforslag/l14/html_som_fremsat.htm
Konvention om Samtykke til Ægteskab, Mindstealder for Ægteskab og Registrering af Ægteskaber. De Forenede Nationer. Den 7/11/1962.
Lov om Ægteskabs Indgåelse og Opløsning (Ægteskabsloven).
Lov om Social Service (Serviceloven).
Straffeloven.
Verdenserklæringen om Menneskerettigheder. De Forenede Nationer. Den 10/12/1948.

Mundtlige kilder (anonymiseret form)

Medarbejder ved Infomedia. 24.09.2013.
Medarbejder ved mandekrisecenter. 14.10.2013.
Medarbejder ved Rehabiliteringscenter for Etniske Unge i Danmark. 30.10.2013.
Medarbejder 1 ved Landsorganisation af Kvindekrisecentre. 01.11.2013
Medarbejder 2 ved Landsorganisation af Kvindekrisecentre. 14.11.2013.
Antropolog. 14.11.2013.

TRIPLEMANDATET - EN INTRODUKTION

Af Alexandra Kelch Fashakin og Fika Nielsen - professionsbachelorere i socialt arbejde, januar 2014

Indledning

I forbindelse med denne artikel vil vi først kort præsentere vores oprindelige bachelorprojekt, før vi udfolder begrebet tripelmandat og den betydning, vi mener begrebet kan få i socialt arbejde i Danmark.

Vi har skrevet et bachelorprojekt med titlen "Problematikker i forhold til socialt arbejde med handlede kvinder - Fokus på kvinder uden legalt ophold". Udgangspunktet for vores projekt var at undersøge, om socialfaglige medarbejdere, der arbejder med handlede kvinder uden legalt ophold, oplever problematikker i deres praksis på området, og hvordan de håndterer disse problematikker inden for deres givne kontekster. Vores forforståelse var, at der er et spændingsfelt mellem forståelsen af kvinderne som kriminelle og som ofre, og at denne spænding giver sig udslag i problematikker af både etisk og politisk karakter i socialt arbejde med handlede kvinder.

Projektets problemformulering lød således:

Hovedspørgsmål

Hvilken betydning har de kontekstuelle rammer for, hvordan den socialfaglige medarbejder håndterer problematikker i socialt arbejde med handlede kvinder, der kan identificeres som på den ene side illegale indvandrere og på den anden side ofre for menneskehandel, og hvordan kan brugen af begrebet tripelmandat styrke det socialfaglige arbejde i forhold til de kontekstuelle problematikker?

Underspørgsmål

- Hvordan påvirker regeringens handlingsplan til bekæmpelse af handel med mennesker, og de tilbud den indeholder, det sociale arbejde med handlede kvinder i de forskellige kontekster?
- Hvordan kan brugen af begrebet tripelmandat styrke det socialfaglige arbejde i forhold til de kontekstuelle problematikker?

Til at besvare spørgsmålene var vi i kontakt med medarbejdere fra følgende fire organisationer som eksempler på socialt arbejde med handlede kvinder: Den socialfaglige medarbejder i en forvaltningskontekst inden for Center mod menneskehandel, den socialfaglige medarbejder i Ngo konteksterne i Reden International og Pro Vest. Og til sidst den socialfaglige medarbejder i en feministisk politisk Ngo: Ban Ying i Berlin, Tyskland som perspektivering til den danske kontekst.

I forhold til metode benyttede vi os af semistrukturerede interviews med en socialfaglig medarbejder i hver af de fire organisationer. Derudover benyttede vi os af diverse rapporter, handlingsplaner og anden relevant litteratur om menneskehandel.

Teoretisk i analysen har vi arbejdet ud fra den præmis, at teorier er abstraktioner, der i en eller anden form afspejler virkeligheden. Vi benyttede ikke en teori, men benyttede os af flere teoretiske begreber til at lægge en vinkel på fænomener oplevet i praksis og analysere disse fænomener. Vi havde derfor ikke så meget fokus på, hvilken videnskabsteoretisk tradition begreberne indskrives i; men i stedet for holdt vi fokus på, om begreberne giver mening i analyse af de socialfaglige medarbejders oplevede praksis. Denne måde at behandle teori på kalder Payne bevidst eklekticisme. De begreber, vi inddrog, var sociale problemer og forståelsen heraf, kontekst og dens betydning for socialt arbejde jævnfør Karen Healy. Desuden Silvia Staub-Bernasconis begreb om tripelmandatet og Caroline Mosegaarders begreber om praktiske og strategiske kønsbehov i forhold til en niveaudeling af behov set i forhold til køn.

Vi mener, at socialt arbejdes opgave, ud over at arbejde inden for den dobbeltrolle, der ligger i kontinuummet mellem rådgivning og kontrol, også er at advokere for sin målgruppe på det politiske plan. Vi ser begrebet tripelmandat som et redskab til at implementere denne advokeren i praksis i socialt arbejde.

I denne artikel har vi valgt at fokusere på at præsentere Silvia Staub-Bernasconi og hendes brug af begrebet tripelmandat sat i forhold til socialt arbejde i en dansk kontekst, dels fordi hendes forskningsarbejde er ukendt i Danmark og hendes værker endnu ikke er oversat, og dels fordi vi mener, at hendes begreb kan bidrage med en ny dimension inden for opkvalificering af socialt arbejde. Vi lægger særlig vægt på hendes forståelse af den socialfaglige medarbejder som bærer af et politisk etisk ansvar i forhold til sin målgruppe.

Tripelmandatet - ifølge Staub-Bernasconi

Silvia Staub-Bernasconi, født 1936, har læst socialt arbejde, sociologi, socialeetik og pædagogik i Zürich, Svejs og i USA og har arbejdet som social arbejder inden for børn- og ungeområdet og integration. Hun er professor inden for områderne "teorier i socialt arbejde" og "socialt arbejde som handlingsvidenskab", og hendes teoretiske udgangspunkt ligger i systemteorien. Gennem hele sit virke som forsker har hun arbejdet med forskningens og menneskerettighedernes betydning for det praktiske sociale arbejde, som også spejler sig i hendes virke som underviser og som formand for og bestyrelsesmedlem i faggrupper. Hun er fortsat aktiv som hovedansvarlig for det opkvalificerende masterprogram "Soziale Arbeit als Menschenrechtsprofession" (socialt arbejde som menneskerettighedsprofession) i Berlin og som viceformand for den tyske sammenslutning for socialt arbejde (Deutsche Gesellschaft für Soziale Arbeit) og som formand for sektionen "teori- og vidensudvikling inden for socialt arbejde" (Theorie- und Wissenschaftsentwicklung in der Sozialen Arbeit) i samme organisation¹.

Staub-Bernasconis forståelse af tripelmandatet er, at når man taler om socialt arbejde som profession, er man nødt til at bevæge sig fra arbejdets dobbeltmandat hen til et professionelt tripelmandat². Dobbeltmandatet dækker over de to roller, hvor den socialfaglige medarbejder har som opgave at være på samme tid kontrollant og hjælper/rådgiver, og denne dobbeltfunktion medfører tit en magtkløft, hvor klienternes interesser og rettigheder taber i forhold til bestillerens (den offentlig arbejdsgivers) interesser³. Vi foretrækker at bruge udtrykket mandat frem for rolle, da det i højere grad afspejler den socialfaglige medarbejders forpligtelse overfor lovgivningen og dens politiske aspekter, som man tildeles ved offentlig ansættelse. For at håndtere dilemmaer og problematikker, som kan opstå i forbindelse med dobbeltmandatet, mener Staub-Bernasconi, at man skal udvide professionens mandat til et tripelmandat.

Tripelmandatet hviler på to søjler, dels bygger det på videnskabeligt baserede handlings- og metode-redskaber og dels på den socialfaglige medarbejders etiske kodeks⁴. Professionalisering af socialt arbejde finder sted gennem opbygning af teoretisk viden, og her pointerer Staub-Bernasconi, at socialfaglig viden ikke udelukkende kan hentes fra andre discipliner. Den bliver også til, gennem socialfaglige medarbejders aktive bidrag til vidensdannelse, og denne faglige viden skal inddrages som teoretisk base for professionalisering og bruges som argumentation for selvbestemt ageren i mandatets tredje led/dimension. Herudover er den internationale etikvejledning *The International Declaration of Ethical Principles*, og som også spejler sig i den danske etikvejledning⁵ med dens baggrund i

¹ ZPSA

² Staub-Bernasconi (2008), s. 9

³ Staub-Bernasconi (2007b), s. 6

⁴ Staub-Bernasconi (2008), s. 9

⁵ Dansk Socialrådgiverforening, 1. Introduktion

menneskerettighederne, af stor betydning for professionalisering af socialt arbejde. Etikvejledningerne lægger derfor op til en menneskerettighedsbaseret refleksion og diskussion af praksis⁶, og ifølge Staub-Bernasconi er det denne reference, som giver socialfaglige medarbejdere et politisk og etisk ansvar, og det er dette, der udgør det tredje led i mandatet.

Sammenfattende siger Staub-Bernasconi:

“Wissenschaftsbasierung und Berufskodex verschaffen also der Sozialen Arbeit nicht nur die Basis für unabhängige Urteile über Situationen, Probleme, deren Erklärung und Bewertung sowie über die Wahl von Vorgehensweisen, sondern zudem auch eine eigene, allgemeine Legitimations- und Mandatsbasis für eigenbestimmte, professionelle Aufträge. Sie muss bei gravierenden Problemen nicht unbedingt auf ein Mandat warten, der ohnehin auf sich warten liesse.”⁷

(Oversættelse til dansk: “Videnskab og professionskodeks som base betyder, at socialt arbejde udover selvstændigt at bedømme, forklare og vurdere situationer og problemer samt at vælge metoder også har en egen og almenyldig legitimations- og mandatsbase for at udføre et selvbestemt og professionelt kald. Socialt arbejde skal ved alvorlige problemer ikke vente på tildeling af et mandat, idet man da kan vente længe.”).

Det er præcis dette spring væk fra dobbeltmandatet og den hovedsageligt udførende rolle for den socialfaglige medarbejder og hen til at udføre et selvbestemt arbejde, som er af interesse. I den danske kontekst lægges der vægt på professionens teoretiske forankring og overholdelse af menneskerettighederne; men der mangler det sidste skridt hen imod en teoretisk støttet selvmandatering, som er kendetegnet ved den socialfaglige medarbejders brug af et fagligt baseret skøn. Ved selvbestemt arbejde eller mandatering mener hun her ikke kun, hvilke metoder man vælger, eller hvordan sociale problemer anskues, men specielt, at man som socialfaglig medarbejder er legitimeret og har mandat til at arbejde selvstændigt og professionelt med sit faglige skøn, uden at man nødvendigvis får en anvisning ovenfra. I praksis betyder det, at socialfaglige medarbejdere, som arbejder i en bestemt kontekst, kan argumentere for deres respektive handlinger og forsvare deres etiske integritet i arbejdet med målgruppen eller gøre opmærksom på lovstridig praksis.

Kort sagt, er tripelmandatet det politisk etiske ansvar overfor målgruppen for det udførte sociale arbejde, som man er mandateret til at varetage med baggrund i sin ansættelse.

Tripelmandatet i praksis

I den danske kontekst for socialt arbejde føler mange socialfaglige medarbejdere sig presset på deres faglighed på grund af de foreliggende rammer, for eksempel økonomisk pres og høje sagstal. Samtidig findes der kun en ringe offentlig debat om, hvordan de socialfaglige medarbejdere konstruktivt kan udvikle deres arbejdsforhold og/eller påpege misforhold på en konstruktiv kritisk måde.

Her vil vi give et kort eksempel på, hvordan man aktivt kan bruge begrebet tripelmandatet, når man oplever lovstridige procedurer eller er udfordret på sin etiske integritet. Her mener vi, at tripelmandatet kan være med til at holde fokus på, at den socialfaglige medarbejders primære loyalitetspligt er overfor demokratiet og derved de demokratisk vedtagne love og konventioner og ikke udelukkende overfor arbejdsgiveren, en vigtig pointe som for eksempel Bente Adolphsen også påpeger⁸. Staub-Bernasconi udstikker i sin bog “Soziale Arbeit als Handlungswissenschaften” en rettesnor, man kan benytte sig af i disse situationer⁹. Hendes vigtigste pointer er, at man først og fremmest

⁶ Dansk Socialrådgiverforening, 2.4 Demokrati og menneskerettigheder

⁷ Staub-Bernasconi (2007b), s. 7

⁸ Holdgaard (2009), s. 8-9

⁹ Staub-Bernasconi (2007a), s.409 ff

skal formulere de problematikker, man oplever samt sine mål med kritikken. Desuden skal man være bevidst om de forskellige aktører, som er vigtige i forhold til at løse problematikken, det vil sige den direkte ledelse, byrådet og politikere generelt, men også kollegaer, fagforeningen og diverse interesseorganisationer. Her skal man efter Staub-Bernasconis mening overveje, hvilke forskellige ressourcer de enkelte aktører har, og hvordan de kan bidrage til eller hæmme løsningen af den konkrete problematik. Ud over det skal man helt fra starten være klar over, at ens handlinger har konsekvenser, og at reaktionerne på ens interne eller eksterne italesættelse af problematikker kan være negativ og eksistenstruende.

Man kan derefter opstille en trinvis handlingsplan fra 0-10, hvor 0 betyder ingen handling, afmagt og blind følge ordrer, og 10 indebærer den store offentlige protest med demonstrationer og lignende. Vigtigt er her at huske, at de små skridt tæller og en vedvarende påpegning af problematikken på det ugentlige afdelingsmøde eller en kort samtale og et brev på langt sigt giver gode resultater. Her kunne et eksempel være, at hjælpe en klient til at anke en afgørelse, som man mener, er urimelig. Først når disse små indsatser slår fejl, skal man overveje at gå højere op i systemet og/eller overveje at gøre indsatserne offentligt tilgængeligt ved for eksempel at fremstå i medierne. Specielt ved overgangen fra den interne kritik til den offentlige kritik skal man være sig bevidst, at man kan udsætte sig selv for negative konsekvenser som for eksempel afskedigelse, tilsidesættelse på arbejdspladsen og lignende. Vigtigt er det derfor efter vores mening, at man som socialfaglig medarbejder har en alliance med andre ligesindede og en stærk opbakning fra sin fagforening.

Tripelmandat, synes vi, kan være med til at styrke den socialfaglige identitet internt i professionen, da det er særdeles egnet som konstruktivt kritisk refleksionsredskab til udfordringer inden for den socialfaglige praksis og til at bevare fokus på målgruppens situation. Arbejde med afsæt i tripelmandatet kan, på baggrund af begrebets etiske og teoretiske forankring, bidrage til at styrke socialrådgiverprofessionen i sig selv.

Litteraturliste til denne artikel

- Dansk Socialrådgiverforening:** *Etikvejledning*. <http://socialrdg.dk/Default.aspx?ID=1009> - set den 11.11.2013
- Fashakin, Alexandra Kelch, og Nielsen, Fika (2013):** "Problematikker i forhold til socialt arbejde med handlede kvinder - Fokus på kvinder uden legalt ophold". Bachelorprojekt, VIA University College Aarhus, ikke udgivet.
- Holdgaard, Jens (2009):** "Tænk dig om før du bliver Whistleblower", interview med cand.jur. Bente Adolphsen i *Socialrådgiveren* nr. 11, 2009, s. 8-9.
- Staub-Bernasconi, Silvia (2007a):** *Soziale Arbeit als Handlungswissenschaft. Systemtheoretische Grundlagen und professionelle Praxis - Ein Lehrbuch*. Haupt Verlag, Bern
- Staub-Bernasconi, Silvia (2007b):** "Vom beruflichen Doppel- zum professionellen Tripelmandat. Wissenschaft und Menschenrechte als Begründungsbasis der Profession Soziale Arbeit" tidsskriftet: *Zeitschrift für Sozialarbeit in Österreich*. www.zpsa.de/pdf/artikel_vortraege/StB-Soz-Arb-Tripelmandat.pdf - set den 07.11.2013
- Staub-Bernasconi, Silvia (2008):** "Menschenrechte in ihrer Relevanz für die Theorie und Praxis Sozialer Arbeit. Oder: Was haben Menschenrechte überhaupt in der Sozialen Arbeit zu suchen?". s.9-32 i tidsskriftet: *Widersprüche*. hæfte nr. 107, Kleine Verlag, Bielefeld

Litteraturliste til det samlede bachelorprojekt

- Ban Ying (2010): *Ban Ying e.V. Beratungs- und Koordinationsstelle gegen Menschenhandel*. Ban Ying e.V. officiel hjemmeside: <http://www.ban-ying.de/> - set den 22.11.2013
- Brunovskis, Anette (2012): *Balancing protection and prosecution in anti-trafficking policies. A comparative analysis of reflection periods and related temporary residence permits for victims of trafficking in the Nordic Countries, Belgium and Italy*. TemaNord 2012:556, Nordic Council of Ministers.
- Brunovskis, Anette og Surtees, Rebecca (2012a): *A fuller Picture. Addressing Trafficking-related Assistance Needs and Socio-economic Vulnerabilities*. Fafo-report 2012:29, Fafo, Oslo - set som pdf: <http://www.fafo.no/pub/rapp/20256/20256.pdf> - set den 20.11.2013
- Bundesden, Peter (2006): *Sociale problemer og socialpolitik*. Syddansk Universitetsforlag, Odense.
- Center Mod Menneskehandel (2011): <http://www.centermodmenneskehandel.dk/> - set den 22.11.2013
- Dansk Socialrådgiverforening: *Etikvejledning*. set som link på: <http://socialrdg.dk/Default.aspx?ID=1009> - set den 11.11.2013
- Ditmore, Melissa Hope (2006): "Transactional Sex". s.498 i: Ditmore, Melissa Hope (ed.) (2006): *Encyclopedia of Prostitution and Sex Work*. Greenwood Press, Portsmouth, Vol. 2
- Forenede Nationers Erklæring om Menneskerettigheder (1948): <http://www.menneskeret.dk/menneskerettigheder/historie/kilder+til+historen/fn's+verdenserklæring+om+menneskerettigheder> - set den 06.12.2013
- GRETA (2011): *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Denmark - First evaluation round*. Council of Europe, Strasbourg
- Groes-Green, Christian (15.02.2011): "Drømmen om Europa: Menneskehandel og transaktionel sex i et globalt perspektiv". set på videnskab.dk: <http://videnskab.dk/blog/drommen-om-europa-menneskehandel-og-transaktionel-sex-i-et-globalt-perspektiv> - set den 13.11.2013
- Healy, Karen (2005): *Social Work Theories in Context. Creating Frameworks for Practice*. Palgrave Macmillan, New York.
- Hutchinson, Gunn Strand, og Oltedal, Siv (2006): "Modeller i socialt arbejde". 2. Udgave, 1. Oplag. Hans Reitzels Forlag, København
- Institut for Menneskerettigheder (2012): *Menneskehandel - Status 2012*. Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution, København
- Järvinen, Margaretha (2005): "Forord"

- [http://www1.gyldendal.dk/C125715A0066B9EC/E3EE446D9C921199C1257155005D85C2/83aaa9b4b2bb9701c125715b00371cb2/\\$FILE/Becker,%20Outsidere.pdf](http://www1.gyldendal.dk/C125715A0066B9EC/E3EE446D9C921199C1257155005D85C2/83aaa9b4b2bb9701c125715b00371cb2/$FILE/Becker,%20Outsidere.pdf) - set den 09.12.2013
- Koch, Ida Elisabeth (2010): "FN konventionen om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder - dansk ratifikation af tillægsprotokollen om individuel klageadgang?" i tidsskriftet: *Juristen*. Nr.1 2010, Djøf Forlag, København - set som PDF: https://www.djoef-forlag.dk/services/juristen/juristendocs/2010/2010_1/jur_2010_1_5_9.pdf - set den 03.12.2013
- KOK e.V. (2013): *Informationsdienst 2013. Internationale und europäischInstrumente in den Bereichen Menschenhandel, Gewalt gegen Frauen, Arbeitsausbeutung und Opferschutz*. KOK e.V., Berlin - set som pdf: http://www.kok-buero.de/fileadmin/user_upload/medien/Informationsdienst/KOK_Infomationsdienst_2013.pdf - set den. 21.11.2013
- Kvale, Steinar (1998): *Interview. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. Hans Reitzels Forlag, København, 2. oplag.
- Ligestillingsministeriet (2007): *Handlingsplan til bekæmpelse af handel med mennesker 2007-2010*.
- Mathiesen, Anders og Højbjerg, Henriette (2007): "Sociologiske feltanalyser - om at anvende Bourdieus feltbegreb i historisk konkrete analyser". Kap.7 i: Fuglsang, Lars og Olsen, Poul Bitsch (red.): *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne. På tværs af fagkulturer og paradigmer*. Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg, 2. udgave, 3. oplæg
- Meeuwisse, Anna og Swärd, Hans (red.) (2004): *Perspektiver på sociale problemer*. Hans Reitzels Forlag, København, 1. udgave, 2. oplag.
- Ministeriet for ligestilling og kirke (2011): *Handlingsplan til bekæmpelse af menneskehandel 2011-2014*.
- Moser, Caroline O. N. (1989): "Gender Planning in the Third World: Meeting Practical and Strategic Gender Needs" s. 1799-1825 i tidsskriftet: *World Development*. Vol.17, No. 11, Pergamon Press, London
- Moser, Caroline O. N. (1993): *Gender Planning and Development. Theory, Practice and Training*. Routledge, London
- Mygind, Trine Korsby (2011): *Menneskehandel i rengøringsbranchen? - En kvalitativ undersøgelse af migrations- og arbejdsvilkårene for en gruppe migrantarbejdere i Danmark*. Servicestyrelsen, Odense
- National Agency for Prohibition in Trafficking in Persons, NAPTIP (2013), Nigeria
<http://www.naptip.gov.ng/index.html> - set den 06.12.2013
- Payne, Malcom (1997): *Modern Social Work Theory: A Critical Introduction*. Macmillan
- Pro Vest (2013): *Pro Vest - et rådgivnings- og sundhedstilbud*. Pro Vest's hjemmeside: <http://www.provest.dk/> - set den 21.11.2013
- Rambøll (2012): *Evaluering af program for forberedt hjemsendelse af sårbare udlændinge*. Rambøll, København
- Reden International (2011): <http://www.redeninternational.dk/> - set den 22.11.2013
- Schwarze, Sarah (2012): *Menschenhandel in Deutschland*. KOK e.V., Berlin - præsentation set som pdf: http://www.bmbf.de/pubRD/B5-II_Schwarze_Sarah_Praesentation_2012.pdf - set den 21.11.2013
- Servicestyrelsen (2009): "Social Fokus - Udsat. Tema: menneskehandel". December 2009, 1. årgang.
- Socialministeriet (2003): *Modelprojekt Pro Århus og Pro Vejle. Statusnotat maj 2002*.
- Social - og Ligestillingsministeriet (2002): *Regeringens handlingsplan til bekæmpelse af kvindehandel 2002-2005*.
- Staub-Bernasconi, Silvia (2007a): *Soziale Arbeit als Handlungswissenschaft. Systemtheoretische Grundlagen und professionelle Praxis - Ein Lehrbuch*. Haupt Verlag, Bern
- Staub-Bernasconi, Silvia (2007b): "Vom beruflichen Doppel- zum professionellen Tripelmandat. Wissenschaft und Menschenrechte als Begründungsbasis der Profession Soziale Arbeit" i tidsskriftet: *Zeitschrift für Sozialarbeit in Österreich*. fundet som PDF: www.zpsa.de/pdf/artikel_vortraege/StB-Soz-Arb-Tripelmandat.pdf - set den 07.11.2013

Staub-Bernasconi, Silvia (2008): "Menschenrechte in ihrer Relevanz für die Theorie und Praxis Sozialer Arbeit. Oder: Was haben Menschenrechte überhaupt in der Sozialen Arbeit zu suchen?". s.9-32 i tidsskriftet: *Widersprüche*. hæfte Nr. 107, KleineVerlag, Bielefeld

US Department of State (2013): *Trafficking in Persons Report 2013*. US Department of State Publication, Country Report D-I (pdf); "Denmark", s. 151-152 og "Germany" s 176-178:
<http://www.state.gov/documents/organization/210739.pdf>, "Country narrative Nigeria":
<http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2013/215535.htm> og "Country narrative Thailand":
<http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2013/215633.htm> - set den 21.11.2013

Udenrigsministeriet (2004): Bkl nr. 11 af 29/04/2004 Gældende
Offentliggørelsesdato: 12-05-2004

"Bekendtgørelse af FN-protokol af 15. november 2000 om forebyggelse, bekæmpelse og retsforfølgning af menneskehandel, særlig handel med kvinder og børn, til supplerung af De Forenede Nationers konvention af 15. november 2000 om bekæmpelse af grænseoverskridende organiseret kriminalitet".

ZPSA: Master of Social Work – Dozenten
<http://www.zpsa.de/studium/lehrende.html#staubbernasconi> - set den 07.11.2013

REFORMPRES OG FAGLIGE NORMER I DET ETISKE ØJEBLIK

Af Søren Ludvig Barslev, Kirsten Valentiner-Branth og Jonatan Jonsson - professionsbachelorere i socialt arbejde, januar 2014

Dette bidrag til skriftserie 10 består af udpluk af afsnit fra gruppens projektrapport med diverse tilskrivninger. For læsning af problemfelt, videnskabsteori, individuelle analyser, perspektivering og konklusion i oprindelig længde henvises til projektrapporten samt dertilhørende bilag med interviews og interviewguide.

Resumé

De danske forvaltninger er aktuelt udsat for et stort reformpres, og projektrapporten har undersøgt konsekvensen for de embedsmænd, der skal forvalte reformerne. Reformpresset er en udløber af det neoliberalistiske paradigme, der forstår statens selvopretholdelse som betinget af øget konkurrence, og som konsekvens heraf lægges der store fordringer på individet om udnyttelse af sin egennytte til et nationalt fælles bedste. Rapporten undersøger håndteringen af dette pres blandt embedsmænd og faglige medarbejdere i en social- og beskæftigelsesforvaltning. Den grundlæggende ramme i rapporten er det videnskabsteoretiske perspektiv, kritisk realisme, som bliver anvendt til at identificere, beskrive, analysere og vurdere de underliggende betydninger af reformpresset. Rapporten er delt i tre individuelle dele, som tager hver sit betydningsområde op. De vedrører 1) de faktorer, som har indflydelse på implementering af en lov, 2) etiske dimensioner og 3) neuropsykologiske faktorer i reformpresset. Afrundingsvis sammenfattes de enkelte empiriske analyser og konklusioner gennem den kritisk realistiske ontologi til at give et mere udtømmende og fyldestgørende billede af det problemfelt, projektrapporten undersøger.

Fra indledningen

Projektrapporten tager sit udgangspunkt i en betragtning over den stribe af socialpolitiske reformer, der er blevet gennemført inden for de senere år, og som er med til at forandre velfærdsmæssige strukturer i samfundet. Reformpresset er opstået som resultat af en upåagtet transformation, der i stigende grad bevæger samfundet i retning af at blive til en konkurrencestat.

Projektgruppen fandt inspiration hos politolog og professor i komparativ økonomi Ove Kaj Pedersen, der i sin bog "*Konkurrencestaten*" undersøger disse forandringer. Han kommer med den slagkraftige og vigtige betragtning, at velfærdsstatens *tidligere* opgaver var at kompensere mennesker for tab af social sikkerhed og højne forudsætninger for social beskyttelse. I dag er det derimod statens opgave at skabe lige muligheder ved, at individerne opnår lige færdigheder for siden at udnytte disse til at realisere deres egennytte i arbejde¹.

Det er et menneskesyn, som bygger på en neoliberalistisk ideologi, hvor forståelsen af mennesket er en anden end den moralske. Her er mennesket rationelt og underlagt behov og interesser og kan kun frisættes, når disse gøres gældende i markedskonkurrencen. Således har den nyere tids reformer haft til hensigt at reformere de idealer og værdier, menneskesyn og syn på fællesskab, som karakteriserede velfærdsstaten. Formålet har været at tilvejebringe nye normer og holdninger, der kan ændre vores syn på os selv, og de udfordringer vi i fællesskab står overfor².

¹ Pedersen, O. K. (2011). *Konkurrencestaten* (1. udgave red.). Kbh.: Hans Reitzel s. 196

² Ibid. s. 33

Projektrapporten stiller skarpt på specifikke dele af de velfærdsmæssige forandringer, sådan som de kommer til udtryk i de offentlige forvaltninger, hvilket giver anledning til en nærmere analyse og undersøgelse af, hvordan de faglige medarbejdere og ledere er påvirket af og håndterer de mange ændrede regler og nye procedurer. Ove Kaj Pedersen introducerer et begreb, han kalder "*Det etiske øjeblik*", som omhandler det krydspres, der opstår, når en faglig medarbejder skal træffe saglige afgørelser og korrekte beslutninger. Der opstår en spænding mellem krav om nedskæringer og effektivisering på den ene side og faglighed samt borgerens rettigheder på den anden.

En konsekvens af Konkurrencestatens tilsynkomst er således konfrontationen mellem effektivitetskrav og kvalitetskrav. Det er en strukturel forandring, som udgør en stor udfordring for de faglige medarbejdere, fordi de samtidigt skal kunne honorere forskellige normer.

Effektiviseringskravet vedrører forvaltningens evne til at kunne implementere reformerne, så der skabes målbare resultater, hvilket kan befordre, at organisationen bevarer sin lønudvikling og muligheder for efteruddannelse af personalet. Kvalitetsnormen omhandler personalets uddannelse, faglige identitet, kollegiale kontakt samt hensynet til borgernes retssikkerhed. En prægning af *det etiske øjeblik* kommer fra den hastighed, hvormed reformerne påtvinges forvaltningerne og de faglige medarbejdere fra politisk hold.

Ph.d. i socialvidenskab Dorte Caswell anser reformhastigheden som en barriere for, at indholdet i reformerne kan implementeres i forsvarligt tempo, så fx borgernes retssikkerhed tilgodeses³. Med den høje hastighed opstår øget risici for, at fagligheden og grundlæggende socialretlige krav til behandling af sager svækkes sammen med borgernes krav på forsvarlig og juridisk korrekt håndtering af deres vilkår.

Det giver anledning til en bekymring om, hvorvidt de faglige medarbejdere er i stand til at opretholde en ægte motivation og arbejdsglæde, når de i voksende grad er nødt til at orientere sig mod resultatskabelse på bekostning af fagligheden. Projektrapporten har på den måde valgt at undersøge forskellige betydninger af *det etiske øjeblik*, med henblik på at opnå en dybere forståelse af den faglige medarbejders mulighed for at navigere forsvarligt i dette spændingsfelt mellem krav til effektivisering og kvalitetsnormen.

Udvalgte betydninger af det etiske øjeblik samt anvendt teori

Der bliver set på et eklektisk eller specifikt afgrænset udvalg af faktorer, som øver indflydelse på personalets forudsætninger for at kunne udføre et etisk forsvarligt arbejde. Det vedrører faktorer, som rapporten analyserer, undersøger og forholder sig til i tre individuelle dele, hvorefter den samler op på de enkelte konklusioner.

De vilkår, som er udvalgt til nærmere belysning af dette øjeblik, tæller først et afsnit med de forskellige faktorer, som kan påvirke implementeringen af en lov, fra den formuleres og vedtages af politikere til den udøves konkret i mødet mellem medarbejder og borger. Her bliver der set på Søren C. Winters integrerede implementeringsmodel, og hvilke af denne models faktorer, der kommer til udtryk i rapportens empiri. Teori om bureaukrati og legitime herredømmer, som de er formuleret af Max Weber, bliver anvendt. Desuden bliver Michel Foucaults forståelse af magt inddraget til at vise, både hvad der befordre en vellykket implementering; men også hvad der kan ses som problematisk ved de seneste reformer.

Den næste individuelle del indeholder et afsnit med fokus på etik, et perspektiv som trækker på viden om primær og sekundær etik samt forskellige etiske strømninger og dimensioner, og navnlig den praksisnære professionsetik i det sociale arbejde undersøges. Afsnittet afdækker *det etiske øjeblik*,

³http://www.socialrdg.dk/Files/Filer/Publikationer/Socialraadgiveren2013/2013-11_Socialraadgiveren.pdf

ud fra Ove Kaj Pedersens forståelse, og der bliver set på forskellige udfordringer for dette øjeblik med inddragelse af Lars Gunner Lingås' etikforståelse og Dansk Socialrådgiverforenings etikvejledning i analysen af den frembragte empiri.

Den sidste individuelle del omhandler et neuropsykologisk perspektiv, der har til hensigt at kaste mere lys over betydninger af en voksende neurovidenskabelig tilgang i det sociale arbejde. Nye og banebrydende muligheder bliver anvendt her til at undersøge og forstå forskellige belastninger på nervesystemet, som ledere og medarbejdere udsættes for under reformpresset. Der vil blive set på sammenhænge mellem hjernens beskaffenhed og menneskers måder at forholde sig til selv og andre på. Det er et faktum, at hjernen som forståelsesramme af mange fænomener har vundet udbredelse i den brede befolkning, og der vil blive set på grunde til, at hjerneperspektivet har opnået denne anerkendelse. Afsnittet vil desuden argumentere for en bevægelse væk fra det traditionelle biomedicinske syn på mennesker. Her dvæler redegørelsen lidt ved nogle af de farer, som ligger i en én-faktoriel forklaringsramme, som biomedicin. I stedet præsenteres en mere alsidig og omfangsrig måde at betragte fænomener som sygdom på gennem den bio-psyko-sociale optik, hvor en persons selvforståelse og de omkringliggende omgivelser medtages i en forklaring af vedkommendes livsvilkår.

De perspektiver, som bliver lagt frem i de individuelle dele, bliver anvendt i analysen af de faglige medarbejders udsagn til at opnå en alsidig og nuanceret forståelse af den virkelighed, som omgiver dem.

Med projektets forsøg på at redegøre for en grundigere forståelse angående disse forholds påvirkning af fx socialrådgiverens arbejde er det rapportens sigte at komme med hensigtsmæssige anvisninger til rådgiverens fremtidige handle-mæssige råderum. Rettesnoren gennem projektet lyder derfor som følger:

Projektrapportens problemformulering

Hvilke betydninger har reformerne og den hastighed, de kommer med for socialrådgiveren i den aktive beskæftigelsesindsats, når der skal træffes afgørelser i *det etiske øjeblik*, og hvilke handlemuligheder har rådgiveren i et fremtidsperspektiv?

Rapporten svarer på dette ved at undersøge følgende:

- Faktorer, der øver indflydelse på implementeringen af lov
- Etiske dimensioner i det sociale arbejde
- Neuropsykologiske tanker og deres fremvækst i måden at forstå menneskers tænke-, føle- og handleliv på

Empiri

Rapportens interviews er kvalitative, semistrukturerede forskningsinterviews, som er karakteriseret ved metodologisk bevidsthed om spørgsmålsformer, fokus på interaktionsdynamikken mellem interviewer og informant og kritisk opmærksomhed over for, hvad der siges⁴. Formuleringen af projektets interviewspørgsmål har været tænkt på en måde, så de kan give gruppen anledning til at få afprøvet deres forforståelser af værdier og omstændigheder, der kan øve indflydelse på informanternes daglige virke. Det har givet mulighed for at se, hvorledes informanterne forholder sig til de samme værdier og omstændigheder og herigennem opnå et indtryk af, i hvilken udstrækning informanterne har kunnet bekræfte gruppens formodninger.

En hensigt har været, at informanterne fik udforsket deres egen faglige norm for dels at få indtryk af, hvor toneangivende denne norm måtte være for deres egen beslutningspraksis, og dels hvor meget denne norm eventuelt er udfordret af de effektiviseringskrav, som forvaltningen er underlagt.

⁴ Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interview: Introduktion til et håndværk* (2nd ed.). Kbh.: Hans Reitzel. S. 19

Læsevejledning

Projektrapportens struktur er bygget op således, at efter præsentation af problemfeltet og dertilhørende formulering, er der redegjort for projektets videnskabsteoretiske forankring. Denne forankring er centralt gennemgående for de grundlæggende elementer af teori, metode, analyse og empiri, og derfor bliver der givet meget spalteplass til at redegøre grundigt og sagligt for de udvalgte komponenter i perspektivet. Det er hensigten at give læseren en fornemmelse af omfanget og dybden af anvendelighed i perspektivets komponenter til at belyse projektets problemfelt.

Gennemgang af videnskabsteorien er afrundet af et afsnit om metodekritik, projektet koncentrerer sig herefter om de pågældende individuelle afsnit med dertilhørende analyser.

Videnskabsteori – Kritisk Realisme

De individuelle dele i projektrapporten rummer teori og viden, som stammer fra vidt forskellige niveauer af virkeligheden, og derfor er deres metodetilgange til forståelse af socialt arbejde og dets vilkår også forskellige. Men det gør ikke nødvendigvis analyserne eller deres indbyrdes sammenhæng mindre valide. Med et videnskabsteoretisk perspektiv, som indfanger de underliggende betydninger, bliver det muligt at inddrage og sammenholde viden, som kommer fra helt forskellige niveauer. Kritisk realisme er et sådant perspektiv, der er valgt som den overordnede videnskabsteoretiske ramme for projektrapporten.

Perspektivet åbner op for at begribe de forskellige fænomener gennem dybereliggende og mangfoldige årsager, der frembringer de selvsamme fænomener. Det er et perspektiv, som søger i dybden for at finde reelle årsager til de virkninger, vi kan observere. Denne form for realisme overskrider dualismen mellem realisme og konstruktivisme ved at fastholde et realistisk standpunkt, samtidig med at det til fulde anerkendes, at den sociale virkelighed er socialt konstrueret⁵. Rapporten redegør grundigt for komponenterne i kritisk realismes ontologi, fordi perspektivet danner det centrale omdrejningspunkt for alle analyser og vurderinger i rapporten.

Ontologien i kritisk realisme er baseret på den opfattelse, at der eksisterer en virkelighed, uafhængigt af vor viden om den⁶. Det betyder, at virkeligheden har en objektiv eksistens, som virker uafhængigt af den forståelse eller de begreber, som en forsker samt alle, der forholder sig til virkelighedens beskaffenhed, har. Det er en position, som trækker væk fra positivismens videnskabsideal om ensidige neutrale empiriske observationer, og der opstår et interesseskifte fra de synlige hændelser til de mekanismer, der generer, producerer og frembringer hændelserne. Skal det være muligt at nå frem til viden om de kausale sammenhænge, må fokus også rettes mod de genererende mekanismer og ikke alene, som i positivismen, mod de observerbare hændelser.

Samtidig anerkender kritisk realisme den hermeneutiske dimension i videnskaben ved, at den anser fortolkning som nødvendig for at nå frem til forståelse af verden. De sociale fænomener kan ikke måles og vejes, men må forstås i deres sammenhæng. Da der imidlertid er tendens inden for de hermeneutiske retninger til at benægte, at samfundet har objektiv karakter, foretager kritisk realisme en overskridelse af begrænsningerne ved denne antagelse og indfører en tilgang, hvor både subjektivistiske og objektivistiske tilgange kan eksistere samtidigt⁷. Roy Bhaskar sonderer mellem disse filosofiske ståsteder ved at udpege realismen, i kritisk realisme, som en teori om væren og ikke om viden eller endegyldig sandhed⁸. Han betragter kritisk realisme som en dybde- eller transcendental realis-

⁵ Juul, S., & Bransholm Pedersen, K. (2012). *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori: En indføring* (1. udgave ed.). Kbh.: Hans Reitzel. s. 295

⁶ Ibid. s. 15

⁷ Ibid. s. 13

⁸ Ibid. s. 19

me, hvor hensigten er at trænge bag om fænomenernes fremtrædelsesformer ved at identificere og forklare de *generative mekanismer* bag de fænomener, som kan observeres. Hvis det skal blive muligt at frembringe kundskab om de generative mekanismer, som gør sig gældende i det problemfelt, vi ønsker at undersøge, må vores fokus rettes dybere og ikke kun mod de hændelser, som kan iagttages empirisk⁹. Når de generative mekanismer skal afdækkes på et individniveau, som fx vedrører reformhastighedens påvirkning af socialrådgiveren i *det etiske øjeblik*, må der redegøres for den ikke umiddelbart empirisk tilgængelige virkelighed - der må forskes i en vekselvirkning mellem de forskellige faktorer, som øver indflydelse på socialrådgiverens arbejdsvilkår.

Ud over de generative mekanismer gennemgår projektrapporten et alsidigt udvalg af de komponenter, som ligger bag ved den komplekse ontologi i kritisk realisme. Disse vedrører i oversigtspræget form de tre ontologiske domæner, stratificering og emergens, diverse forklaringstyper, kritisk realisme som metode- og analyseredskab og abduktion. For uddybende beskrivelse af disse samt endnu andre komponenter henvises til projektrapporten.

Det har afgørende betydning, at socialrådgiveren kan identificere de variabler, som påvirker individer og grupperes livsomstændigheder, og netop på grund af problemernes kompleksitet vil tendensen ofte være, at forståelse og handling bliver baseret på ensidige og forenklede forklaringer, der ikke går i dybden med at identificere ukendte variable.

Ontologien i kritisk realisme åbner for en måde at opfatte virkeligheden på, der på flere måder er på linje med den socialfaglige tankefigur, som hedder helhedssyn. Gennem identifikation, beskrivelse, forklaring, analyse og vurdering af vores informanternes udsagn har gruppen søgt at påvise, at kritisk realisme kan anses for og anvendes som en konkret ramme, der ligger på linje med helhedssynet i socialt arbejde. Perspektivet kan på denne måde bruges tilsvarende som analysebegrebet social analyse¹⁰ eller Jens Guldagers model¹¹ til at beskrive helhedssynets faktorer, idet virkelighedens delelementer med kritisk realisme bliver identificeret, forklaret og gjort gennemsigtige. En tilgang, der åbner for en fyldestgørende vurderings-, beslutnings- og evalueringskompetence i socialfaglige afgørelser.

Sammenfatning af analyserne

Efter gennemgang af videnskabsteoriens grundlag og dens anvendelighed som bud på et helhedssyn til at forstå og tolke på rapportens empiri følger de tre individuelle afsnit med henholdsvis implementeringsfaktorer, etik og neuropsykologi.

Som sammenfatning på analyserne i de individuelle afsnit fremgår det, at det har været hensigten at undersøge informanternes udsagn i relation til det problemfelt, som projektet har ønsket at stille skarpt på. Det har ligget i vores bevidsthed, at vi ønskede en redegørelse for underliggende og delvist ubevidste faktorer påvirkning og indflydelse på *det etiske øjeblik*, der er underlagt en stadig strøm af ændrede regler. For at kunne nærme sig en udtømmende beskrivelse af udvalgte faktorer har det kritisk realistiske perspektiv stået som den indlysende analyseramme, hvor vi har kunnet sammenholde den indbyrdes sammenhæng mellem den enkelte faktor og det niveau af virkeligheden, som denne befinder sig på. På den måde er vi kommet frem til, at det er afhængigt af bestemte mekanismers indvirkning i en kontekst, hvorvidt en hændelse som fx stress eller udbrændthed kommer til udfoldelse.

⁹ Ejrnæs, M., & Guldager, J. (2008). *Helhedssyn og forklaring: I sociologi, socialt, sundhedsfagligt og pædagogisk arbejde* (1. udgave ed.). Kbh.: Akademisk Forlag. s. 67

¹⁰ Alminde, R. (2008). *Social analyse og handling: Et refleksionsredskab i socialt arbejde*. Kbh.: Hans Reitzel. s. 95

¹¹ Ejrnæs, M., & Danmarks Forvaltningshøjskole. (2013). *Sociologi og socialt arbejde*. Kbh.: Nota. Retrieved from <http://www.e17.dk/bog/608306>. s. 33

I denne refleksion står det imidlertid også klart, at vi kan identificere en indbyrdes sammenhæng og påvirkning ikke alene *inden for* niveauet, men også *mellem* de udvalgte niveauer. Det betyder, at det neuropsykologiske plan påvirker politiske faktorer som formulering og design af lov i den udstrækning, hvor videnskab inden for neuropsykologisk forståelse bliver gradvist mere overbevist om og i stand til at påvise indlysende sammenhænge mellem hjernen og dens omgivelser. Det vil fx stå klart, at formulering og design af lovbestemmelser må tage hensyn til den nye videnskab for at tilgodese menneskers neurologiske udvikling i bestemte miljøer. På samme måde vil de politiske faktorer på makroplanet kunne påvirke den neuroskabte virkelighed i den forstand, at regulering øver indflydelse på, hvordan denne videnskab får mulighed for at udmønte sig i fx en praksiskontekst hos en faglig medarbejder og dennes omgivelser. Inter-sammenhængen kunne fx også ses gennem den etiske bevidsthed om, at formulering og design i social- og beskæftigelsespolitikken mangler en højere grad af deontologiske hensyn¹². Jo mere denne holdning vinder frem blandt forskere, professionelle og i den almene befolkning, jo mere ville politikerne være nødsaget til at følge disse opfordringer. Desuden kan sammenhængen identificeres gennem den etiske holdning til neuropsykologi, hvor videnskaben her vil blive underlagt den opinion, som hersker blandt de toneangivende repræsentanter for etik samt befolkningen generelt. Ligeledes påvirker fremvæksten af et neuropsykologisk imperativ i forståelsen af mennesker og deres samhandlen den etiske bevidsthed.

Rapporten har med andre ord kunnet bruge dybderealismen i det videnskabsteoretiske grundlag til at opdage og undersøge de indbyrdes sammenhænge i de tilsyneladende divergerende analyser. Det viser sig, at der er en skjult og underliggende forbindelse mellem alle de faktorer, der er udvalgt til undersøgelse, og dette kvalificerer grundlagsteorien, fordi rapporten med andre perspektiver ville få vanskeligt ved at identificere den indbyrdes sammenhæng i fænomenerne.

Perspektivering

Før sin konklusion trækker rapporten på anvisninger fra "ny dansk forvaltningspolitik" og ser disse i relation til den praksiskontekst, hvor empirien er fremskaffet. Formålet med anvisningerne er at udvikle en forvaltningspolitik, hvor der tages hensyn til, at såvel normer, værdier og hensynet til handlingens motiver spiller en rolle for sociale- og politiske aktørers handlinger. Forvaltningens effektivitet skal bl.a. ske gennem højnelse af de offentlig ansattes motivation, fremme af offentlig innovation og bedre koordination og samspil blandt virksomheder, borgere og frivillige. Styrke mangfoldighed frem for ensretning i den offentlige sektor, skabe tillid frem for at anvende ressourcer på omkostningsfuld kontrol. Facilitere fagprofessionel viden, tværgående samarbejde og borgerinddragelse frem for konkurrence samt skabe åbenhed, offentlighed og demokratisering i forhold til beslutningsprocesser, sagsbehandling og resultater¹³. Rapporten påviser herefter, gennem sin analyse af empirien, flere eksempler på, at den undersøgte social- og beskæftigelsesforvaltning indeholder de pågældende anvisninger, og at der derfor er tale om en organisation, der kvalificerer sig til at være blandt de forvaltninger, som har forbilledlig status for andre forvaltninger, hvilket står i skærende kontrast til det billede, medierne har forsøgt at skabe om denne forvaltnings aktuelle afklaringssevne¹⁴.

¹² Den deontologiske etik vedrører den del af de etiske retninger, som lægger vægt på de handlinger, vi er forpligtet til at udføre uanset resultater eller konsekvenser. Eksemplet henviser til, at pligtetikken har måttet vige pladsen for nytteetikken, som er den ideologiske grundtanke i regeringens førte neoliberalistiske politik. Regeringens seneste reformer har haft til hensigt at reformere velfærdsstatens idealer og værdier. Ove Kaj Pedersen henviser til Margaret Thatcher, som allerede i 1981 udtrykker den hensigt: "*Økonomisk teori er metoden, men formålet er at ændre sjælene.*" Pedersen, O. K. (2011). *Konkurrencestaten* (1. udgave red.). Kbh.: Hans Reitzel s. 23.

¹³ <http://www.forvaltningspolitik.dk/>

¹⁴ Læs i Bilag H, ca. tidskode 35.20, hvor mediebevågenheden diskuteres.

Konklusion

Et centralt undersøgelsessigte med projektrapporten har været at undersøge presset i *det etiske øjeblik* i forlængelse af de aktuelle reformer på social- og beskæftigelsesområdet. De offentlige forvaltninger rammes aktuelt af en intens reformstrøm som konsekvens af de politiske beslutningstageres socialpolitik. Det er en politik, der vidner om et beskæftigelsesmæssigt rationale, hvis hensigt det er at fremme individets forståelse af sin egen nytte. Ove Kaj Pedersens definition af, hvad der opretholder et velfærdssamfund, peger i retning af, at det offentlige ultimativt som konsekvens af den globale konkurrence skal gribe afgørende ind i individers liv med det formål at gøre dem selvansvarlige. For den faglige medarbejders opgaver betyder dette paradigmeskifte, at der i højere grad skal tænkes i ressourcer til at få den enkelte tilbage til at udfylde sin plads i konkurrencen på arbejdsmarkedet, frem for at embedsmanden skal fokusere sin omsorg på individets tab af social sikkerhed.

Undersøgelsen har givet gruppen en mere omfattende forståelse af den grundlæggende ændring, som har fundet sted fra nationens tidligere socialpolitiske fokus til den nuværende beskæftigelsespolitik. Som en konsekvens af virkelighedens umådelige kompleksitet har det kun været muligt at forsøge at indfange enkelte elementer, som har åbenlys, men også dybereliggende betydninger for embedsmænd og faglige medarbejdere i *det etiske øjeblik*. De udvalgte elementer, som har indflydelse på dette øjeblik, har projektrapporten koncentreret sig om i de individuelle afsnit.

Som projektets videnskabsteoretiske forankring stiller kritisk realisme komponenter til rådighed, der kan anvendes kvalificeret til at undersøge fænomeners forbundethed. Rækkefølgen af vores individuelle fokusområder har vist sig underordnet, netop fordi det er blevet klart, at der eksisterer den indbyrdes sammenhæng mellem alle områderne. Dette muliggør, at viden hele tiden kan forstås på nye måder og anskues i lyset af andet teori, der umiddelbart kan virke uforeneligt, men sammenlagt kan være med til at give bud på en mere dybdegående beskrivelse af de enkelte fokusområder og den helhed, de forsøger at udforske.

Litteraturliste

- Aadland, E. (2002). *Etik : Dilemma og valg* (1st ed.). København: Dansk psykologisk Forlag.
- Alminde, R. (2008). *Social analyse og handling : Et refleksionsredskab i socialt arbejde*. Kbh.: Hans Reitzel.
- Alstrup, S. (2010). *Politikens filosofi leksikon* (2nd ed.). Kbh.: Politiken.
- Andersen, f. 1., Heine, & Kaspersen, L. B. (2006). *Klassisk og moderne samfundsteori*. Kbh.: Danmarks Blindbibliotek. Retrieved from <http://www.e17.dk/bog/705025>
- Andersen, S. A., & Den Sociale Højskole (Århus). (2007). *Kritisk realisme som perspektiv i socialt arbejde : En introduktion og forskningsoversigt : Arbejdsnotat*. Århus: Den Sociale Højskole i Aarhus.
- Birkler, J. (2005). *Videnskabsteori : En grundbog*. Kbh.: Munksgaard Danmark.
- Bitsch Olsen, P., & Pedersen, K., f.1966-01-26. (2003). *Problemorienteret projektarbejde : En værktøjsbog* (3. udgave (Ny 3. udgave) ed.). Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- bundesden, p. (2009). *Den upåagtede transformation af det sociale sikringsystem i danmark*. <http://www.swiflet.com/via/gjh/5/1/>
- Ejrnæs, M., & Danmarks Forvaltningshøjskole. (2013). *Sociologi og socialt arbejde*. Kbh.: Nota. Retrieved from <http://www.e17.dk/bog/608306>
- Ejrnæs, M., & Guldager, J. (2008). *Helhedssyn og forklaring: I sociologi, socialt, sundhedsfagligt og pædagogisk arbejde* (1. udgave ed.). Kbh.: Akademisk Forlag.
- Grønnegård Christensen, J., Munk Christiansen, P., & Ibsen, M. (2011). *Politik og forvaltning* (3rd ed.). Kbh.: Hans Reitzel.
- Hansen, S. J. (2010). *Professionelle i velfærdsstaten*. Kbh.: Nota. Retrieved from <http://www.e17.dk/bog/612730>
- Hansen, T., Holgersen, S., & Klausen, T. (1998). *Kognitionspsykologi : En introduktion*. Kbh.: Unge Pædagoger.
- Healy, K. (2009). *Socialt arbejde i teori og kontekst : En grundbog*. Kbh.: Akademisk Forlag.
- Holm-Pedersen, P., & Rose, N. (2012). Ansvar for egen hjerne. *Asterisk*, , 12-15. Retrieved from http://edu.au.dk/fileadmin/edu/Asterisk/61/Asterisk_61_s12-15.pdf
- Ikeda, D. (2004). *The world is yours to change = det er dig der ændrer verden*. Vejen: Askov Højskole.
- Järvinen, M., Elm Larsen, J., & Mortensen, N. (2002). *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Justesen, L., & Mik-Meyer, N. (2010). *Kvalitative metoder i organisations- og ledelsesstudier* (1. udgave ed.). Kbh.: Hans Reitzel.
- Juul, S., & Bransholm Pedersen, K. (2012). *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori: En indføring* (1. udgave ed.). Kbh.: Hans Reitzel.
- Ketscher, K. (2008). *Socialret : Principper, rettigheder, værdier* (3. omarbejdede udgave ed.). Kbh.: Thomson.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interview : Introduktion til et håndværk* (2nd ed.). Kbh.: Hans Reitzel.
- Lavendt Rasmussen, E. (2004). *Eklekticisme i erhvervspsykologisk konsulentarbejde : Om anvendt psykologisk begrundede metakompetencer som hjælp til at arbejde videnskabsbaseret i forbindelse med håndtering af forskellige metateorier og eklektisk brug af teorier og metoder*. Kbh.: Institut for Psykologi, Københavns Universitet.
- Lingås, L. G. (2005). *Etik for social- og sundhedsarbejdere: En grundbog* (4. udgave (Revideret) ed.). Kbh.: Hans Reitzel.
- Løgstrup, K. E. (2010). *Den etiske fordring* (4th ed.). Århus: Klim.
- Meeuwisse, A., & Swärd, H. (2004). *Perspektiver på sociale problemer* (1. udgave ed.). Kbh.: Hans Reitzel.
- Nellemann Nielsen, E., Eistrup, J., Juul Hansen, S., Guul, M. A., & Andersen, S. A. (2010). *Anvendt teori*. Århus: Socialrådgiveruddannelsen i Århus, VIA University College.
- Pawson, R., & Tilley, N. (1997). *Realistic evaluation*. London: SAGE.
- Pedersen, O. K. *Søgt på "fra omsorg til kontrol"*. Retrieved 5. oktober, 2013, from <http://www.youtube.com/watch?v=ryHoPiE4zao>

- Pedersen, O. K. (2011). *Konkurrencestaten* (1. udgave ed.). Kbh.: Hans Reitzel.
- Posborg, R., Nørrelykke, H., & Antczak, H. (2009). *Socialrådgivning og socialt arbejde : En grundbog*. Kbh.: Hans Reitzel.
- Prætorius, N. U. (2004). *Livet som undtagelsestilstand: Overlevelsesstrategier, fremmedgørelse og stress set i lyset af styringsstrategier i interpersonelle og samfundsmæssige relationer*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- winter, s. c., & nielsen, v. l. (2012). *Implementering af politik*. Århus: Academica. *Fart på jobcentrene*. (2013). http://www.socialrdg.dk/Files/Filer/Publikationer/Socialraadgiveren2013/2013-11_Socialraadgiveren.pdf
- Hjerne & psykiatri - i professionel praksis*(2012). . Aarhus: ViaSysteme.
- Professionelle i velfærdsstaten*(2010). . Kbh.: Hans Reitzel.
- Retrieved 20 oktober, 2013, from <http://politiken.dk/indland/politik/ECE1877978/thorning-ved-topmoede-danmark-er-gaaet-reformamok/>
- Etikvejledningen for socialrådgivere*. Retrieved 5.december, 2013, from <http://socialrdg.dk/Default.aspx?ID=1009>
- Søgt på kurt klaudi klausen*. Retrieved 10. november, 2013, from www.forvaltningspolitik.dk
- Retrieved 13. november, 2013, from http://www.denstoredanske.dk/Livsstil%2c_sport_og_fritid/Filosofi/Filosofiske_begreber_og_fagudtryk/ontologi
- Retrieved 13. november, 2013, from <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=Kontinuum>
- Retrieved 14. november, 2013, from http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Filosofi/Filosofiske_begreber_og_fagudtryk/metateori?highlight=metateori
- Aftale om førtids- og fleksjobpensionsrefom*. Retrieved 22. november, 2013, from http://bm.dk/~/media/BEM/Files/Dokumenter/Pressemeddelelser/2012/Aftale_fop%20pdf.ashx
- Professionsetikken for social arbejdere*. Retrieved 5. december, 2013, from <http://www.socialrdg.dk/Files/Filer/Publikationer/Pjecer/2011-Professionsetik.pdf>
- International federation of social workers*. Retrieved 5. december, 2013, from <http://socialrdg.dk/Default.aspx?ID=4905>
- Stressforeningen*. Retrieved 4. december, 2013, from <http://www.stressforeningen.dk/om-stress/fakta-om-stress/hjernen-og-stress>
- Søgt på djøficering*. Retrieved 7.december, 2013, from <http://magasinetpolitik.dk/jens-jonatan-steen-djoficering-storre-afstand-mellem-forvalterne-og-de-forvaltede/>
- Etik i kristendommen*. Retrieved 3. december, 2013, from <http://www.religion.dk/artikel/248474:Undervisning--Etik-i-kristendommen>
- V-forslag på kant med loven*. Retrieved 8.december, 2013, from <http://www.information.dk/telegram/316873>

KULTUR-SOCIALT ARBEJDE I DANMARK. EN UNDERSØGELSE AF AKTIVERINGSTIL- BUDET OPGANG2 UNGDOMSSPOR

Af Lise Hedegaard Schiølin og Kathrine Sonne Kristensen - professionsbachelorere i socialt arbejde, januar 2014

Resume

I dette bachelorprojekt beskrives det, hvordan unge fra Opgang2 Ungdomsspor oplever, at det kultur-sociale arbejde er relevant for deres udvikling hen imod et liv, som har uddannelse og beskæftigelse som omdrejningspunktet.

Vores kritiske forståelse henter vi i Ulrich Bechs teori om den *institutionelle individualisering*, hvor-med det bliver os muligt at skabe et makroperspektiv på Opgang2 Ungdomsspor som aktiveringstilbud. Med et afsæt i dette zoomer vi ind på enkeltdele med Thomas Ziehes mere individorienterede teori om *den kulturelle frisættelse*. Denne indzooming forekommer endvidere ved, at vi med udgangspunkt i Erving Goffman og George Herbert Meads teorier om selvet og samhandling stiller skarpt på de unges arbejde med identitetsdannelse på Opgang2 Ungdomsspor. Løbende inddrages teori om æstetikken, og afslutningsvis kigger vi på muligheden for transfereffekt, idet vi stiller skarpt på overførbareheden af arbejdet med identitetsdannelse på Opgang2 Ungdomsspor og de unges mulighed for at bruge dette i forhold til fremtidig uddannelse og beskæftigelse. Således zoomes der med transfereffekten ud igen til et bredere perspektiv.

Indledning

Under parolerne *"Uddannelse er det nærmeste, man kommer en garanti for et aktivt liv med job"* (Bm.dk 2013) og *"Med kontanthjælpsreformen er målet, at unge får en uddannelse, og at flere får mulighed for at blive en del af arbejdsfællesskabet, gøre nytte og realisere det potentiale, som alle mennesker har"* (Sm.dk 2013) er den politiske retorik medvirkende til at definere, hvad der er vigtigt for at kunne begå sig i livet - nemlig uddannelse og arbejde. Med dette politiske fokus på vigtigheden af uddannelse og deltagelse på arbejdsmarkedet bliver det understreget, at det at være arbejdsløs eller uuddannet er problematisk. At der i vores samfund er kommet et øget politisk fokus på vigtigheden af uddannelse og arbejde, viser sig blandt andet i regeringens målsætning om, at 95 % af en ungdomsårgang skal gennemføre mindst en ungdomsuddannelse (ibid.). Helt konkret kommer dette fokus til udtryk i eksempelvis et aktiveringstilbud for unge i matchgruppe 2, hvor formålet er, at de skal i uddannelse eller beskæftigelse - og gerne hurtigst muligt. De unge, der er placeret i matchgruppe 2, vurderes til at have andre problemer end ledighed og er derfor ikke arbejdsmarkedsparate. De er derimod parate til en beskæftigelsesrettet indsats, jævnfør Bekendtgørelse om matchvurdering¹.

Vi mener af den grund, at det er interessant at undersøge et beskæftigelses- og uddannelsesstilbud til unge i matchgruppe 2, som i højere grad har fokus på at styrke de unges personlige og sociale identitetsdannelse, således at de får bedre mulighed for at fungere i et samfund, der orienterer sig mod uddannelse og beskæftigelse. Vi ønsker derfor at undersøge, hvordan unges arbejde med kulturelle værktøjer kan være et bud på en sådan indsats, der har fokus på andet og mere end uddannelse og beskæftigelse.

¹ Vi er bevidste om, at matchgruppesystemet bliver afskaffet med den nye kontanthjælpsreform, som træder i kraft pr. 1.1.2014. Dette vil vi tage højde for i vores opgave.

I Berlin har vi begge erfaret, at kultur-sociale projekter rettet mod unge uden uddannelse og arbejde er en anerkendt tilgang i det tyske sociale arbejde. Vi finder tilgangen interessant i forhold til unges arbejde med identitetsdannelse, og vi ønsker derfor at undersøge nærmere, hvad en sådan tilgang kan skabe af forandringsprocesser hos unge.

I vores undersøgelse af, hvordan kulturelle værktøjer kan anvendes i socialt arbejde med unge i matchgruppe2, vil vi derfor tage udgangspunkt i aktiveringstilbuddet Opgang2 Ungdomsspor.

I dette bachelorprojekt har vi valgt at kalde vores tilgang for *kultur-socialt arbejde* som en pendant til 1980'erne og -90'ernes "sociale kulturarbejde". Dengang forsøgte man at sammentænke socialpolitik og kulturpolitik i Danmark, og fokus var da rettet mod at skabe kulturelle ressourcer ved hjælp af sociale ressourcer. Vi ønsker derimod at undersøge, om det er muligt at skabe sociale kompetencer ved hjælp af kulturelle ressourcer. Med andre ord ønsker vi at undersøge, om de erfaringer de unge gør sig med kunsten og æstetikken, kan omsættes til sociale kompetencer. Vores undersøgelse er derfor konkretiseret i den følgende problemformulering.

Problemformulering

- Hvordan oplever de unge på Opgang2 Ungdomsspor, at det kultur-sociale arbejde er relevant for deres personlige og sociale udvikling hen imod et liv, hvor uddannelse og beskæftigelse er omdrejningspunkter?

Underspørgsmål

- Kan de unges arbejde med kunst som *udtryk* være med til at give dem et *indtryk* af sig selv og det samfund, de lever i?
- Er det relevant at inddrage arbejdet med identitetsdannelse i aktiveringstilbud for unge i matchgruppe 2 i stedet for hovedsageligt at fokusere på fremtidig uddannelse og beskæftigelse?
- Er det overhovedet rimeligt at inddrage arbejdet med identitetsdannelse i aktiveringstilbud for unge i matchgruppe 2?

Besvarelse af problemformulering

I bachelorprojektet når vi frem til² at kunne svare bekræftende på vores problemformulering: De unge på aktiveringstilbuddet Opgang2 Ungdomsspor oplever, at det kultur-sociale arbejde er relevant for deres personlige og sociale udvikling hen imod et liv, hvor uddannelse og beskæftigelse er omdrejningspunktet. En gennemgående pointe i vores analyser er, at de unge finder det relevant at inddrage arbejdet med identitetsdannelse i et aktiveringstilbud, der har fokus på opkvalificering med henblik på uddannelse og beskæftigelse. En anden gennemgående pointe er, at netop koblingen mellem aktivering og identitetsdannelse ikke alene bringer muligheder, men også begrænsninger med sig. I det følgende, som er uddrag fra vores analyser, vil læseren således få et indblik i, hvilke henholdsvis muligheder begrænsninger denne kobling giver.

Teori og analyseresultater

Ulrich Beck

Vi har valgt at benytte os af Ulrich Becks *institutionelle individualiseringsteori*. Vi finder teorien relevant i forhold til at undersøge rammerne for Opgang 2 Ungdomsspor som et aktiveringstilbud, og ikke mindst i forhold til den måde hvorpå de unge, der er tilknyttet tilbuddet, støttes og præges.

Ydermere kan Becks teori bidrage til at tegne et billede af det samfund, som de unge er individer i. I tråd med Ziehe er Beck opmærksom på, at det ikke længere er traditionelle livsformer og strukturer,

² Via analyser af interviews med Opgang2 Ungdomsspors vejleder, Lone, to af de unge fra Opgang2 Ungdomsspors teaterlinje, Camilla og Brian (anonymiseret) samt to unge fra Gøglerkolens aktiveringstilbud, Carpe Diem.

som i dag præger de unges livsforløb; det er i stedet de samfundsmæssige institutioner (Beck, 1997: 211). I det *refleksivt moderne* samfund træder den institutionelle individualisering til med rammerne for, hvordan den enkelte skal leve sit liv – ganske vidst og helt i tråd med individualiseringen – med en opfordring om, at den enkelte lever og skaber sit eget liv (Beck & Beck-Gernsheim, 2002: 14). Det politiske fokus på vigtigheden af at have uddannelse og arbejde og herigennem få mulighed for at deltage i fællesskabet, hvormed vi kan udnytte det potentiale, som vi alle har, må betragtes helt i tråd med Becks konstatering af, at institutionen "arbejdsmarkedet" i dag er nøglen til eksistenssikring.

Analyseresultat 1

Med anvendelse af Becks teori om institutionel individualisering får fortolkningen af Opgang2 Ungdomsspor som aktiveringstilbud nemt en kritisk klang i forhold til de mange institutionelle krav, som stedet er underlagt. Dog skal det understreges, at det hovedsageligt er en kritik af rammerne for tilbuddet frem for det sociale arbejde, der faktisk udføres. Det skyldes, at de på Opgang2 Ungdomsspor formår at koble arbejdet med de vanskeligheder, som de unge har på et individuelt niveau, sammen med et fokus på fremtidig uddannelse og beskæftigelse. Således opstår der en sammenhæng mellem det *overordnede institutionelle niveau* og det *praksisnære institutionelle niveau*. Ydermere vægtes respekten for de unges personlige forhold tungt, og hver ung mødes med en individuel forståelse for, hvad deres vanskeligheder måtte være, og sammen med vejlederen finder de den bedste vej frem mod afklaring.

Arbejdsmarkedet som omdrejningspunkt og rationale

De unge i aktiveringstilbuddet Opgang2 Ungdomsspor s vej mod uddannelse og arbejde er dog for mange rigtig lang. Det skyldes, at de hver især har nogle barrierer, som de skal støttes til at overkomme, førend det overhovedet er muligt at tænke på afklaring i forhold til uddannelse og beskæftigelse. Det giver derfor god mening for de unge også at arbejde med identitetsdannelse i et aktiveringstilbud (Ungeinterview, 2013: 16). Som det er blevet klargjort i vores analyse, giver de unges arbejde med identitetsdannelse, igennem de kulturelle værktøjer, dem en mulighed for at arbejde med sig selv og øve sig i at indgå i et fællesskab. De bliver herved klogere på egne behov, og de lærer deres muligheder og begrænsninger at kende. Gennem dette arbejde får de unge netop trænet udholdenhed, fleksibilitet og frustrationstolerance, som Beck foreskriver, er vigtige elementer for at lykkes i det refleksivt moderne samfund (Beck & Beck-Gernsheim, 2002: 17). Dette både i forhold til at kunne klare uddannelse og arbejde, men også for i det hele taget at kunne holde sig oprejst i strømmen af den institutionelle individualisering. De unge bliver altså rustet til at gå de udefrakommende krav i møde med oprejst pande. De får en større tiltro til sig selv samt en vished om, at de nok skal og godt kan klare den. Tiltroen skal bl.a. findes i koblingen mellem fokuset på den enkelte og på afklaring i forhold til uddannelse og beskæftigelse. I vores undersøgelse er det blevet os tydeligt, at denne kobling mellem det institutionelle formål og det praksisnære uformelle formål er altafgørende. At der er sammenhæng mellem disse to former for formål, og giver de unge en oplevelse af stabilitet, som de mangler i deres hverdag. Denne følelse af sammenhæng og stabilitet kan bidrage til et overskud til at turde arbejde med sin identitet og sætte sig mål for fremtiden. Hvis vi samtidig betragter den institutionelle individualisering som et vilkår for individet i dag, virker det desto mere relevant at støtte de unge i troen på at skabe sig selv og evnen til selv at turde tage det ansvar, som fordres.

Thomas Ziehe

Som ungdomsforsker gør Ziehe sig nogle observationer af ungdommen, som vi finder relevante i forhold til vores målgruppe de unge på Opgang2 Ungdomsspor.

Ifølge Ziehe er individet (den unge) i dag ikke længere bundet af overleverede traditioner og kultur. I stedet må den enkelte skabe sig selv og selv fortolke meningen med dette igennem de mange muligheder, der nu er til rådighed (Ziehe & Strubenrauch, 1990: 25). Ziehe kalder denne "tendens" for *kulturel frisættelse*. Denne mulighed for foranderlighed er i dag afgørende for identitetsdannelsen hos de unge. Det er dog langt fra alle unge, der kan udholde denne proces. For nogen bliver det en tvang at skulle gennemgå tvunget af den kulturelle frisættelse som vilkår (Ibid.: 31). Ziehe stiller skarpt på dette paradoks om at være tvunget til frisættelse. Han påpeger, at de unges forhold til øget

refleksivitet, den formbare identitet og individualiseringen er af afgørende betydning for, hvordan og om de unge kan håndtere de muligheder og begrænsninger, de stilles overfor (Ziehe, 1995: 15).

Analyseresultat 2

Mange af de unge på Opgang2 Ungdomsspor har manglende tillid til egne evner, de har lav selvtillid og kun oplevet meget få succeser i deres liv. For mange er Opgang2 Ungdomsspor første gang, at noget lykkes for dem. De har tidligere næret frygt for den omgivende verden. En frygt for ikke at kunne leve op til de udefrakommende krav (Vejlederinterview, 2013: 2, 6, 19). Set i lyset af den kulturelle frisættelse synes disse unge netop at opleve at være omgivet af krav og forventninger fra sig selv og andre - og ikke mindst synes de at opleve følelsen af utilstrækkelighed. Der er ikke nogen fast givet sammenhæng for de unge at forholde sig til længere, og derfor synes det netop at være en stor udfordring at skulle finde frem til en identitet, der giver sammenhæng i et samfund i konstant forandring. For nogle unge kan dette virke som en større udfordring end for andre. Lone fortæller, at de unge har haft skæve skoleforløb, mange har oplevet mobning, og flere har en opvækst i familier med alkoholmisbrug og psykisk sygdom. De unge har altså nogle barrierer, der kan gøre det svært at overskue det komplekse samfund og alle de til- og fravalg, de stilles overfor.

Det er ifølge Lone svært for dem at rumme de krav, som de selv og samfundet stiller, når de har svært ved bare at rumme dem selv. På Opgang2 Ungdomsspor får de unge derfor støtte til at kunne fungere i og være aktører i individualiseringsprocessen. Det kultur-sociale arbejde, som udføres på Opgang2 Ungdomsspor, støtter de unge i individualiseringen og efterlader dem ikke helt alene med at skulle træffe beslutninger. Tværtimod er støtten håndholdt, og der er både plads til at fejle og tid til at dvæle, hvilket vi i vores undersøgelse har set er medvirkende til en udvikling hos de unge. Her bliver de unge bevidste om deres egne muligheder og begrænsninger og støttes til at finde en sammenhæng i den ambivalens, der er forbundet med de mange til- og fravalg. Denne følelse af sammenhæng bidrager netop til, at de unge aktivt kan navigere i deres egne og udefrakommende krav og forventninger. Gennem de trygge, men også udfordrende rammer, støttes de unges udvikling i arbejdet med de kulturelle værktøjer frem i mod at kunne få et indtryk af sig selv og det samfund, de er en del af.

Erving Goffman

Med udgangspunkt i Goffmans teori (Goffman, 1956) stiller vi skarpt på, hvordan de unge gennem arbejdet med teater og roller kan blive klogere på sig selv og herved nå frem til en udvikling af personlige og sociale kompetencer.

Vi bruger begreberne *frontstage* og *backstage* i en analyse af de unges aktiviteter på scenen og bag om scenen. For vores case viser det sig, at arbejdet med skuespil langt hen af vejen kan begribes gennem backstage/frontstage dikotomien, både i forhold til den konkrete scene og forberedelser, der ligger bag det skuespil, som skal fremføres for publikummet i teatret; men også i forhold til den præsentation af selvet, som de unge skuespillere foretager i deres hverdag: både overfor kollegerne og omgangskredsen, og i sidste ende også i forhold til samfundet i en bredere forstand, for eksempel arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet.

George Herbert Mead

Med afsæt i Meads teori (Mead, 1967) stiller vi skarpt på de unges arbejde med skuespillet. Det indebærer et fokus på, hvordan de unge arbejder med sig selv i form af en perspektiv-anlæggelse og en objektivisering af selvet, og hvilket indtryk dette kan give de unge af både sig selv og hinanden.

Analyseresultat 3

Teatret som simulator for hverdagens roller

Det særlige ved teatret er, at de unge kan eksperimentere med alternative selvfremstillinger og roller i et afgrænset og imødekommende miljø, hvor de ikke risikerer at tabe deres eget ansigt. Risikoen er i stedet begrænset til den rolle, de spiller. Derfor kan man opfatte teatersalen som en slags øvelsesteræn for identitetsdannelse. Teatersalen er således et relativt beskyttet laboratorium, hvor de unge

kan få lov til at eksperimentere med alternative identiteter og selv-fortællinger, og arbejdet med teaterrollerne kan siges at være et intensivt træningsforløb i identitetsarbejde. Gennem det teaterfaglige arbejde med at træde ind og ud af roller får de unge en vigtig øvelse i at forholde sig til andre. De får lov til at foretage en kritisk revision af de roller, som de normalt påtager sig i hverdagen. Det er en vigtig pointe i analysen, at de unge ikke udvikler sig blindt hen imod tomme idealer om "flid", "pligtopyldehed" eller "ansvar", men snarere at de får en indsigt i de roller, som de påtager sig i hverdagens sociale interaktion, således at de i fremtiden bedre kan artikulere egne behov og grænser i forhold til omverdenen.

Det menneskelige sigte

Vejlederen Lone fremhæver betydningen af de menneskelige udviklingsprocesser, som finder sted hos de unge på Opgang2 Ungdomsspor. Det er ifølge hende især succesoplevelser, selvtillid og en dybere selvindsigt, som kan hjælpe de unge videre i tilværelsen. Det sociale arbejde på Opgang2 Ungdomsspor er dermed i høj grad et personligt udviklingsarbejde, hvor de unge skal finde frem til deres eget ståsted samt de evner og gode egenskaber, som ligger latent i dem.

Arbejdsmarkedet som omdrejningspunkt og rationale

På trods af Opgang2's fokus på at give de unge en dybere forståelse af, hvem de er, så er det overordnede formål med Opgang2's tilbud at yde vejledning og opkvalificering, således at de unge konstanthjælpsmodtagere kan komme videre i tilværelsen og ideelt set i sidste ende blive selvforsørgende. Et væsentligt element i denne opkvalificering er – udover den styrkede selvindsigt - udviklingen af de sociale kompetencer, som skal til for at kunne indgå i andre sfærer af tilværelsen. Det er ifølge Lone vigtigt, at de unge udvikler disse kompetencer med henblik på en fremtidig rolle i samfundet, navnlig i uddannelsessystemet og på en arbejdsplads. Hun peger derfor på, at arbejdet på Opgang2 Ungdomsspor kan sammenlignes med arbejdet på en arbejdsplads. Der lægges vægt på at oparbejde en arbejdsmoral og et ansvar overfor de andre og for at løse en fælles opgave. Opgang2 Ungdomsspor lægger derfor vægt på, at de unge indgår i et professionelt fællesskab, både hvad angår det teaterfaglige, men i høj grad også i forhold til de sociale kompetencer, som er en forudsætning for, at de unge kan indgå på en arbejdsplads eller gennemføre en uddannelse. På trods af det overordnede fokus på arbejdsmarkedsparathed, så vidner interviewet med vejlederen også om, at arbejdet med de unge på Opgang2 Ungdomsspor først og fremmest drejer sig om en helhedsindsats, hvor de skal komme ud som hele mennesker med en stærkere selvforståelse. Indtræden på arbejdsmarkedet betragtes i denne henseende som et biprodukt af denne menneskelige udvikling.

Både Camilla og Brian bekræfter, at arbejdet med selvudvikling og identitetsdannelse er et vigtigt skridt på vejen mod uddannelse og arbejde. De udtrykker ligefrem, at det eneste, som giver mening i aktiveringsforløbet, er at arbejde med sig selv frem for at gå målrettet efter at komme videre i uddannelse eller arbejde.

Det er således ikke nødvendigvis gensidigt udelukkende, at man udvikler sig socialt og menneskeligt på den ene side, og at man på den anden side bevæger sig hen i mod en arbejdsmarkedsparathed. Det væsentlige er blot, at målet om selvforsørgelse ikke kommer til at være et styrende dogme for de unges daglige engagement i teatret, men at de i stedet får ro til at lære sig selv bedre at kende, og at de har en oplevelse af at engagere sig i noget meningsfuldt.

Transfereffekt: at skabe sociale kompetencer ved hjælp af kulturelle ressourcer

Med vores analyse af de unges arbejde med disse kulturelle værktøjer - i form af teater som æstetisk udtryksform og som et redskab i deres arbejde med sig selv - er vi kommet frem til at kunne konkludere, at kulturelle ressourcer skaber sociale kompetencer.

I arbejdet med teater oparbejder de unge således med både nogle personlige og sociale kompetencer. Kompetencerne opnår de unge desuden ved at være en del af det forpligtende foretagende, som teaterstykket på Opgang2 sætter rammen for. Både de personlige og de sociale kompetencer ruste de unge til en tilværelse med uddannelse og beskæftigelse som omdrejningspunkter. Det skyldes

både kompetencernes almengyldighed og overførbare, hvormed de unge vil opleve at kunne bruge dem i andre og flere sammenhænge end alene i den æstetiske praksis. Disse kompetencer er i sidste ende altafgørende for, at de unge i det hele taget kan gennemføre en uddannelse eller varetage et arbejde.

Refleksioner

Rimelighed

Den æstetiske praksis fremstår således som en virksom tilgang for de unges identitetsdannelse. De har brug for at finde ud af, hvem de selv er, og i hvilken retning de ønsker, at deres liv skal bevæge sig. Således kan der argumenteres for, at arbejdet med kultur-sociale projekter kan være med til at skabe forandringer hos de unge og bidrage til en positiv udvikling. I lyset af den institutionelle individualisering bliver ideen om et aktiveringstilbud som arena for identitetsdannelse dog kompleks. Som tidligere fremhævet er det sociale arbejde, der udføres i aktiveringstilbuddet, styret af helt overordnede institutionelle rammer, som er medvirkende til at støtte og præge de unge i retningen af afklaring i forhold til fremtidig uddannelse og beskæftigelse. Der findes altså en institutionel dagsorden, så at sige, for hvordan de unge skal udvikle sig, hvad der er bedst for dem, og i hvilken retning de unge skal bevæge sig for ikke at ende i en *samfundsmæssig afgrund* (Beck, 1997: 214 – 215). Disse to tilgange - henholdsvis den æstetiske og den institutionelle - til det sociale arbejde, der udføres på Opgang2 Ungdomsspor, stiller sig på den ene side i et misforhold til hinanden. Det skyldes, at selvom støtten på Opgang2 Ungdomsspor er velment, og det uformelle formål vedrørende de unges arbejde med identitetsdannelse er for deres eget bedste, så er tilbuddet rettet ind under de institutionelle rammer. Man kan her reflektere over rimeligheden af at gribe så langt ind i de unges identitetsdannelse med en forventning om, at de skal skabe deres eget liv og selv tage ansvar - vel at mærke inden for udstukne institutionelle rammer. På den anden side synes netop foreningen af de to tilgange at være en nødvendighed og en yderst rimelig måde at arbejde med de unge på. For hvis vi betragter individualiseringsprocessen som et vilkår for individet, støttes de unge vel faktisk i forhold til de præmisser, som de står overfor i konfrontationen med de mange til- og fravalg?

Dannelse eller uddannelse?

Som vi er kommet frem til i vores analyse, udvikler de unge både nogle sociale og personlige kompetencer gennem arbejdet med teater på Opgang2 Ungdomsspor. Da det sker inden for rammerne af et aktiveringstilbud, er der fokus på muligheden for at overføre (transfer) disse kompetencer til uddannelse og arbejde. Dette afspejler fokuset fra politisk side om, at man skal udvikle evner med henblik på et bestemt formål, nemlig selvforsørgelse. Dette skærpede fokus på omsætningen af de kompetencer, som de unge har erhvervet sig, er afspejlet i de nye regler om 13 ugers aktiveringsforløb, som gælder for Opgang2 Ungdomsspor per 1/1 2014: Det skal gå hurtigt, og det skal kunne bruges til noget. De opnåede kompetencer bærer dog præg af at være udviklet inden for et kreativt felt, hvilket implicerer, at der venter endnu et omsætningsarbejde for de unge, når de er kommet i uddannelse eller arbejde. Der er ikke megen tiltro til, at de unge selv kan omsætte det, som de har lært i arbejdet med teater til noget, som de kan bruge efter endt forløb på Opgang2 Ungdomsspor. I modsætning til denne anskuelse står tanken om udvikling for udviklingens skyld, som betyder, at der ikke er fokus på "med henblik på at komme i uddannelse eller arbejde", men derimod på det "bare" at udvikle sig. Denne modsætning mellem udvikling med "et henblik på" og udvikling for udviklingens skyld kan illustreres som en opdeling i henholdsvis uddannelse og dannelse. Det kunne i aktiveringsforløbet Opgang2 Ungdomsspor være relevant at have fokus på dannelse frem for uddannelse, da det - når alt kommer til alt - er det, som det hele drejer sig om, nemlig at de unge udvikler nogle kompetencer gennem en æstetisk praksis, hvormed de gennemgår en form for menneskelig dannelse.

Handleanvisninger/bidrag til praksis

Som Opgang2 Ungdomsspor er udformet på nuværende tidspunkt, mener vi med vores analyser at være kommet frem til, at det er meget relevant at inddrage arbejde med identitetsdannelse i et aktiveringstilbud. Men som Lone fremhæver, kan dette blive vanskeligt at nå, når tidsrammen indskrænkes. Skal de unge kunne nå at arbejde med og omsætte de kulturelle ressourcer til sociale kompetencer, er det derfor nødvendigt, at de har mere tid end 13 uger. Derfor bærer vores anvisning til

praksis præg af en kritik af de institutionelle rammer omkring tilbuddet i stedet for forslag til ændringer i tilbuddets tilgang. Da vi i første omgang som socialrådgivere ikke kan ændre disse rammer, men blot påpege, at de er problematiske, vil vi derfor – og med udgangspunkt i ideerne fra de unge selv – foreslå, at der skabes et frirum for de unge. Ikke som erstatning for aktiveringstilbuddet Opgang2 Ungdomsspor, men som et supplement. Vores handleanvisninger består i gennemtænkte bud på, hvilke værdier vi finder særligt prægnante at inddrage i en dansk praksis. Dette er værdier, som vi har en forestilling om kunne være fremmende for social forandring og som tilmed kunne have en problemløsende indvirkning på nogle unge. Vi mener ydermere, at værdierne kan virke frigørende i forhold til de barrierer, der står i vejen for, at de unge kan skabe deres eget liv.

Vores bud på vigtige værdier er oplistet herunder:

- Flade strukturer med overordnede rammer inden for hvilke de unge selv kan bestemme indholdet. Det handler om at bidrage til de unges følelser af ansvarlighed, autonomi og frihed. I sidste ende er det vel altafgørende, om de unge kommer i uddannelse eller arbejder med udgangspunkt i egne eller andres ønsker. Det får nemlig i sidste ende betydning for, at de unge ikke kun påbegynder, men også færdiggør og bliver i henholdsvis uddannelse og arbejde.
- Fokus på dannelse frem for uddannelse. I stedet for et mål med henblik på uddannelse og beskæftigelse er målet ren og skær udvikling personligt som socialt.
- Tillid til, at de unge selv tager ansvar og støtte dem i dette. Denne tanke er helt i tråd med, hvordan de unge befinder sig i individualiseringsprocessen. De er på mange områder overladt til sig selv og skal selv tage ansvar for deres handling og liv. Dog mener vi, jævnfør uddannelses- og dannelsesperspektivet, at der ikke er megen tillid, fra systemets side, til at de unge godt selv kan. Denne form for mistillid til, at de unge godt selv kan, kommer til at stå i kontrast til den institutionelle individualiserings krav og fordringer om, at de unge selv har ansvar for egne handlinger og liv. De unges opgave med selv at skulle sortere imellem de mange muligheder og begrænsninger bliver kun en endnu større opgave, hvis de samtidig skal modarbejde en udefrakommende mistillid.
- De unge mødes i øjenhøjde og med en helhedsorienteret tilgang, hvor der er en forståelse for, at deres situation er kompleks og består af mange elementer, som ikke nødvendigvis kan udredes ved hjælp af uddannelse og beskæftigelse – og ej heller på bare 13 uger.
- Frivillighed, herunder mulighed for frivillig rådgivning og vejledning. Aktiveringstilbuddet Opgang2 Ungdomsspor betegner sig selv som et "frirum". Det virker ikke desto mindre modstridende at skulle "skabe" et frirum for de unge, da det vel fordrer, at der ikke er nogen rammer? Vi foreslår derfor en skabelse af endnu et "rum" – et erfaringsrum, hvor de unge frivilligt kan give sig i kast med de samme kulturelle værktøjer og dermed opnå samme sociale kompetencer via frivillig rådgivning og vejledning.

Litteraturliste

- Austring, Benny D. & Sørensen, Merete (2006): *Æstetik og læring*, Hans Reitzels Forlag, 1. udgave, 2. oplag, Kbh.
- Beck, Ulrich (1997): *Risikosamfundet – på vej mod en ny modernitet*, Hans Reitzels Forlag
- Beck, Ulrich (2002): "Overgangen fra det første til det andet moderne – fem udfordringer" i *Slagmark*, 2002, 34 pp. 79-93, oversat af Flemming Lebech
- Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim (2002): "Individualisering i moderne samfund – en subjektorienteret sociologisk perspektiver og kontroverser" i *Slagmark* 2002, 34 pp. 13-38, oversat af Klaus Møller Kristensen
- Goffman, Erving (1956): *The Presentation of Self in Everyday Life*. University of Edinburgh, Social Science Research Center. Monograph No. 2
- Langager, Søren (1995): "Inde i cirklen og ude på hjørnet – kulturelle mønstre og social-pædagogiske snit" in *Kultur og aktivisering til folket?*, red.: Poulsen, Tom K., Københavns Socialpædagogiske Seminarium
- Mead, George Herbert (1967): *Mind, Self and Society*. The University of Chicago Press, London
- Ziehe, Thomas & Strubenrauch, Herbert (1990): *Ny ungdom og usædvanlige lærerprocesser*, Forlaget Politisk Revy, 4. oplag, Kbh
- Ziehe, Thomas (1995): *Ambivalenser og mangfoldighed*, Forlaget Politisk Revy, 2. oplag, Kbh.
- Ziehe, Thomas (2004): *Øer af intensitet i et hav af rutine*, Forlaget Politisk Revy, Kbh.

Internetkilder

- Bm.dk: *Ungeindsats*. Udgivet af Beskæftigelsesministeriet. Internetadresse: <http://bm.dk/da/Beskaeftigelsesomraadet/Flere%20i%20arbejde/Ungeindsats.aspx> - Sidst tilgået d. 09.12.2013
- Sm.dk: *Alle skal med - Målsætninger for de mest udsatte frem mod 2020*. Udgivet af Socialministeriet. Internetadresse: <http://www.sm.dk/data/Dokumentertilpublikationer/Publikationer-2013/Alle%20skal%20med/Alle%20skal%20med.pdf> (30.09.2013) - Sidst tilgået d. 09.12.2013

Lovgivning og bekendtgørelser

- Lov om en aktiv beskæftigelses indsats
BEK 835 af 10/8 2012

Andre kilder

- Vejlederinterview
Ungeinterview

UDFORDRINGER I DET TVÆRFAGLIGE SAMARBEJDE MED DOBBELTDIAGNOSTICEREDE KLIENTER - GENERATIVE MEKANISMER OG HELHEDSSYN

Af Liesanth Nirmalarajan - professionsbachelor i socialt arbejde, juni 2014

FAKTA OM DOBBELTDIAGNOSTICEREDE KLIENTER

- 30 % af alle psykisk syge oplever ofte en negativ behandling af personalet i psykiatrien og socialpsykiatrien.
(KORA, diskriminationsundersøgelse for EN AF OS, 2013)
- Der findes i Danmark 20.000 personer, der både lider af en psykiatrisk lidelse og har et misbrug. 25 % af disse har en behandlingsdom.
(Bedre Psykiatri og SIND, Sådan skaber vi en psykiatri i verdensklassen, 2014)
- Det estimeres, at der findes cirka 2.000 dobbeltdiagnosticerede klienter i Randers Kommune.
(Laugesen, 2014)
- Der findes i Randers 100 pladser på de socialpsykiatriske bosteder i kommunalt regi og 30 pladser i regionalt/privat regi. 30 % af beboerne på bostederne har et misbrug.
(Psykiatripolitik for Socialafdelingen, Randers Kommune, 2008)
- I et ungdomspsykiatrisk botilbud for unge, som eksempelvis Hedehusene, er der 50 % af de unge med et misbrug.
(Laugesen, 2014)
- Personer med svære psykiske lidelser dør i gennemsnit 15-20 år tidligere end resten af befolkningen.
(Regeringen, Ligeværd -nyt fokus for indsatsen for mennesker med psykiske lidelser, 2014)

Resume

Organisatorisk behandles psykiatri i regionalt regi og misbrug i kommunalt regi. En kvalificeret indsats til dobbeltdiagnosticerede klienter kræver et tæt samarbejde for at sikre, at denne målgruppe får afhjulpnet deres sociale problemer. Dette bachelorprojekt anvender teori om helhedssyn og tværfagligt samarbejde for at kunne forklare årsager til, at det tværfaglige samarbejde fungerer, som det gør, og at der opstår en række udfordringer i samarbejdet omkring dobbeltdiagnosticerede. Der peges i bachelorprojektet på en række mekanismer, der ikke umiddelbart er synlige, men som påvirker det tværfaglige samarbejde. Analysen foretages for at kunne give konkrete handlemuligheder, der kan forebygge, at denne målgruppe falder mellem to stole.

Jeg har ved hjælp af vignette-metoden og kvalitative interviews fundet, at helhedssynet er præget af to forskellige paradigmer. De professionelle forstår de sociale problemer ud fra enten diagnoser eller ud fra en række af begivenheder, der samlet udgør et socialt problem. De enkelte professionelles helhedssyn er præget af lovgivning, uddannelse, erfaring og den organisatoriske kontekst, de er en del af. Udfordringerne i samarbejdet kan bestå i manglende rollefordelinger og forventningsafstemninger, autonomikampe, forskellige logikker samt deres evne til at kommunikere og gennem kommunikationen overvinde udfordringerne.

Indledning

Med udgangspunkt i erfaringer og observationer fra praktikken på 4. semester i Psykiatrirådgivningen i Randers Kommune har jeg valgt at fokusere på gruppen *dobbeltdiagnosticerede klienter*. Der findes mange mennesker med psykiatriske lidelser, der samtidig har et misbrug, hvilket jeg i denne opgave afgrænser til personer med: *Personer med skizofreni, der har et aktivt misbrug af enten alkohol eller stoffer*¹. Interessen bunder i, at denne gruppe oftest ikke kan rummes i de tilbud, kommunen benytter sig af. Organisatorisk er det indrettet sådan, at der enten kan tilbydes misbrugsbehandling eller psykiatrisk behandling². Muligheden for parallelle forløb bliver ikke anvendt i Randers Kommune, selvom flere forskningsrapporter³ viser, at dette har den bedste effekt.

Det tværfaglige samarbejde⁴ er determinerende for den indsats, der vælges. Derfor ønsker jeg at undersøge de generative mekanismer⁵, der eksisterer på mesoniveau⁶. Flere forskningsundersøgelser peger ligeledes i retningen af, at en integreret og helhedsorienteret indsats kan have en væsentlig betydning for klienterne⁷. Projektets sigte var at undersøge det tværfaglige samarbejde, herunder forstå og forklare, hvordan samarbejdet fungerer, og hvordan det evt. kan optimeres. I denne artikel lægges vægten dog på at fremlægge analysen af forklaringer på, hvordan det tværfaglige samarbejde fungerer.

Bachelorprojektet undersøger, hvilke generative mekanismer, der er virksomme i det tværfaglige samarbejde med dobbeltdiagnosticerede klienter. Vægten ligger på betydningen af professionelles helhedssyn som generativ mekanisme. Helhedssynet kan forstærke et godt samarbejde eller udgøre en barriere for samarbejdet. Inddragelsen af helhedssynet er tæt knyttet til min egen tese om, at involverede professioner har et snævert og individuelt helhedssyn. Dette individuelle helhedssyn kan udgøre en generativ mekanisme, der virker som barriere for udfoldelse af samarbejdet. Jeg erfarede ved et formøde forud for begyndelsen af bachelorprojektet, at de tilbud, som dobbeltdiagnosticerede klienter modtog af kommunen, ikke afspejlede deres behov, men at tilbuddene i stedet afspejlede kommunens rammer⁸, hvilket har været med til at danne fundamentet til bachelorprojektet sammen

¹ Møhl og Simonsen (2010), s. 693

² Møhl og Simonsen (2010), s. 693. Fordi behandling af psykiatriske lidelser varetages af Regionen og misbrugsbehandlingen varetages af kommunerne.

³ Socialt udviklingscenter (2010), Mennesker med dobbelt diagnoser kræver ikke dobbelt indsats

⁴ Diverse faggrupper der arbejder sammen om den samme opgave med hver deres tilgang. Sædvanligvis er der tydelige grænser imellem faggrupper. Definition af Carsten Yndigejn Hansen i "Nu trækker vi på samme Hammel", Socialministeriet 1999

⁵ Underliggende mekanismer, der forklarer det, der kan erfares

⁶ Virksomhedsniveau

⁷ Møhl og Simonsen (2010), s. 693-699 samt Socialt udviklingscenter (2010), Mennesker med dobbelt diagnoser kræver ikke dobbelt indsats

⁸ Bachelorrapporten. Bilag 11, formøde

med min tese. Jeg antager således, at overstående har stor betydning for, hvordan det tværfaglige samarbejde fungerer for de dobbeltdiagnosticerede klienter.

Problemformulering

Tesen er udgangspunktet for, hvorfra og hvordan jeg anskuer det sociale problem. Jeg forudsætter, at der eksisterer et helhedssyn. Ved anvendelsen af helhedssyn referer jeg til denne definition: *"Et rod-fæstet begreb, der ikke behøver nærmere udfoldelse, som en tankefigur til forståelse og forklaring af sociale problemer og som omsætningsredskab"*⁹.

Hovedproblemformulering: *Hvilke generative mekanismer på mesoniveau påvirker socialrådgiverens helhedssyn i det tværfaglige samarbejde med dobbeltdiagnosticeret klienter i socialafdelingen i Randers kommune?* Følgende spørgsmål er anvendt som underspørgsmål:

1. *Hvordan manifesteres helhedssynet hos de professionelle i det tværfaglige samarbejde?*
2. *Hvilke udfordringer kan der være for de helhedssyn, der er i det tværfaglige samarbejde?*
3. *Hvordan kan det helhedsorienterede sociale arbejde med dobbeltdiagnosticerede styrkes og evt. opkvalificeres?*

Kritisk realisme som videnskabsteoretisk forståelsesramme

Inddragelsen af den kritiske realisme giver mulighed for både at kunne forstå og forklare fænomener, herunder det tværfaglige samarbejde vedrørende dobbeltdiagnosticerede klienter. Disse har massive sociale problemer, hvorfor det kan være interessant at se, hvilke strukturer og generative mekanismer, der ligger til grund herfor, som ikke umiddelbart er iøjnefaldende. Det kan være svært at afdække alle målgruppens problematikker, men den kritiske realisme tilbyder et begrebsapparat til at kunne analysere sociale problemer og deres underliggende mekanismer. Viden herom er afgørende for at kunne forstå det konkrete sociale problem og iværksætte de relevante sociale indsatser. Jeg vælger at undersøge det tværfaglige samarbejde, da jeg jf. min tese antager, at det er nødvendigt med tværfagligt samarbejde for at påvirke målgruppens sociale problemer.

Den kritiske realisme er endvidere også anvendt som refleksion undervejs i projektet, da Jan Wuisman angiver, at det kan være nødvendigt at arbejde abduktivt¹⁰ i undersøgelsesprojekter¹¹ for i højere grad at kunne foretage en dybdegående analyse. Det er derfor nødvendigt at kombinere anvendelsen af den hermeneutiske cirkel og opstille hypotetiske forklaringer på baggrund af de erfaringer, der gøres - og afprøve disse. Dette kan hjælpe forskeren med både at forstå og forklare det undersøgte, jf. kritisk realismes dobbelte fokus på forståelse og forklaring.

Helhedssyn som forklaring

Teoretisk viden er med til at opkvalificere praksis, da den kan bruges til at forstå og forklare verden, jf. Ejrnæs og Guldager (2008). En helhedsorienteret forståelse kan anlægges gennem at anvende flere forskellige samvirkende teoretiske forståelser i relation til et socialt problem. Helhedssyn kan særligt anvendes til vilde problemer, hvilket er et kendetegn ved sociale problemer. Det sociale problem, der iagttages i praksis eller i det empiriske domæne, er, jf. kritisk realisme, en konsekvens af processer på flere forskellige niveauer. Helhedssynet giver socialrådgiveren mulighed for at forklare det komplekse sociale problem ud fra forskellige perspektiver, teorier eller generative mekanismer¹²,

⁹ Harder og Nissen (2012), s. 27

¹⁰ En vekselvirkning mellem induktion og deduktion

¹¹ Wuisman (2005), s. 367-394

¹² Problemstillingen har fokus på mesoniveau. Men for at kunne frembringe en fuldt dækkende forklaring er det nødvendigt at pege på, at der er generative mekanismer fra flere niveauer, der påvirker det, der ønskes analyseret

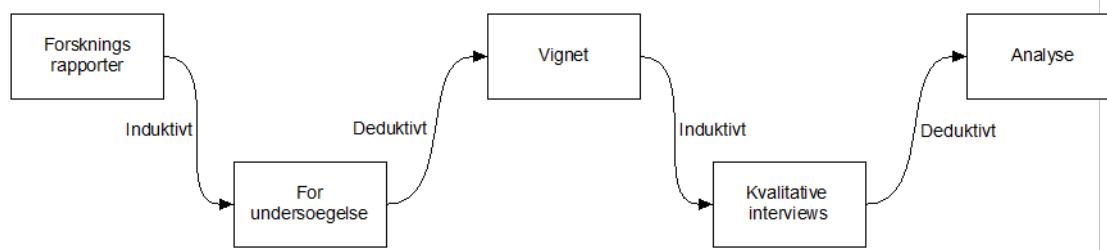
der samlet kan bidrage til en analyse af det konkrete sociale problem¹³. Et konkret socialt problem som dobbeltdiagnose må derfor omfatte en grundig analyse, der rummer både enkle og sammensatte kausalforklaringer med virksomme generative mekanismer, som hører til på forskellige niveauer. Imidlertid går deltagerne i det tværfaglige samarbejde ofte ind i samarbejdet med forskellige typer af helhedssyn. Helhedssynene, der mødes i det tværfaglige samarbejde, kan jf. Ejrnæs og Guldager være af tre typer:

- *Dialektiske*: Når helhedssynene kontinuerligt tilpasser sig konteksten
- *Komplementære*: Når helhedssynene kan understøtte hinanden
- *Konkurrerende*: Når helhedssynene udfordrer hinanden

Disse begreber anvendes i analysen med et fokus på, hvorvidt helhedssynet er dialektisk, komplementært eller konkurrerende i det tværfaglige samarbejde og udgør en forklaringsmodel for karakteren af det tværfaglige samarbejde.

Metode

Formålet med projektet har været at undersøge, hvordan den enkelte fagprofessionelle reagerer og agerer i en konkret situation på baggrund af sit helhedssyn og dets logikker. Informanternes placering i det organisatoriske hierarki har været sekundært i undersøgelsen¹⁴. Det har heller ikke været undersøgelsens formål at undersøge, hvordan den samlede faggruppe i den enkelte organisation reagerer¹⁵. Fokus har i stedet været på mødet med tilfældige fagpersoner fra de enkelte organisationer. Fagpersoner, som ville kunne mødes om en fælles opgave i relation til en person med dobbelt diagnose. Igennem projektets forløb har jeg arbejdet abduktivt, hvilket er illustreret i nedestående figur. Det er en vekselvirkning mellem at arbejde deduktivt og induktivt.

Når metoden anvendes sammen med et kritisk realistisk perspektiv, åbnes der op for, at der kan fremanalyseres flere generative mekanismer, hvorefter der kan opstilles hypotetiske forklaringsmodeller¹⁶.

Udarbejdelse

Forundersøgelsen består af nogle spørgsmål baseret på en række forskningsundersøgelser, der igennem en induktiv metode tematiserer nogle emner, der viser sig at være udfordrende for det tværfag-

¹³ Ejrnæs og Guldager, 2008, s. 163

¹⁴ Eksempelvis er en af informanterne leder, hvilket jeg ikke tager højde for i min undersøgelse, da jeg ikke mener, at denne er af betydning i den undersøgte kontekst.

¹⁵ Jeg undersøger kun én informant fra hver af de valgte organisationer, som jeg finder relevant i det tværfaglige samarbejde med dobbeltdiagnosticerede klienter. Eksempelvis er det muligt, at alle socialrådgivere i Socialafdelingen ikke betragter de sociale problemer på samme måde. De forskelle, der må være internt i de enkelte professioner og institutioner, undersøges ikke. Jeg er altså bevidst om, at empirien kan ændre sig, hvis informanterne udskiftes.

¹⁶ Wuisman (2005), s. 377

lige samarbejde. På baggrund af forundersøgelsen dannede jeg nogle hypoteser som udgangspunkt for at undersøge det sociale arbejde med de dobbeltdiagnosticerede klienter. Jeg arbejdede deduktivt og udarbejdede en case, som jeg anvendte i en vignetundersøgelse.

Vignetmetoden består i, at en række informanter præsenteres for den samme case. Den skal være fiktiv, men stadig realistisk, og den opbygges sådan, at informanterne løbende får flere informationer. Herved kan informanternes refleksioner og holdninger undersøges. I vignetten angives der en række fakta og kontekstuelle forhold, da det ønskes at undersøge, hvordan informanterne vil agere i den givne kontekst fra casen. Denne metode kan være en relativ simpel metode til at undersøge holdninger, ageren og prioriteringer. Formålet med vignetten var at undersøge det tværfaglige samarbejde gennem vignettens holdningstilkendegivelser¹⁷. For at udfolde svarene fra vignetten og understøtte den her indsamlede empiri har jeg endvidere indsamlet empiri ved hjælp af kvalitative interviews. Dette har været med til at åbne op for flere refleksioner i forlængelse af de afgivne vignetbesvarelser. I forhold til at belyse problemstillingen har jeg valgt de samarbejdspartnere, der typisk vil forekomme i det sociale arbejde med en dobbeltdiagnosticeret klient. Da undersøgelseskommunen er Randers, har jeg valgt følgende informanter:

1. Informant A, Rusmiddelcenteret, Socialrådgiver, Efteruddannelse som terapeut
2. Informant B, Lokalpsykiatrien/Distriktspsykiatrien, Sygeplejerske med speciale i psykiatri
3. Informant C, Socialafdelingen, Socialrådgiver
4. Informant D, De Matrikelsløse – Bostøtten, Pædagog, Efteruddannelse som psykoterapeut
5. Informant E, Regionalt tilbud, SOSU-assistent, Efteruddannelse i narrativ terapi og ledelse

Databearbejdning

Empirien er bearbejdet gennem tematisering og meningskondensering, hvilket har skabt struktur og overblik. I analysen af empirien er informanternes udforskede selvforståelse sat ind i en teoretisk forståelsesramme. Selve analysen i bachelorprojektet er foretaget ad-hoc og veksler mellem nedestående fremgangsmåder:

Meningskondensering ¹⁸	Et stort stykke datamateriale, der komprimeres, men bevarer den samme indholdsmæssige betydning.
Meningsfortolkning ¹⁹	Et brudstykke af det, der observeres, som fortolker, hvilken betydning det kan tillægges.
En narrativ fortælling ²⁰	Et eller flere brudstykker fra en livsfortælling, der sættes i en meningsfuld kontekst.

¹⁷ Ejrnæs og Monrad (2012), kap. 1

¹⁸ Kvale og Brinkmann (2009), s. 227

¹⁹ Kvale og Brinkmann (2009), s. 230

²⁰ Kvale og Brinkmann (2009), s. 240

Kvalitetskriterier

Kombinationen af både kvalitative interviews og den kvantitative undersøgelse i form af vignet²¹ i bachelorprojektet sikrer en højere grad af validitet i empirien inden for den undersøgte kontekst, da både vignetten og interviews omhandler det samme tema. Det bliver i højere grad muligt at undersøge, hvad begreberne betyder, samt hvilken betydning de tillægges af informanterne. Ydermere gøres det også lettere at kunne forklare de sammenhænge, der kommer til udtryk i empirien. Det kan være svært at tale om reliabilitet ved narrative interviews²², som har fokus på informanternes historier og erfaringer, da de kontekstuelle forhold altid er varierende ved kvalitative interviews. Vignetmetoden sikrer derimod en høj grad af reliabilitet²³, da informanterne ikke påvirkes af de relationelle påvirkninger, som traditionelt kan opstå i en interviewsituation. Metoderne til udarbejdelsen af empirien er altså inspireret af både positivismen og hermeneutikken.

Helhedssyn

Helhedssynet i praksis og dets subjektive elementer

Helhedssyn kan forstås på forskellige måder. Det kan konstateres, at begrebet anvendes i flere kontekster med varierende intentioner og associationer²⁴. Helhedssyn får først en betydning, når det betragtes ud fra de krav, der gør sig gældende i den specifikke kontekst. Det vil typisk være faglige- og lovgivningsmæssige krav, der udgør centrale elementer i genereringen af et helhedssyn. Når et helhedssyn betragtes, vil det altid konkret blive udformet ud fra en række parametre som socialrådgiverens samfunds- og menneskesyn, viden, færdigheder samt socialpolitikken og organisationernes råderum²⁵. Udsagnene, der fremgår af det følgende afsnit, stammer fra vignetten og informanternes besvarelse af, hvordan de forstår det sociale problem og hermed også et udtryk for deres grad af helhedssyn.

²¹ Vignetmetoden regnes traditionelt til de kvantitative dataindsamlingsmetoder. Man kan dog diskutere, hvorvidt vignet er en ren kvantitativ undersøgelsesmetode. Nogle vurderer, at den nærmer sig det kvalitative: Ulla Jergeby, (1999) Att bedömma en social situation. Tillämpning av vinjettmetoden. Stockholm. Socialstyrelsen. CUS skrift 1999:3

²² Kvale og Brinkmann (2009), s. 173

²³ Ejrnæs og Monrad (2012), kap. 6

²⁴ Jf. en undersøgelse udarbejdet af Nissen, Harder & Andersen (2008)

²⁵ Harder og Nissen (2012), s. 37

Informant	Hvad er efter din opfattelse det største problem i denne sag?
Socialrådgiver Socialafdeling	Det kan jeg ikke sige. Den psykiatriske lidelse og drikkeriet er tæt forbundet.
Socialrådgiver Rusmiddelcenteret	Manglende sygdomserkendelse, og det er også derfor, jeg vurderer, at man skal "fare med lempe". Gå forsigtigt i gang med at gøre sammenhængene lidt mere tydelige for ham. Gå efter forandringsudsagnene hos ham - som jo tydeligvis er der.
Pædagog, Psykoterapeut Bostøtten	At han har fået lov at afvise støtten, der er en grund til, at han bor på et botilbud. Vi skal hele tiden være obs på symptomer. Hvis jeg havde været i tvivl undervejs, så er det for mig naturligt at inddrage samarbejdspartnere. Give ansvaret videre til den behandlingsansvarlige. Drøfte det i personalegruppen og evt. med ledelsen, hvis vi er i tvivl.
Sygeplejersker i psykiatri Lokalpsykiatrien	Pt.'s manglende selvindsigt og evne til at drage egenomsorg,
SOSU-ass. og leder Regionalt botilbud	At sikre Morten mest mulig livskvalitet,

Der kan argumenteres for, om den måde problemforståelsen og dermed helhedssynet defineres på af informanterne, er subjektiv. Vignetbesvarelserne kan være et udtryk for informanternes minimumshelhedssyn²⁶. Dette kan også betragtes som det, der konstrueres som normative værdier i professionsudøvelsen for den enkelte professionelle.

Besvarelserne peger i retningen af, at der er flere aspekter af klientens liv, der anses for at have betydning, og dermed at et helhedssyn skal favne bredt. Hvorvidt helhedssynet reelt er bredt kan diskuteres, da informanterne forsat vil basere sig på egne normative værdier og kan være tilbøjelig til at anvende dem som parametre. En anden tilgang kunne bestå i, at informanterne anskuer det sociale problem fra fem forskellige udgangspunkter, hvilket samlet set giver et mere dybdegående helhedssyn. Samlet kan helhedssyn være komplementære²⁷ til både at forstå og forklare det sociale problem. De fakta, informanterne baserer deres helhedssyn på, er objektive²⁸, mens den vurdering eller det faglige skøn, der foretages, er subjektiv²⁹.

Bachelorprojektet har fokus på en socialrådgivers helhedssyn; men de øvrige involverede samarbejdspartners helhedssyn er styret af de samme variabler i denne kontekst. Empirien peger på, at de forskelle, der er i helhedssyn, er afhængig af informanternes uddannelse, da deres indgangsvinkel til intervention har været forskellig grundet deres uddannelsesmæssige baggrund og deres funktion og opgaver i det tværfaglige samarbejde med dobbeltdiagnosticerede klienter. Endvidere er det teoretiske fundament, som informanterne bygger deres helhedssyn på, forskelligt. Derfor kan det også være svært at skelne imellem, hvorvidt det egentlig er en personlig eller faglig afvigelse, der fremstår. Gen-

²⁶ Hillgaard og Keiser (1979), s. 64

²⁷ Helhedssyn som forklaring, Ejrnæs og Guldager (2008)

²⁸ Objektive i den forstand, at der ikke eksisterer en forudindtaget holdning til dem

²⁹ Subjektiv i den forstand, at det er præget personlighed, uddannelse, viden, erfaring og organisation

nem interviewene viste det sig også, at der var en højere grad af enighed blandt socialrådgivere, SOSU-assistenten og pædagogen end mellem psykiatere og sygeplejersker, hvilket det næste citat understøtter.

"Jeg vil til enhver tid sige, at det er lettere for vores faggrupper³⁰ at forstå hinanden, end det vil være at forstå³¹ deres³²".

På baggrund af empirien kan der ses udtryk for et ønske om, at de fragmenterede dele af viden samles og deles for at kunne bidrage til en fælles problemforståelse eller helhedsanalyse. Empirien illustrerer, at relationerne til hinanden som deltagere i et fælles samarbejde også tilskrives en væsentlig værdi. Det handler om at få bragt den viden, der eksisterer i gruppen, til at arbejde i fællesskab, således at grænserne mellem fagene bliver mindre markante. Når viden deles, etableres der en fælles viden, der muligvis kan munde ud i en fælles problemforståelse. Hvis viden skal kunne bevæge sig på tværs, må faggrænserne derfor også mindskes eller gøres mere utydelige. En vigtig forudsætning herfor er dog, at de involverede samarbejdspartnere er åbne overfor andre tilgange end deres egne og villige til at afgive noget af deres faglige autonomi.

Helhedssynets udfordringer

Det er især juridiske og organisatoriske faktorer, der viser sig som udfordringer for helhedssynet i det tværfaglige samarbejde. Hvis deltagerne i det tværfaglige samarbejde lader deres forskellige helhedssyn indgå i et fælles helhedssyn, kan konsekvensen være, at loven på grund af processuelle regler ikke overholdes. Samtidigt kan der være risiko for, at helhedssynet bliver fragmenteret grundet lovgivningen. Her skabes et dilemma mellem det konkrete og det abstrakte.

"Det handler om, hvordan vi kan få de her lovgivninger og perspektiver til at gå hånd i hånd³³".

Dette citat viser netop, hvordan helhedssyn og lovgivning kan være svære at forene i praksis, hvilket også understøttes af Hiemcrone og Schultzs teori om helhedssyns i et retligt perspektiv³⁴. At forene lovgivning og helhedssyn synes at lyde abstrakt. Jeg vil forsøge at konkretisere nogle udfordringer igennem nogle eksempler.

Eksempler

Eks. 1: Såfremt en socialrådgiver får kendskab til en dobbeltdiagnosticeret klient med massive sociale problemer, som har behov for hjælp fra flere instanser, da kan en udfordring være, at klienten har en manglende sygdomsindsigt.

Denne kan hindre socialrådgiveren i at kunne handle således, at klienten modtager hjælp. Hvis klienten ikke samtykker til behandling eller videregivelse af oplysninger, så er der i dette eksempel ingen mulighed for, at nogen instanser kan handle.

Eks. 2: Det kan også være, at klienten kun vil vedkende sig sin psykiske sygdom, men ikke sit misbrug.

³⁰ Socialarbejdere og socialrådgivere

³¹ Psykiatere og sygeplejersker

³² Informant A, Rusmiddelcenteret, Socialrådgiver

³³ Informant E, Regionalt tilbud, SOSU-assistent

³⁴ Harder og Nissen (2012), s. 47-52

Her kan klienten som udgangspunkt ikke tvinges til behandling af misbruget på baggrund af sine rettigheder. Derfor kan det være svært at skabe et kvalificeret helhedssyn, der kan varetage samtlige problematikker og endnu svære at etablere en helhedsorienteret indsats, når der igennem lovgivningen forudsættes samtykke.

Når informanternes helhedssyn i det tværfaglige samarbejde afviger fra hinanden, kan det være et udtryk for, at lovgivningen overholdes. Modsat gælder det, at hvis lovgivningen overholdes, kan det risikere at svække helhedssynet. Af vignetbesvarelsen fremgår det, at flere af informanterne ikke har kendskab til de lovhjemler, der kan være relevante for klienten i casestudiet. Jeg kan derfor være tilbøjelig til at antage, at informanterne stræber efter et fælles helhedssyn med den konsekvens, at lovgivningen nedprioriteres. Kunsten må i det tværfaglige samarbejde derfor være at forene lovgivningens bestemmelser med forskellige perspektiver.

Udfordringer i det tværfaglige samarbejde

Den anden del af analysen i bachelorprojektet sætter fokus på de udfordringer, der kan være for de helhedssyn, der eksisterer i det tværfaglige samarbejde. Når udfordringerne tydeliggøres - som her i bachelorprojektet - giver det mulighed for, at de også i nogen kan forebygges. Lauvås og Lauvås' teori om tværfagligt samarbejde og særligt Niklas Luhmanns teori om sociale systemer som supplement udgør et stærkt analyseapparat for at kunne analysere de udfordringer, der findes i det tværfaglige samarbejde, og dette er med til at eksplicite de generative mekanismer, der er virksomme på mesoniveau.

En af de største udfordringer, der også til dels er juridisk, er Lauvås og Lauvås' teori om brugerperspektivet³⁵, der sætter fokus på, at det er de professionelles opgave at strukturere det sociale arbejde, således at klienten inddrages jf. dialogprincippet³⁶. Desuden kan det samtidigt også være svært at lave en reel afdækning af problemet uden inddragelse af klienten selv.

Jeg vælger at lægge vægt på brugerperspektivet i denne artikel, da jeg kan være bekymret for den kompleksitet, brugerinddragelse kan rumme i forhold til målgruppen. Det er på den ene side de professionelles opgave at yde omsorg og være støttende, samtidig med at de professionelle også skal respektere de dobbeltdiagnosticerede klienters individuelle værdighed. De professionelle kan derfor risikere at møde udfordringer i forhold til brugerinddragelsen, hvis de dobbeltdiagnosticerede klienter er præget af en manglende sygdomsindsigt eller ikke ønsker at deltage i interventionsarbejdet. Jeg mener derfor, at der kan være en gråzone her, når det kommer til at definere det medmenneskelige ansvar overfor denne gruppe, et ansvar som i høj grad bygger på fagets etiske principper overfor de juridiske bestemmelser. Endvidere kan spørgsmålet om, hvordan livskvaliteten kan forbedres, udgøre en udfordring for at skabe en fælles problemforståelse eller helhedssyn i det tværfaglige samarbejde i lyset af dilemmaer mellem som selvbestemmelsesret vs. tvang eller magt.

Jeg erfarede ved mine undersøgelser, at manglende sygdomsindsigt hos dobbeltdiagnosticerede klienter betragtes som barrierer for det tværfaglige samarbejde af de professionelle. Selvom klienten kan have en ringe sygdomsindsigt, giver det ikke de professionelle mulighed for at undlade at inddrage klienten. Det kan have en negativ effekt på det tværfaglige samarbejde, da interventionsmulighederne muligvis forringes. Samtidig må manglende eller ringe sygdomserkendelse også være et grundvilkår for de samarbejdspartnere, der arbejder med målgruppen³⁷.

³⁵ Lauvås og Lauvås (2006), s. 23

³⁶ Retsikkerhedsloven § 4

³⁷ Dette kan understøttes af en ph.d. afhandling af Agnes Ringer, der handler om vilkårene for patienter i psykiatrien, Fundet d. 12.05.2014: <http://pressemeddelelse.info/e10/parker/pm/f8dbe90334ae00e9/ot140719/view/>

Der hersker ingen tvivl om, at det er de professionelles opgave at inddrage klienten. Imidlertid kan det diskuteres, hvordan klienten imødekommes mest optimalt, og hvordan der kan opnås en behandlingsalliance. Det handler derfor om at møde klienten der, hvor vedkommende er. Det kan ikke være klientens opgave at tilpasse sig medarbejderne i det tværfaglige samarbejde, det må være de professionelle, der må tilpasse sig klientens problematikker og behov³⁸.

Konklusion

Igennem dette bachelorprojekt er det blevet klart, at der findes flere udfordringer for helhedssynet i tværfagligt samarbejde med dobbeltdiagnosticerede klienter. Der findes adskillige generative mekanismer, der påvirker helhedssynet. De fremhæves kortfattet i denne konklusion i det følgende. For hver af de generative mekanismer, jeg har valgt at fordybe mig i, har de imidlertid også vist sig at være komplekse. Jeg blev nysgerrig på dobbeltdiagnosticerede klienter, fordi de oftest "falder mellem to stole". Her valgte jeg at forsøge at forstå, hvilke udfordringer de professionelle, herunder særligt socialrådgivere møder i det tværfaglige samarbejde. Formålet er at bidrage til at ændre på, at klienter ofte falder mellem to stole. Langt hen ad vejen tyder meget på, at udfordringerne er de samme for alle involverede professionelle parter.

Helhedssyn er et vidt begreb og forstås på forskellige måder i praksis. Det bærer særligt præg af elementer, der knytter sig til subjektive forhold, når socialrådgiveren eller andre skal foretage en vurdering. For, at alle involverede samarbejdspartnere skal have mulighed for at kunne bidrage til et samlet fælles helhedssyn, kræves det, at hver af de professionelle er åbne overfor andre tilgange end deres egne. Dette samlede helhedssyn og vurdering af det sociale problem på baggrund heraf kan endvidere være forstyrret af lovgivningen, der både fordrer, at der bør arbejdes helhedsorienteret, men samtidig at klientens rettigheder også skal sikres. Ud fra den undersøgte praksis afsløres det som et reelt problem at tilgodese begge dele samtidigt. Lovgivningen må i højere grad kunne være komplementær til helhedssynet for at kunne øge interventionsmulighederne for dobbeltdiagnosticerede klienter. Kravene til samtykke og videregivelse af oplysninger, der er sikret gennem de procesuelle regler, kan derfor hæmme muligheden for at danne et samlet helhedssyn.

Selve helhedssynet i det tværfaglige samarbejde, som jeg har undersøgt, er præget af to forskellige paradigmer inden for misbrugsbehandlingen og inden for psykiatrien. Tendensen ser ud til at være, at i sundhedssektoren forstås klientens problem på baggrund af diagnoser, mens problemet i den sociale sektor forstås ud fra en interesse i personens samlede liv, dog måske med et psykodynamisk tilsnit. De professionelle har dermed forskellige måder at forstå de sociale problemer på, som de skal samarbejde om. Det anskues ud fra vidt forskellige udgangspunkter. Helhedssynene i det tværfaglige samarbejde med dobbeltdiagnosticerede klienter bærer præg af at være både konkurrerende, komplementære og dialektiske i forskellig grad. På baggrund af min analyse vil et dialektisk helhedssyn være at foretrække, da dobbeltdiagnosticerede klienter ofte er præget af flere sociale problemer, og da der samtidig ofte kan ske hurtige udviklinger i karakteren og alvoren af det sociale problem, som f.eks. ved udvikling af psykoser. Dette kræver, at helhedssynet kan være dynamisk og løbende kan tilpasses problemstillingerne, som de aktuelt udvikler sig for klienten for ikke at medvirke til, at klienten ekskluderes fra hjælpesystemerne.

Ud fra Lauvås og Lauvås teori om tværfagligt samarbejde anvender jeg nogle af deres perspektiver til at fremanalysere nogle generative mekanismer, som er med til at nuancere billedet af de udfordringer, der møder både socialrådgivere og andre professionelle i det tværfaglige sociale arbejde. Disse identificerede generative mekanismer fremhæves i det følgende, hvor der desuden peges på, hvorledes disse muligvis kan imødegås.

³⁸ Jf. Brugerperspektivet af Lauvås og Lauvås teori

Virksom mekanisme: De dobbeltdiagnosticerede klienters samarbejdsformåen

De dobbeltdiagnosticerede klienter kan være svære at samarbejde med for de professionelle i det sociale arbejde. Men de er der - og de og deres komplekse behov udgør årsagen til, at de professionelle mødes i det tværfaglige samarbejde. Og som hovedpersoner bør klienterne også inddrages aktivt i samarbejdet. For eksempel kan en manglende sygdomserkendelse hos en klient ikke udgøre en årsag til ekskludering fra deltagelse i det tværfaglige samarbejde. Samarbejdet bør i stedet tilrettelægges, således at det tager højde for kompleksiteten i de dobbeltdiagnosticerede klienters liv, og det bør struktureres således, at de forsat kan deltage til trods for deres evt. manglende sygdomserkendelse. Samarbejdet mellem en række professionelle og med hovedpersonen selv kan samtidig være en stor udfordring for socialrådgivere og øvrige professionelle i relation til, at det bliver klientens ønsker og behov, der står i centrum for samarbejdet. Her kan udpegning af en af de deltagende professionelle som casemanager muligvis være en løsning, som kan bevirke, at klientens ønsker og behov kanaliseres ind som det fælles fokus i samarbejdet.

Virksom mekanisme: Mangel på tovholder og samarbejdssystematik

Desuden viser empirien, at samarbejdet er kendetegnet ved manglen på tovholder og mangel på systematik i opbygning af det tværfaglige samarbejde. Samarbejdet bærer præg af, at møderne afholdes ad hoc, rollerne er diffuse, og der mangler oftest forventningsafstemninger i det tværfaglige samarbejde. Der er konsensus om at samarbejde, da deltagerne alle føler sig gensidigt afhængige af hinanden; men dette er samtidig truet af, at nogle professionelle ønsker mere autonomi end andre. Dette ekspliciterer derfor nødvendigheden af, at der aftales rollefordelinger, og det stiller større krav til koordinering af indsatsen.

Virksom mekanisme: (Mangel på)Strukturering af den interorganisatoriske kommunikation

Endvidere udgør den interorganisatoriske kommunikation en udfordring. Det er for organisationerne i det tværfaglige samarbejde en udfordring at strukturere deres kommunikation sådan, at hensigterne med indsatserne kan kommunikeres imellem organisationerne. Organisationerne har alle deres egne logikker og er selvreferentielle, hvorfor de også forsøger at opretholde deres egen orden. Hvis der ud fra Luhmanns begreb skabes strukturelle koblinger, kan det bidrage til, at der i organisationerne kan ske en intern kompleksitetsforøgelse, hvilket skaber grundlag for en bedre kommunikation mellem samarbejdspartnere i det tværfaglige samarbejde. Den specialisering, den enkelte organisation udvikler, sker på bekostning af, at personer med flere problematikker, som ikke er velafgrænsede, ekskluderes fra de hjælpesystemer, der findes i samfundet. Der kan være risiko for at denne målgruppe ekskluderes til en endnu mere udsat position som hjemløshed, kriminalitet og i værste tilfælde, død.

Virksom mekanisme: De professionelles samarbejdsformåen

Kunsten i det tværfaglige samarbejde må derfor være at få de fagspecifikke, overlappende og fælles basiskompetencer anvendt til gavn for de dobbeltdiagnosticerede klienter. Dette må ikke indebære en udviskning af de fagspecifikke forskelle mellem de professionelle. De fagspecifikke kompetencer er yderst relevante. De fagspecifikke kompetencer skal derfor udfoldes og uddybes, og samarbejdet skal udnytte deres variationsbredde. Dette forudsætter grundig kommunikation om behov og muligheder samt større fokus på rollefordelingen i samarbejdet. Her er det op til socialrådgiveren at sikre en helhedsorienteret afdækning af klienternes behov samt sikre deres rettigheder.

Litteraturliste

Bøger

- Adolph, E., *Socialt arbejde med sindslidende: En basisbog* (2. udgave). Århus: Systime.
- Alminde, Rikke m.fl. (2008) *Social analyse og handling*. Kbh. Hans Reitzels Forlag
- Andersen, J., (2010). *Socialforvaltningsret* (3. udgave). Kbh.: Nyt Juridisk Forlag.
- Andersen, S. A. (2007). *Kritisk realisme som perspektiv i socialt arbejde: En introduktion og forskningsoversigt: Arbejdsnotat*. Århus: Den Sociale Højskole i Århus.
- Appel Nissen, M., & Magnussen Jacob. (2013). I Juul Hansen S. (Red.), *Sociologi i socialrådgivning og socialt arbejde*. Kbh.: Hans Reitzel.
- Bitsch Olsen, P., & Pedersen, K. (2013). *Problemorienteret projektarbejde: En værktøjsbog*. Kbh.: Buch-Hansen, H., & Nielsen, P. (2005). *Kritisk realisme*. Frederiksberg: Samfundslitteratur; Roskilde Universitetsforlag.
- Ejrnæs, M. (2006). *Faglighed og tværfaglighed: Vilklårene for samarbejde mellem pædagoger, sundhedsplejersker, lærere og socialrådgivere* (2. udgave). Kbh.: Akademisk Forlag.
- Ejrnæs, M., & Guldager, J. (2008). *Helhedssyn og forklaring: I sociologi, socialt, sundhedsfagligt og pædagogisk arbejde*. Kbh.: Akademisk Forlag.
- Ejrnæs, M., & Monrad, M. (2012). *Vignetmetoden: Sociologisk metode og redskab til faglig udvikling*. Kbh.: Akademisk Forlag.
- Fuglsang, L., Bitsch Olsen, P., & Rasborg, K. (2013). I Mathiesen A. (Red.), *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne: På tværs af fagkulturer og paradigmer* (3. udgave). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Guul, M. A. C., Andersen, S. A., & Søndergaard Lydersen, G. (2012)., *Hjerne & psykiatri - i professionel praksis*. Aarhus: ViaSystime.
- Hansen, C., Y. (1999). *Nu trækker vi på samme Hammel*. Socialministeriet Nordisk Bogproduktion A/S, Haslev
- Harder, M., & Appel Nissen, M. (2011). I Harder M., Appel Nissen M. (Red.), *Helhedssyn i socialt arbejde*. Kbh.: Akademisk Forlag.
- Hillgaard, Lis og Keiser, Lis (1979) *Social (be)handling*. Kbh. Socialpædagogisk bibliotek.
- Kneer, G. & Nassehi A. (1997). *Niklas Luhmann: Introduktion til teorien om sociale systemer* (3. udgave.). Kbh.: Hans Reitzel.
- Koch, A. (1982). *Socialt arbejde: Helhedsprincip og behovsvurdering på fagligt grundlag*. Kbh.: Amtskommunernes og Kommunernes Forskningsinstitut.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interview: Introduktion til et håndværk* (2. udgave). Kbh.: Hans Reitzel.
- Launsø, L., Rieper, O., & Olsen, L. (2008). *Forskning om og med mennesker: Forskningstyper og forskningsmetoder i samfundsforskning* (5. udgave). Kbh.: Nyt Nordisk Forlag.
- Lauvås, K., & Lauvås, P. (2006). *Tværfagligt samarbejde: Perspektiv og strategi* (2. udgave). Århus: Klim.
- Mik-Meyer, N. & Villadsen, K. (2007). *Magtens former, Sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren*. Kbh.: Hans Reitzel.
- Nellemann Nielsen, E., Guul, M. A. C., & Andersen, S. A. (2012). *Teori i socialfaglig praksis*. Aarhus: Via Systime.
- Olsen, W. (2010). *Realist methodology. vol. 1. practical realist ontology*. Los Angeles, Calif.: SAGE.
- Posborg, R., Nørrelykke, H., & Antczak, H. (2013). *Socialrådgivning og socialt arbejde: En grundbog* (2nd ed.). Kbh.: Hans Reitzel.
- Rienecker, L., & Stray Jørgensen, P. (2012). In Rienecker L., Stray Jørgensen P., *Den gode opgave: Håndbog i opgaveskrivning på videregående uddannelser* (4. udgave). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Sayer, A. (2000). *Realism and social science*. London: Sage.
- Simonsen, E., & Møhl, B. (2010). *Grundbog i psykiatri*. Kbh.: Hans Reitzel.
- Skytte, M. (2002). *Anbringelse af etniske minoritetsbørn: Om socialarbejderes vurderinger og handlinger*. Lund: Socialhögskolan.

Thagaard, T. (2004). *Systematik og indlevelse: En indføring i kvalitativ metode*. Kbh.: Akademisk Forlag.

Online dokumenter

Brix Westergaard, E. & Fogh, A. (2011). *Sundhedsaftalerne for 2011-2014, Det psykiatriske område, Lommehåndbog for personale på hospitaler, i kommuner og praksissektoren*. Region Midtjylland. Fundet den 17.05.2014.

<http://www.regionmidtjylland.dk/files/Sundhed/Sundhedsstaben/Regionalt%20Sundhedssamarbejde/SAMARBEJDE%20MED%20KOMMUNERNE/Den%20generelle%20aftale/lommehaandbog-psykiatriske-del.pdf>

Bækgaard Brasch, B., Christensen, I., Henriksen, J., Boye Larsen, L., Sørensen, A. & Zeuthen, C. (2011): *Vidensbase – indsatsen for mennesker med sindslidelse og misbrug*. Socialt Udviklingscenter, SUS. Fundet den 17.05.2014. <http://www.sus.dk/wp-content/uploads/vidensbase-indsatsen-for-mennesker-med-sindslidelse-og-misbrug.pdf>

Christensen, I., Hagesen, P., & Henriksen, J (2010): *Mennesker med dobbeltdiagnose kræver ikke dobbelt indsats*. Socialt Udviklingscenter, SUS. Fundet den 17.05.2014. <http://www.sus.dk/wp-content/uploads/Mennesker-med-dobbelt-diagnose.pdf>

Enemark Rasmussen C., Hjort, A., Holm Sørensen, T., Bundgaard Nielsen, M. & T. & Vestergaard, A. (2010): *Den helhedsorienterede indsats for mennesker med dobbeltdiagnose*. Helsefonden. Fundet den 17.05.2014. http://www.helsefonden.dk/media/helsefonden%20prisopgave%20pr_web_ny2.pdf

Hansen, J. (2011): *Projekt Dobbeldiagnose, Midtvejsevaluering*, Center for Kvalitetsudvikling. Fundet den 17.05.2014.

[http://knudramian.pbworks.com/w/file/45742593/Midtvejsevaluering_Projekt%20Dobbeldiagnose%20\(2\).PDF](http://knudramian.pbworks.com/w/file/45742593/Midtvejsevaluering_Projekt%20Dobbeldiagnose%20(2).PDF)

S. Balleby, M. (2011): *Sammenhæng i indsatsen for sindslidende – erfaringer fra netværksprojekt 2009-2011*. Center for Kvalitetsudvikling. Fundet den 17.05.2014.

http://www.cfk.rm.dk/files/Sundhed/CFK/Udgivelser/Kvalitetsudvikling%20-%20social/Psykiatri/Sammenh-netvaerkCFK_m%20bilag_okt11.pdf

Schepelern Johansen, K. (2009): *Dobbeldiagnose – Dobbelt behandling*. KABS Viden. Fundet den 17.05.14. http://www.kabs.dk/media/16488/kabs_dobbeldiagnose_low.pdf

Ukendt (2011). *Lokal Sundhedsaftale, Region Midtjylland og Herning Kommune 2011-2014*. Herning Kommune og Region Midtjylland. Fundet den 17.05.14.

<http://sundhedsstyrelsen.dk/~/media/67D307890014466D97C95D0745A80F98.ashx>

Ukendt (2014): *Sådan skaber vi en psykiatri i verdensklasse*, Fælles udspil fra Bedre Psykiatri og SIND. Fundet den 17.05.2014. <http://www.bedrepsykiatri.dk/media/20545/BEDRE-PSYKIATRI-SIND-udspil-2014.pdf>

Ukendt. *Fællesteamet - Et samarbejdsforum imellem jobcenter, ældre&handicap, rusmiddelcentret og socialpsykiatrien*. Skanderborg Kommune. Fundet den 17.05.14. <http://socialpsykiatrien.dk/wp-content/uploads/2013/11/Fællesteamet-med-bilag.pdf>

Wuisman, J. (2005). *The logic of scientific discovery in critical realist social scientific research*, Journal of Critism Realism (Equinox Publishing), Fundet d. 17.05.14:

http://www.marjee.org/pdfs/Wuisman_2005.pdf

Elektroniske tidsskrifter

Madsen, Kristian (2014): *Fagforeninger kræver handling efter knivstikkeri på Saxenhøj. Regering må sikre ansatte på sociale døgntilbud bedre*. I Politikken. Fundet den 17.05.14.

<http://politiken.dk/indland/ECE2282707/fagforeninger-kræver-handling-efter-knivstikkeri-paa-saxenhøj/>

Ringer, Agnes (2014): *Ny forskning: Patienter skal være psykisk syge på den "rigtige" måde*. I en pressemeddelelse fra Roskilde Universitet fredag d. 9 maj 2014. Fundet den 17.05.14.

<http://pressemeddelelse.info/e10/parker/pm/f8dbe90334ae00e9/ot140719/view/>

Love

Bekendtgørelse af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, nr. 983 af 8. august 2013

Bekendtgørelse af lov om social service, nr. 254 af 20. marts 2014

Bekendtgørelse af Forvaltningsloven, nr. 433 af 22. april 2014
Bekendtgørelse af lov om rettens pleje, nr. 1139 af 24. september 2013

VIRKNINGSEVALUERING AF CENTER FOR MISBRUGSBEHANDLINGS HELHEDSORIENTEREDE BEHANDLING

Af Tina Christensen og Siff Harlung - professionsbachelorere i socialt arbejde, juni 2014

Resume

Opgaven søger at blottlægge de generative mekanismer og kontekster, der bidrager til eller begrænser Center for Misbrugsbehandlings (CFM) helhedsorienterede stofmisbrugsbehandling for opiat- og CNS-misbrugere. De generative mekanismer og kontekster er frembragt via en virkningsevaluering, der tager udgangspunkt i et kritisk realistisk videnskabsteoretisk perspektiv. I kritisk realisme kan mekanismer have forskellige udfald og virkninger, alt efter hvilken kontekst de befinder sig i, og derfor undersøges både mekanismer og kontekster.

Der analyseres ud fra et givent helhedssyn med udvalgte centrale begreber og yderligere relevant teori. De generative mekanismer og kontekster blottlægges gennem analysering af indsamlet empiri. Empirien består af tre interviews med to socialrådgivere og en borger, CFM's virksomhedsplan og anden relevant forskning.

Ud fra de blotlagte generative mekanismer og kontekster, der udmøntes i en programteori, gives der forslag, som kan bidrage til en opkvalificering af CFM's helhedsorienterede stofmisbrugsbehandling.

Sidst i artiklen uddybes resultaternes relevans for det sociale arbejde.

Indledning

Den nuværende helhedsorienterede ambulante opiat- og CNS stofmisbrugsbehandling i Aarhus Kommune undersøges gennem en virkningsevaluering. Interessen herfor udsprang på baggrund af evalueringsrapporten "Den sociale stofmisbrugsbehandling i Danmark" fra SFI, der viser, at den generelle misbrugsbehandling har svært ved at udføre en tilstrækkelig helhedsorienteret indsats. Ligeledes giver borgerne udtryk for manglende hjælp til deres psykiske og helbredsrelaterede problemer samt problemer i forhold til børn, bolig og kriminalitet¹.

Projektet tager udgangspunkt i Aarhus Kommunes stofmisbrugsbehandling, som varetages af Center for Misbrugsbehandling (CFM). Projektet beskæftiger sig med målgruppen voksne i ambulante opiat- og CNS-stofmisbrugsbehandling. CFM's helhedsorienterede indsats evalueres ved at tage udgangspunkt i Margit Harder og Maria Appel Nissens definition af helhedssynet: "*Den konkrete konstruktion af helhedssynet må altid være rettet mod handlen i forhold til konkrete sociale problemer, men den må også altid inddrage en analyse, der udvider perspektivet på det konkrete og, om nødvendigt, handlerummet*"². Helhedssynet udspiller sig altså inden for forskellige perspektiver, og der findes derfor ikke kun ét helhedssyn. Perspektivet må blandt andet udfordres i takt med samfundets udvikling, og således kan der opstå behov for nye handlemuligheder. Med denne forståelse af helhedssynet som værende dynamisk og foranderligt som analyseramme var det relevant at undersøge, om CFM arbejder helhedsorienteret, og hvorledes der kunne forekomme en opkvalificering. Da socialrådgiveren skal tilrettelægge den helhedsorienterede stofmisbrugsbehandling, er det ifølge ovennævnte forståelse af helhedssynet relevant for socialrådgiveren at kunne udvikle og udfordre sit per-

¹ Benjaminsen, Andersen og Sørensen (2009), s. 201 og 359

² Harder og Appel Nissen (2011) s. 267, tekstboks

spektiv og handlerum. Projektets formål er at bidrage til denne udvikling og udfordring af perspektiv og handlerum inden for den helhedsorienterede stofmisbrugsbehandling i Aarhus Kommune.

Problemformulering

Hvordan kan viden om mekanismer og kontekster, der indgår i Aarhus Kommunes helhedsorienterede stofmisbrugsbehandling, belyse, om de arbejder helhedsorienteret ud fra et givent helhedssyn, og hvordan kan denne viden bidrage til at opkvalificere deres helhedsorienterede behandling?

- Hvilke tilbud er en del af Aarhus Kommunes stofmisbrugsbehandling?
- Hvordan har mekanismer og kontekster betydning for Aarhus Kommunes helhedsorienterede stofmisbrugsbehandling ud fra det givne helhedssyn?
- Hvordan kan den opnåede viden være med til at opkvalificere Aarhus Kommunes helhedsorienterede stofmisbrugsbehandling?

Målgruppe

Vores målgruppe er borgere, der deltager i et ambulante opiat eller CNS-behandlingstilbud. En borger med et CNS-misbrug er misbruger af for eksempel amfetamin, kokain og ecstasy³. En borger med et opiat misbrug er misbruger af for eksempel heroin og/eller morfin⁴. Behandlingen af et CNS- og eller opiat misbrug består af en række forskellige tilbud, og det er bl.a. denne række af forskellige tilbud, der er genstand i forhold til at undersøge, om der bliver tilbudt en helhedsorienteret behandling hos CFM med udgangspunkt i det givne helhedssyn. Derudover beskriver CFM deres ambulante misbrugsbehandling som værende helhedsorienteret i deres virksomhedsplan⁵. Det vil sige, at behandleren må tilpasse behandlingen til den enkelte, så behandlingen både bliver individuel og helhedsorienteret.

Ved ambulante stofmisbrugsbehandling får man minimum tilbudt 2 og maks. 8 samtaler om ugen, og det er denne, der er mest udbredt blandt de danske kommuner⁶. Målgruppen har sammensatte komplekse problemstillinger, og de har derfor ofte behov for et behandlingsforløb, som er længerevarende og komplekst sammensat. Vi finder det således interessant at undersøge om netop denne målgruppe modtager den helhedsorienterede indsats, som CFM beskriver i deres virksomhedsplan.

Kritisk realisme

Kritisk realisme er det videnskabssteoretiske udgangspunkt for den udførte virkningsevaluering, blandt andet på baggrund af, at man inden for kritisk realisme er særligt optaget af det, der kaldes for det virkelige domæne. Det vil sige, at der er fokus på de underliggende strukturer og mekanismer, som understøtter et fænomen, frem for de direkte observerede fænomener⁷. Kritisk realisme er derfor anvendelig som en videnskabssteoretisk tilgang for vores virkningsevaluering af Aarhus Kommunes ambulante stofmisbrugsbehandling, eftersom vi er interesserede i at tydeliggøre de underliggende strukturer og mekanismer, som understøtter den helhedsorienterede behandling ud fra det givne helhedssyn.

Kritisk realisme har en kausalitetsforståelse, som indebærer, at et objekts kausale potentialer og konsekvenserne heraf er en mulighed, men ikke determineret. Det vil sige, at et objekts strukturer har nogle kausale potentialer og tilbøjeligheder, der kan gøre, at nogle bestemte egenskaber og evner

³ Sundhedsstyrelsen: De centralstimulerende stoffer: amfetamin, kokain og ecstasy

⁴ Sundhedsstyrelsen: Opioider

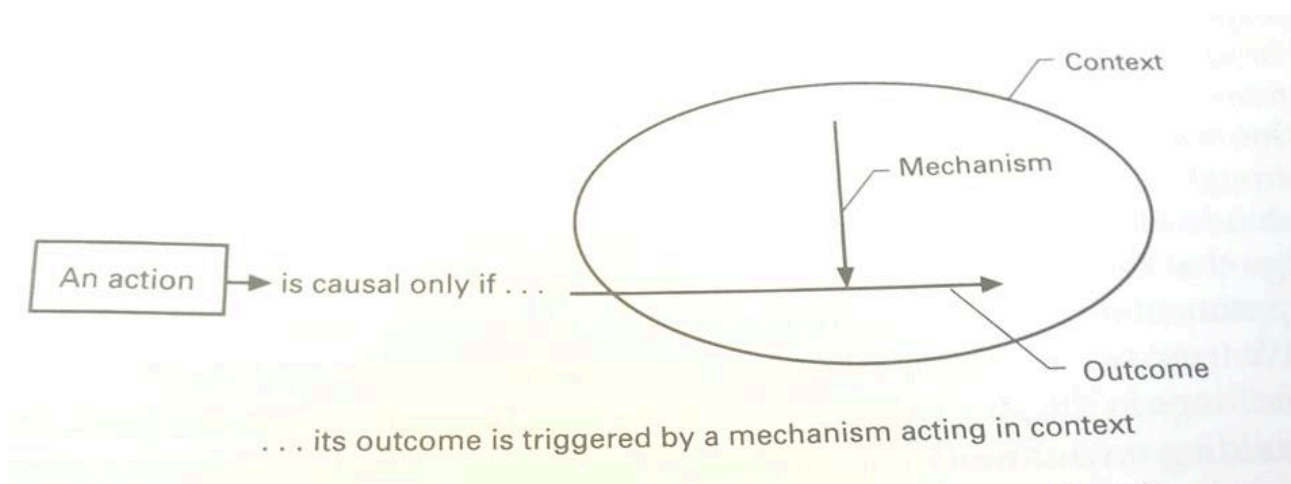
⁵ Thomsen (2012-2014)

⁶ Pedersen og Konge Nielsen (2007), s. 47

⁷ Buch-Hansen og Nielsen (2005), s. 23-25

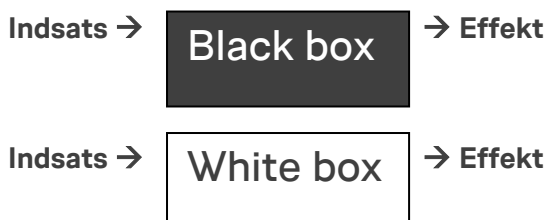
ved objektet kommer til udtryk. Når disse potentialer ved et objekt aktiveres, kaldes de for generative mekanismer. Alle objekter påvirkes af omkringliggende generative mekanismer, hvorfor flere mekanismer kan påvirke en given situation. De er dog ofte ikke direkte observerbare. De mange mekanismer er med til at udgøre den kontekst, hvori et objekts kausale potentialer kan komme til udtryk, og derved blive til en generativ mekanisme. Mekanismer kan have forskellige udfald og virkninger, alt efter hvilken kontekst de befinder sig i⁸.

Mekanismer og kontekster indgår i den konfiguration, som Pawson og Tilley opstiller for at forklare årsagssammenhænge i den sociale verden, som virkningsevalueringer er baseret på. Konfigurationen ser således ud: $C+M = O$. C står for kontekst, M for mekanismer og O for outcome. Dette illustrerer nedenstående figur⁹:

(figur side 58 Pawson and Tilley)

For at undersøge Aarhus Kommunes helhedsorienterede stofmisbrugsbehandling vil vi forsøge at blottlægge de generative mekanismer, som er i hvert enkelt tilbud, der udgør det samlede behandlingstilbud. M er, i denne virkningsevaluering, de mekanismer, der bidrager til en helhedsorienteret indsats. C er den kontekst, hvori tilbuddene finder sted. O indebærer, om tilbuddene bidrager til en helhedsorienteret behandling eller ikke, og er altså et outcome af $C + M$.

⁸ Andersen (2007), s. 34-35

⁹ Pawson and Tilley (2005), Introduction s. xv

Vi vil altså undersøge den proces, der sker mellem CFM's kontekster, tilbud og effekterne heraf for at belyse, om Aarhus Kommunes ambulante stofmisbrugsbehandling er helhedsorienteret. Processen kan forklares som en "black box", hvor vi til start ikke kender de generative mekanismer, der fører til en given effekt. Ved hjælp af vores analyse vil vi forsøge at afdække disse mekanismer og dermed gøre vores "black box" til en "white box". Dette er illustreret ved ovenstående figurer¹⁰.

Virkningsevaluering

Opgaven tager form som en virkningsevaluering, og vores opgavedesign vil derfor følge den realistiske evalueringscirkels fire faser; teori, hypoteser, observationer og programspecifikationer. Under teori opstilles mekanismer, kontekster og outcome. I denne virkningsevaluering er mekanismer de behandlingstilbud, CFM tilbyder, samt en identificering af mekanismer gennem udvalgte begreber og det givne helhedssyn. Kontekster er de forhold, der har indflydelse på deres helhedsorienterede stofmisbrugsbehandling såsom CFM's handlingsrationale, markarbejderadfærd, kommunalpolitisk bestemte metoder og tilgange med mere. Outcome er et resultat af mekanismer og kontekster, og udfaldet bliver derfor, om tilbuddene bidrager til eller begrænser en helhedsorienteret behandling. Outcome vil tage form som en foreløbig programteori og efterfølgende bud på en opkvalificering af deres indsats.

I en klassisk virkningsevaluering vil hypoteser sige noget om, hvad der virker for hvem og under hvilke omstændigheder. Denne virkningsevaluering har dog som formål at undersøge, hvad der virker for, at behandlingen er helhedsorienteret og under hvilke omstændigheder¹¹.

¹⁰ Andersen (2007), s. 78

¹¹ Dahler-Larsen og Krogstrup (2003), s. 60

Eksempel på programteorien:

Teori

Virkningsevalueringen af det helhedsorienterede arbejde i CFM tager udgangspunkt i Margit Harder og Maria Appel Nissens definition af et helhedssyn: *“Den konkrete konstruktion af helhedssynet må altid være rettet mod handlen i forhold til konkrete sociale problemer, men den må også altid indtage en analyse, der udvider perspektivet på det konkrete og, om nødvendigt, handlerummet”¹².*

Ud fra denne forståelse valgte vi nogle centrale begreber til at undersøge, om CFM gør brug af mekanismer, der begrænser og/eller bidrager til en helhedsorienteret behandling.

Der er mange bud på, hvordan helhedssynet skal udmøntes i praksis, men fælles for dem alle vægtes inddragelse af flere niveauer, hvorfor de udvalgte begreber er på mikro, meso og makro-niveau. Begreberne er henholdsvis niveauer i helhedssynet, kausale forklaringer, HQ, menneskesyn, magt og helhedssynets dynamik og foranderlighed.

¹² Harder og Appel Nissen (2011) s. 267, tekstboks

Analysen

I analysen bliver teorien sammenholdt med den indsamlede empiri, og der inddrages yderligere teori, som er fundet relevant gennem indsamlingen af empirien. Gennem analysen bliver de ikke direkte observerbare generative mekanismer og kontekster identificeret.

I analysen fandt vi, at CFM's behandlingstilbud og tilgange giver mulighed for at arbejde på alle tre niveauer. Således kan de befordre et helhedsorienteret arbejde. Dog afhænger det af behandlerens valg vedrørende, hvilke tilbud og tilgange der inddrages, om niveauerne inddrages. Manglende refleksion eller viden vedrørende tilbuddene/tilgangene kan således begrænse det helhedsorienterede arbejde. Allerede her ses det, at det helhedsorienterede arbejde er afhængigt af mere end bare de tilbud og tilgange, som er til rådighed. Det blev yderligere blotlagt, at ikke alle behandlere var bevidste om deres kausalitetsforståelse, som er helt grundlæggende for, at man kan finde den rigtige løsning til ens forståelse af problemet. Således kan en korrekt helhedsorienteret indsats være truet.

Kognitiv terapi er en fælles tilgang for alle behandlere på CFM. Her skal borgeren kunne forholde sig til sig selv på et refleksivt niveau og erkende at have et problem. Dette kan være svært, hvis der er markante kognitive forstyrrelser, hvilket kan være én bivirkning ved et misbrug. Det må derfor være op til den enkelte behandler at vurdere, om pågældende borger kan profitere af en sådan behandling. Således kan denne overordnede tilgang både befordre og begrænse den helhedsorienterede behandling. På baggrund af en HQ-tænkning (holistisk intelligens) fandt vi, at CFM inddrager alle elementer, SQ (sjælens intelligens), BQ (kroppens intelligens), IQ (intelligens kvotienten) og EQ (emotional intelligens), dog med plads til forbedring særligt for BQ. Magt er også et element, som fylder meget i CFM's behandling, og er derfor en generativ mekanisme i forhold til CFM's helhedsorienterede behandling. Det er dog meget individuelt, hvordan den bruges af de enkelte behandlere, og derfor også hvordan den påvirker det helhedsorienterede arbejde, som det også sås ved brug af tilbud og tilgange.

Vi fandt, at der hos CFM tages hensyn til den udvikling, der foregår i samfundet og forskning, hvilket ses gennem ledelsesmæssige beslutninger. Således må behandlernes helhedssyn også være dynamiske, da de skal forholde sig til ny empiri, tilgange og metoder. Der findes til dels frem til det socialfaglige helhedssyn gennem en analytisk proces, og det kan derfor være problematisk, at behandlerne har en forhåndsgiven kognitiv forståelsesramme, da der således er risiko for, at man ikke indgår i processen. Det er dog ikke alle behandlere, der benytter sig af den fælles forståelsesramme. Den analytiske proces uddybes yderligere i næste afsnit. Da den analytiske proces er en vigtig del af at tillægge et helhedssyn, er det helt essentielt, at den foretages af en behandler i forhold til hver enkel borger.

Opsummerende kan det siges, at rammerne for at arbejde helhedsorienteret, er til stede, og visse elementer befordre dette, mens andre begrænser det. Hvilke, der befordre og begrænser, er eksemplificeret i programteorien på baggrund af analysen. Det kan blandt andet være afhængigt af behandlerne, men også ledelsen. Således kan en borgers mulighed for at indgå i et helhedsorienteret samarbejde afhænge af, hvilken behandler vedkommende behandles af samt andre faktorer. Ud fra programteorien kunne der endvidere identificeres nogle opkvalificeringer, som er beskrevet i næste afsnit.

Refleksioner over opkvalificering af det sociale arbejde

På baggrund af analysen fandt vi det helt centralt, at man som behandler indgår i en analytisk proces, da denne sikrer refleksion over den enkelte borgers problematikker og således også løsningsforslag. Vi reflekterede efterfølgende over, hvordan disse resultater kunne bruges i praksis. Som følge af dette udarbejdede vi en skitse på baggrund af analysen, som med fordel kan bruges af den enkelte behandler til at blive ført igennem den analytiske proces. Ved at læse kasserne igennem og besvare spørgsmålene, er der således mulighed for at gennemgå den analytiske proces, og således kan dette resultere i nogle handlemuligheder.

Refleksionsredskab

Refleksionsredskabet er tiltænkt som en mulighed for behandlere til at blive bevidste om den analytiske proces, hvad denne har af betydning og hvordan man som behandler kan indgå i denne. Det er den analytiske proces, der medfører, at perspektivet udvides, hvorved der kommer opmærksomhed på andre perspektiver, kausale forklaringer og derved på andre handlemuligheder. Den analytiske proces bidrager til at man som behandler kan tillægge et helhedssyn og derved arbejde helhedsorienteret. Refleksionsredskabet består af en række spørgsmål, som behandler må forholde sig til og reflektere over og derved bliver det et hjælperedskab for behandlerne til at indgå i den analytiske proces.

1) Bevidsthed om menneskesyn/perspektiv/forståelse

Menneskesynet er et centralt element i helhedssynet, da det dikterer, hvad vi forstå som vigtigt indenfor et socialt problem, og hvordan man handler på det. Det er væsentligt at være bevidst om sit menneskesyn, da det er udgangspunktet for, hvordan man som menneske handler.

- Hvorfor opstår et stofmisbrug?
- Hvordan kan stofmisbrug forstås som et socialt problem?
- Er der overensstemmelse mellem din forståelse af stofmisbrug og de problematikker der medfølger og din behandling?
- Ved du hvilken forståelse borgeren har af ovenstående?

2) Kausalitetsforståelse/årsagsforklaringer

Det er væsentligt, at der gøres brug af en sammensat kausalitetsforståelse ved forklaring af et komplekst socialt problem, det vil sige, at der indgår mange variabler i et kompleks sammenspil med hinanden, og de interagerer på forskellige niveauer.

- Rummer din forklaring på et stofmisbrug en kompleks årsagsforklaring?
- Hvor mange forklaringer gør du brug af?
- Kan der inddrages andre?

3) Magtbrug

Magt indgår i alle relationer, hvorfor det kan få betydning for den anden part. Det er væsentligt at være bevidst om sin brug af magt, da det kan begrænse borgeren, men også muliggøre ressourcer.

- Hvordan kommer din magt til udtryk i relationen med borgeren?

4) Behandlingstilbud og tilgange

Behandlingstilbud og tilgange behandler på forskellige niveauer; mikro-, meso- og makroniveau, som det ses i "CFM's tilbud og tilgange".

Bevidsthed om hvilke tilbud og tilgange der benyttes i behandlingen er væsentlig for at kunne udøve en helhedsorienteret behandling.

- Hvilke tilbud og tilgange indgår i din behandling for borgeren, og hvilke niveauer inddrages i behandlingen?
- Kan der med fordel inddrages andre behandlingstilbud og tilgange med inddragelse af andre niveau eller andre områder inden for det givne niveau?

Vi fandt derudover, at der under de to interviews med behandlerne blev opremset forskellige tilbud, og man kan derfor med fordel øge opmærksomheden på viden om tilbuddene, så de tilstedeværende tilbud kan tages i brug af alle behandlere ved behov.

Rammerne kan også med fordel opkvalificeres ved større inddragelse af BQ med fokus på kost og motion. Der blev ligeledes identificeret megen magt overfor borgerne fra ledelsen og behandlerne, så for at give borgerne mere magt og indflydelse på egen behandling kan man med fordel øge bottom-up processer.

Konklusion

Den opnåede viden, der er frembragt gennem analysen på baggrund af den udvalgte teori, interviews, CFM's virksomhedsplan og andet empiri, har medført en blotlæggelse af de generative mekanismer og kontekster, der bidrager til eller begrænser den helhedsorienterede behandling. Således er processen mellem CFM's kontekst og behandlingstilbud og effekten heraf belyst, og derved er "black box" blevet til en "white box". Ved at "black box" er blevet til "white box" kan det derfor identificeres, hvori der kan være behov for en opkvalificering af den helhedsorienterede behandling.

Det kunne konkluderes, ud fra vores borgerinterview, at borgeren oplevede at modtage en helhedsorienteret behandling med mulighed for medbestemmelse, variation i behandlingstilbuddene og imødekomme af hendes komplekse problemstillinger. På trods af dette kan der dog identificeres nogle opkvalificeringer, da flere faktorer har indflydelse på behandlingen. De faktorer, der har betydning i forhold til behandlingen, er blotlagte som værende blandt andet behandlernes evner til og behov for at gennemgå en analytisk proces, bevidsthed om deres menneskesyn og kausalitetsforståelse samt bevidsthed om deres udøvelse af magt. Derudover har behandlernes perspektiv på organisationen betydning, samt om implementering forekommer gennem bottom-up eller top-down og ledelsens valg af obligatoriske behandlingstilgange. Det kan derfor konkluderes, at den enkelte behandler og ledelsen har stor indflydelse på, om der ydes en helhedsorienteret behandling.

Overordnet bidrager CFM's behandlingstilbud til muligheden for at yde en helhedsorienteret behandling, eftersom der kan arbejdes med alle niveauerne, men der kan med fordel inddrages yderligere tilbud, der behandler på meso- og eksoniveau. På trods af muligheden for at yde en helhedsorienteret indsats kan behandlernes og ledelsens indflydelse, i forhold til de førnævnte faktorer, medføre stor variation i udførelsen af den enkeltes behandling, hvilket medfører, at behandleren og ledelsen enten kan bidrage til en kvalificeret helhedsorienteret behandling eller begrænse denne.

Den viden, der er frembragt om mekanismer og kontekster, har belyst, at der er mulighed for at udøve en helhedsorienteret behandling, dog med plads til opkvalificeringer, og i sidste ende afhænger det af den enkelte behandler, hvorvidt der arbejdes helhedsorienteret hos CFM.

Relevans for socialt arbejde

Den viden og de opkvalificeringer, der er frembragt om og på baggrund af CFM's generative mekanismer og kontekster, kan generelt bidrage til en opkvalificering af det helhedsorienterede arbejde. Det er yderst vigtigt, at rammerne omkring et arbejde muliggør en helhedsorienteret behandling, men det er derudover også relevant, at behandlerne arbejder helhedsorienteret ved at indgå i en analytisk proces ved hver enkel borgers komplekse problemstillinger. Ligeledes skal ledelsen overveje sit magtbrug og være bevidst om, hvornår og hvordan dette indtræder, så der både er mulighed for bottom-up og top-down, der i analysen er identificeret som en væsentlig generativ mekanisme. Helhedssyn og helhedsorienteret arbejde kan for mange fremstå uhåndterligt, da der er mange definitioner, og det er derfor også meget omdiskuteret. Tager man udgangspunkt i Margit Harder og Maria Appel Nissens definition af et helhedssyn, forklares det ved at være dynamisk, men også ved at rumme refleksioner over ens arbejde og tilhørende handlingsmuligheder, hvilket således ender ud med at være meget konkret. Det skal ej forglemmes, at et helhedsorienteret arbejde aldrig handler om at inddrage alt, men skal holdes inden for den pågældende lovgivning jævnfør proportionalitetsprincippet, hvorfor man skal sortere i alt, der kan have relevans. Således kan man altså fra en behandlerens perspektiv være med til at sikre en helhedsorienteret behandling ved at indgå i en analytisk proces, og derved sikre de bedste handlingsmuligheder for borgerne.

Litteraturliste

- Andersen, Jon (2010):** Social forvaltningsret. 3. udgave. Nyt juridisk forlag
- Andersen, Svend Aage (2007):** Kritisk realisme som perspektiv i socialt arbejde – en introduktion og forskningsoversigt. Den Sociale Højskole i Aarhus
- Bitch Olsen, Poul og Pedersen, Kaare (2003):** Problemorienteret projektarbejde. 3. udgave. Roskilde Universitetsforlag
- Bruun, Louise Meldgaard (2010):** Kognitive vanskeligheder ved misbrug. Fredericia Misbrugscenter.
- Buch-Hansen, Hubert og Nielsen, Peter (2005):** Kritisk realisme. Roskilde Universitetsforlag
- Bundesen, Peter (2009):** Sociale problemer og socialpolitik. 3 udgave. Syddansk Universitetsforlag
- Bundesen, Peter og Hansen, Claus-Arne (2012):** Kommunal økonomisk styring – på det sociale område. Hans Reitzels Forlag
- Bundesen, Peter og Falcher, Anette (2008):** Dokumentation og evaluering i socialt arbejde. KBH., Forlaget Columbus.
- Dahler-Larsen, Peter og Krogstrup, Hanne Kathrine (2003):** Nye Veje i Evaluering. Systime Academic
- Egelund, Tine og Hillgaard, Lis (2004):** Social rådgivning og social behandling. KBH., Hans Reitzels Forlag
- Ehdin, Sanna og Ehdin, Martin (2004):** HQ, det menneskelige helhedssyn. Aschehoug Dansk Forlag A/S
- Ejrnæs, Morten og Guldager, Jens (2008):** Helhedssyn og forklaring – i sociologi, socialt, sundhedsfagligt og pædagogisk arbejde. KBH., Akademisk Forlag
- Guldager, Jens (2004):** Helhedssyn i socialt arbejde i "Sociologi for socialarbejdere". Danmarks Forvaltningshøjskoles Forlag
- Hansen, Søren Søberg og Leth Thomsen, Bodil (2012):** Kognitiv adfærdsterapi ved misbrug I: Arendt, Mikkel og Rosenberg, Nicole K. (red.) Kognitiv terapi – nyeste udvikling. KBH., Hans Reitzels Forlag
- Hammerlin, Yngve og Larsen, Egil (2013):** Menneskesyn I teorier om mennesket. 2 udgave. Forlaget Klim
- Harder, Margit og Appel Nissen, Maria (2011):** Helhedssyn i socialt arbejde. Akademisk forlag.
- Henriksen, Jan-Olav (2009):** Menneskesyn – historisk arv og fortsat aktualitet. Forlaget Klim
- Heap, Ken (1998):** Gruppemetode inden for social- og sundhedsområdet. 2. udgave. Socialpædagogisk bibliotek
- Hutchinson, Gunn Strand og Oltedal, Siv (2006):** Modeller i socialt arbejde. 2. udgave. KBH., Hans Reitzels Forlag
- Kvale, Steiner og Brinkmann, Svend (2010):** Interview – Introduktion til et håndværk. 2. udgave. Hans Reitzels Forlag
- Lier, Lene og Isager, Torben og Jørgensen, Ole Sylvester og Warborg Larsen, Flemming og Aakrog, Tove (1999):** Børne- og ungdoms psykiatri. Hans Reitzels Forlag
- Lingås, Lars Gunnar (2013):** Ansvar for likeverd. Gyldendal Akademiak
- Lingås, Lars Gunnar (2005):** Etik for social- og sundhedsarbejdere. Hans Reitzels Forlag
- Lundemark Andersen, Maja (2012):** Uden for nummer 24, Dansk Socialrådgiverforening
- Meeuwisse, Anna og Swärd, Hans (2004):** Perspektiver på sociale problemer. KBH., Hans Reitzels Forlag
- Pawson, Ray og Tilley, Nick (2005):** Realistic Evaluation. SAGE Publications.
- Pedersen, Mads Uffe og Konge Nielsen, Marie (2007):** Behandlingsgaranti og ydelser i dansk stofmisbrugsbehandling. J & R Frydenberg, København
- Stokkebæk, Anne (2007):** Psykologi 1 – udviklingspsykologi. 2. udgave. KBH., Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck A/S
- Sørensen, Mads P. og Christiansen, Allan (2006):** Ulrik Beck – risikosamfundet og det andet moderne. Aarhus Universitetsforlag
- Thagaard, Tove (2009):** Systematikk og innlevelse – en innføring i kvalitativ metode. 3. udgave. Fagbokforlaget
- WHO ICD-10 (1998):** Psykiske lidelser og adfærdsmæssige forstyrrelser – klassifikation og diagnostiske kriterier. Munksgaard København

Winter, Søren og Nielsen, Vibeke Lehmann (2008): Implementering af politik. Hans Reitzels Forlag

Online dokumenter

Andersen, Henriette og Cohen, Marianne og Søndergaard, Inge og Kilden, Andreas (2005): Recovery og rehabilitering – eksempler på mål og midler. CSU Center for socialfaglig udvikling. Fundet d.18.05.14

Benjaminsen, Lars og Andersen, Ditte og Sørensen, Maren (2009): Den sociale stofmisbrugsbehandling i Danmark. SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd. Fundet d.18.05.14

Feldskov, Ane og Jahn, Marianne og Bjørn Pedersen, Laila (2009): Evaluering af CARE basisuddannelsen i socialpsykiatrien i Århus Kommune. CSU Center for socialfaglig udvikling. Fundet d.18.05.14

Frost, Søren (2013): Sådan arbejder vi med effektstyring i Socialforvaltningen – Guide til effektstyring 2013. Center for Socialfaglig udvikling. Fundet d.05.05.14

Rasmussen, Pernille Vibe og Roessler, Kirsten Kaya (2008): Stofmisbrug og fysisk aktivitet - Evaluering af "Krop og læring - Mere styr på eget liv" Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund. Fundet d.18.05.14

Thomsen, Vinnie (2012-2014): Virksomhedsplan – Center for misbrugsbehandling 2012-2014. Center For Misbrugsbehandling. Fundet d.18.05.14

Lovgivning

Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område nr. 983 af 8. august 2013

Lov om social service nr. 254 af 20. marts 2014

Sundhedsloven nr. 913 af 13. juli 2010

OVERSIGT OVER BACHELORPROJEKTER I UC VIDEN FRA JANUAR 2014 OG JUNI 2014

Alle bachelorprojekter uploades til UC Viden, men ikke alle er efterfølgende synlige og tilgængelige uden login. Projekterne kan søges frem i UC Viden Studenterportal med abstract og evt. fuldtekst.

Et (F) i listen angiver, at projektet kan læses i fuldtekst uden login.

UC Viden dækker forskning og udviklingsaktiviteter i professionshøjskolerne, herunder VIA Socialrådgiveruddannelsen Aarhus. I UC Viden registreres publikationer, projekter, forsknings- og udviklingsaktiviteter, undervisningsforløb og konsulenttydelser.

UC Viden - VIA: <https://www.ucviden.dk/portal-via/>

UC Viden Studenterportal: <https://www.ucviden.dk/student-portal/>

Januar og juni 2014

Anbringelse og etnicitet / Anja Mølgaard Larsen, Lene Skov

Anden etnisk og arbejdsløs / Maj Bier Sørensen, Mie Helle Boye Dahl

Anvendelsen af Randers Kommunes kvalitetsstandard omkring beskyttet beskæftigelse i praksis / Zeinab Kassem

At være en del af fællesskabet? en analyse af arbejdets betydning, modsatrettede mål og det sociale arbejde med borgere i ressourceforløb / Maja Møller Damsgaard

Et bachelorprojekt om afviste asylansøgere, som opholder sig illegalt i Danmark / Anne Hagemann Bro, Gitte Krag Nissen

Barrierer, der gør det svært for kvinder af anden etnisk herkomst at komme i beskæftigelse / Mia May Engelbrecht Jensen

Behandling af den dobbeltbelastede borger / Simone Kjær Jensen

Behandlingen af unge misbrugere: kvalitet og det opsøgende arbejde / Jakob Overgaard Christensen

Betydningen af børnefattigdom / Janne Aalbæk Badstue, Nanna Bastrup Pedersen

Bostøtte til sindslidende / Morten Leon Nielsen

Børn i familier med alkoholmisbrug / Anne Kathrine Binder, Mia Cherie Skjøth, Bertil Wraa

Børn med forældre i fængsel / Louise Zahl Christensen, Martin Khushaba Sherko

Børnesamtalen / Maria Christensen, Thea Sophie Nymann Hauge, Louise Damgaard

De ikke fastboende romaers levkår i Danmark / Mette Schunk, Emina Vilic

"Det tror jeg ville være godt for dig": produktiv magt i borgerinddragelsen af unge der har andre problemer end ledighed / Simon Batatian la Cour (F)

Diffuse lidelser: en nutidig udfordring for sagsbehandleren / Trine Overgaard Møller

Du skal i uddannelse!: anvendelsen af uddannelsespålæg og kategoriseringer i det sociale arbejde / Sarah Roliggaard, Stine Stenner Frahm

Er motivationsarbejde muligt under et uddannelsespålæg? / Daisy Joensen Iversen

Evidens i familiebehandling: er det besværet værd? / Jette Nørregaard, Joo Hee Lee

Familiepleje i Singapore / Sara Poisa Jensen

Fra anbringelse til selvstændighed: med fokus på kontinuitet og relationsdannelse i overgangen til voksenlivet / Malte Madsen, Rikke Nielsen-Mazewski, Per Tirstrup Nielsen

Fra fælles ansvar til eget ansvar: om hvordan den socialpolitiske diskurs påvirker det sociale arbejde med udsatte kontanthjælpsmodtagere / Sophie Frost Clausen, Sarah Møller Jensen (F)

Fra sagsbehandler til beskæftigelsesrådgiver / Anna Asha Dybdal Hansen

Fra uddannelsesparat til åbenlyst uddannelsesparat: viden til handling / Frederik Emil Gernhøfer Bak, Maria Terese Øgendahl Kristensen

Fra vision til praksis / Tanya Malou Solberg, Marie Kilina Møller Olsen

Fremskudte socialrådgivere i Randers Kommune / Celina Ejsing Sørensen, Pernille Stenlække

Den fremskudte socialrådgivning i Randers kommune / Rasmus Nygaard Rahbek

Frivilligt anbragte børn har også forældre / Mette Lindberg Schultz, Mass Borgstrøm Kristensen

Gravide stofmisbrugere og motivation / Anne Sofie Schou

Det helhedsorienterede arbejde / Stinne Adamsen

Helhedssyn i arbejdet med uarbejdsdygtige traumatiserede flygtninge med henblik på beskæftigelse / Camilla Venø Nilsson, Emilie Trap Norvang

Den hemmelige smerte: et bachelorprojekt om voksne børn af alkoholikere / Eva Dyhr Hastrup

Hjemløshed i Aarhus Kommune / Gizem Canik

Inddragelse af forældre til børn med funktionsnedsættelse / Helle Birgitte Thykjær

Inklusion af kvinder med ikke-vestlig baggrund på arbejdsmarkedet / Anne Hedegaard Nielsen, Anne Brock Larsen

Integration gennem sport / Mohammad Ali Amin Ali, Lars Skovgaard

Jagten på retssikkerhed og etik i sager om særlig støtte til børn og unge / Anette Bække

Jobcenter Hedensted: når dit liv tager en drejning, drejer vi med!! / Nadine Lind Jensen, Marie Holler Nielsen

Juridisk gabestok for enlige forsørgere / Stinne Thorsen Rasmussen

KLEMT I Det Kommunale System: om borgerbevægelser betydning for socialrådgiveren på jobcenteret / Johanne Valentin Friis

Kontanthjælpsmodtagerens møde med socialrådgiveren i jobcenteret / Maja Wennemoes Carlsen

Et kønsperspektiv i socialt arbejde / Sarah Lykke Pedersen, Sascha Aastradsen, Nanna Bergholdt

Ledighedsstress: en socialmedicinsk analyse med fokus på en helhedsorienteret indsats / Gitte Birger Lottrup

Mentorordning på beskæftigelsesområdet: mentorordningen på Virksomhedscenter Godsbanen i Aarhus / Kim Nissen, Ann Rasmussen, Berit Helleskov

Myndighedsudøvelsen i nyttejob / Karina Catherine Jennifer Høg Hvass

Netværket, Aarhus / Mette Wodstrup Betzer, Louise Hosbjerg Gehlert, Nana-Sofie Nørby Pedersen

Netværksanbringelser: bliver netværkets ressourcer inddraget? / Annika Vestergaard
Et nyt land, et nyt hjem: uledsagede mindreårige asylansøgere udvikling af positiv identitet / Anna Hjulmann Petersen

Når uniformen ikke længere passer / Malene Andersen, Lærke Thylstrup Christiansen

Online rådgivning som metode i kommunernes anonyme rådgivning / Camilla Christensen Beyer, Christina Enemark Christensen

Positive faktorer ved anbringelsen / Zeinab Jenkiz Chawki (F)

PTSD og omsorgssvigt / Benjamin Wohlert Vestergaard Henriksen

PTSD-ramte flygtninge / Tharaga Balasuntharam

Reformpres og faglige normer i det etiske øjeblik: en analyse af udvalgte betydninger set gennem en kritisk realistisk ontologi / Kirsten Vilslev Valentiner-Branth, Jonatan Jonsson, Søren Ludvig Barslev (F)

Rehabiliteringsteams og borgerinddragelse / Jeppe Hvas Andersen

RNR i Kriminalforsorgen i Frihed: Socialrådgiverens oplevelse af implementeringen af RNR i tilsynsforløbet / Frank Høffner Kjærup

Romaer: stigmatisering og marginalisering - hvordan skabes bedre inklusion? / Julie Kristine Olsen

Sagsbehandlingens problemforståelse: en kompliceret størrelse / Lea Godrum, Mads Vincenti

Samarbejdet om den gode løsladelse: ingen slipper, før andre har fat / Pernille Janerka Simonsen, Anne Morgen Gregersen

Sammenbrud i anbringelser / Steffen Miclasz-Brandt

Social kontrol blandt piger med etnisk minoritetsbaggrund / Kali Abdulkarim Aziz, Mie Hamborg Christiansen

Sociale konsekvenser af PTSD hos traumatiserede flygtninge familier i et helhedsperspektiv / Maisa Khaled Enayat Khan, Helia Javadi

Socialrådgivere i et krydspres / Tascha Prang Märcher, Sascha Lykkegaard Svidt, Pernille Robertsen

Socialrådgiverens og koordinatorens samarbejde om ungdomssanktionen / Kate Søndergaard Mikkelsen, Susanne Staugaard Pedersen

Socialrådgiveres forståelse af fattigdom: fattigdommens ansigter / Anna Christiane Brovn, Tine Alsted

Socialt arbejde i et foranderligt felt: helhedssynet på jobcentre / Rikke Charlotte Bredal Dam, Hanne Gisselbæk Krogh

Socialt arbejde under nye betingelser: Voksenudredningsmetoden / Camilla Guldborg Nielsen, Ida Mægaard Rasmussen, Line Jensen

Stigmatisering og anerkendelse blandt unge tidligere hjemløse / Anne Mette Elneff, Abigail Sortberg (F)

Stofindtagelsesrummet i Aarhus / Ann Kathe Kristensen, Bitten Marie Ladegaard Nielsen, Sanne Kjær Sørensen

Traumatiserede flygtninge med PTSD / Elma Fetahovic, Hanin Nouf

Udfordringer i det tværfaglige samarbejde med dobbeltdiagnosticerede klienter: generative mekanismer og helhedssyn i det tværfaglige samarbejde / Liesanth Nirmalarajan

Udsatte unge: drenge med anden etnisk herkomst / Maha Kamal Ali Al-Sabagh, Yasemin Ekici, Shadi Said M.S. Ghader

Under overfladen: et projekt om samspillet mellem plejefamilier og socialrådgivere / Annika Fiil Christensen, Johanna Viol Lyngdrup Madsen

Underretningskemaer øger kvaliteten af det sociale arbejde: undersøgelse omhandlende kvalificering af underretningskemaer på børn - og unge området / Fie Virkelyst Olesen, Alma Smakic, Henriette Troelsgaard Pedersen

Ungdomssanktionens personprofil, menneskesynet og samfundssynets indflydelse på hinanden / Jeanette Dalby

Unge enlige afghanske mænd med flygtningestatus i Danmark / Louise Harrild Sølund

Unge etniske minoritetsmænd med tvangsægteskabsproblematikker / Asja Turalic

Unge hjemløse i to forskellige kontekster: unge hjemløse / Nina Cæcilie Tolstrup, Sabina Andersen Bojsen, Anne Sofia Magnusson

Unge kriminelle: mentalisering - broen over kanten af loven / Christina Olivia Thøgersen, Louise Barner Madsen

Unge med spiseforstyrrelser: syg, men ikke "syg nok" / Mia Simone Saltoft Nielsen

Unge og manglende motivation til uddannelse / Lotte Patocska

Ungeindsatsen ved AS3 Employment, Billund Kommune / Pernille Hampenberg

Unges vej til uddannelse / Susanne Tang Brixen, Maria Pedersen

Veteranen og baglandet: psykiske og familieorienterede udfordringer ved deltagelse i krig / Kathrine Nygaard Ekstrøm, Johanne Mose Ringgaard

Videreført anbringelse: det skjulte paradigmeskifte / Ida Vase

En vinter på gaden i Århus er bedre end et liv i Rumænien: en kvalitativ undersøgelse af de rumænske migranternes livsvilkår i Århus / Dorte Hartvig Kristensen, Shaho Abdollah Anderakht, Jakob Borup

Virkningsevaluering af Center for Misbrugsbehandlings helhedsorienterede behandling / Tina Christensen, Siff Harlung

En virkningsevaluering af projekt "Brug for alle" i Jobcenter Randers / Anna Kjellstrøm Christensen, Betina Kirsti Vestergaard Andersen

Voldsramte kvinder på krisecenter i Tyrkiet / Eda Topcu

Voldsramte minoritetskvinder på krisecentre / Jeanette Duygu Demirezen, Yagmur Aktas

